

**Національна академія педагогічних наук України
Інститут професійно-технічної освіти**

С. В. Алексєєва, О. Д. Гуменний, В. В. Паржницький

**РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ**

ПОСІБНИК

2015

УДК 377.091.12.011.3-051:004

ББК 74.56

Р 64

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Інституту професійно-технічної освіти НАПН України
(протокол № 2 від 23 лютого 2015 року)

Рецензенти:

- Ягупов В.В.** – доктор педагогічних наук, професор
провідний науковий співробітник лабораторії дистанційного
навчання ІТТО НАПН України;
- Спірін О.М.** – доктор педагогічних наук, професор
заступник директора ІТІЗН НАПН України;
- Гуменюк Д.В.** – кандидат педагогічних наук
директор ННЦІТТО НАПН України

Розвиток інформаційної культури педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів / [Алексєєва С. В., Гуменний О. Д., Паржницький В. В.] – К.:, 2015. – 188 с.

У посібнику розкрито проблему розвитку інформаційної культури педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів. Проаналізовано інформаційно-методичні ресурси відкритої системи професійної освіти, здійснено теоретичний аналіз поняття інформаційної культури педагогічних працівників і використання інформаційно-комунікаційних технологій у педагогічній діяльності. Визначені основні особливості інформаційної культури методистів професійно-технічних навчальних закладів, чинники її розвитку, компоненти та критерії оцінювання. Запропоновано зміст, форми і методи розвитку інформаційної культури методистів, досліджено аспекти професійної комунікації, культури вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду. Охарактеризовано сучасні підходи, організаційно-педагогічні умови розвитку інформаційної культури керівників професійно-технічних навчальних закладів. Обґрунтовано компоненти та критерії оцінювання інформаційної культури керівників, рекомендовано методика створення “дорожньої карти” її розвитку.

Для педагогічних працівників, методистів і керівників професійно-технічних навчальних закладів, працівників науково-методичних центрів (кабінетів) професійно-технічної освіти МОН України, науковців, аспірантів та докторів.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	
1.1. Інформаційно-методичні ресурси відкритої системи професійної освіти.....	6
1.2. Інформаційна культура педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів.....	14
1.3. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у педагогічній діяльності.....	21
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МЕТОДИСТІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	
2.1. Чинники розвитку інформаційної культури методистів	33
2.2. Компоненти та критерії оцінювання інформаційної культури методистів	40
2.3. Зміст, форми і методи розвитку інформаційної культури методистів	51
2.4. Професійна комунікація методистів у контексті розвитку інформаційної культури	57
2.5. Культура вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду	60
РОЗДІЛ 3. РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ КЕРІВНИКІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	
3.1. Сучасні підходи до розвитку інформаційної культури керівників	72
3.2. Організаційно-педагогічні умови розвитку інформаційної культури керівників у міжкурсовий період	93
3.3. Компоненти інформаційної культури керівників професійно-технічних навчальних закладів	114
3.4. Дорожня карта розвитку інформаційної культури керівників	117
3.5. Критерії оцінювання рівнів розвиненості інформаційної культури керівників	121
ВИСНОВКИ	149
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	156
ДОДАТКИ	171

ВСТУП

Інформатизація сучасної освіти, доступність до локальних і мережевих ресурсів, використання інтерактивних дистанційних технологій навчання, можливості оцінювання якості знань за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення зумовлюють підвищення вимог до рівня інформаційно-аналітичної компетентності, інформаційної культури педагогічних працівників. Одним із напрямів модернізації професійної освіти є створення інформаційного освітнього середовища та активне використання інформаційних магістралей при впровадженні педагогічних інновацій у процес управління професійно-технічних навчальних закладів й інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні учнівської молоді. За такого підходу діяльність професійно-технічних навчальних закладів має бути спрямована на ліквідацію відставання у використанні інформаційно-комунікаційних технологій та месенджерів програмного забезпечення в педагогічному процесі.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній освіті ставить нові вимоги щодо рівня розвитку інформаційної культури педагогічних працівників і є важливою складовою їхньої професійної та загальної культури в інформаційному просторі. Інформаційна культура педагогічних працівників характеризує знання, вміння, навички, пов'язані з професійно важливими якостями, що і дають можливість фахівцю ефективно діяти в інформаційному полі, здобувати, інтерпретувати і використовувати професійно значущу інформацію у професійній діяльності. Інформаційна культура педагогічних працівників є складовою професійно-педагогічної культури і змістовно охоплює інформаційну компетентність, ціннісні орієнтації, мотиви діяльності в інформаційному середовищі, механізми соціокультурної регуляції.

Дослідження змісту, форм і методів формування інформаційної культури як науковий напрям розвивається, залучаючи до сфери дослідження

соціологів, психологів та педагогів. Однак, проблема розвитку інформаційної культури педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів у вітчизняній педагогіці розроблена недостатньо повно.

Варто зауважити, що термін інформаційна культура було введено до наукового тезариусу в 70-х роках минулого сторіччя, тай й зараз це поняття широко використовується, але у педагогічних дослідженнях ще відсутня єдина точка зору щодо його змістовного наповнення. Існує ряд концептуальних підходів до осмислення суті цього феномену. Переважно, поняття «інформаційна культура» асоціюється з технологічними аспектами інформатизації. З позицій культурологічного підходу інформаційна культура вивчається в аспекті культури праці та професійної культури. Акмеологічний і особистісний підходи до поняття інформаційної культури визначаються характеристиками і якісними показниками професійно-особистісного зростання фахівців. Педагогічний працівник з розвинутою інформаційною культурою характеризується як фахівець, що володіє цілим комплексом професійних знань, умінь і професійно важливих компетенцій. Дослідницький матеріал з означеної проблеми систематизовано в посібнику «Розвиток інформаційної культури педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів».

Посібник складається з трьох логічно пов'язаних розділів і розкриває основні шляхи забезпечення ефективності управління професійно-технічним навчальним закладом та розвитку інформаційної складової управлінської компетентності керівників і методистів.

Перший розділ – «Інформаційно-комунаційні технології в діяльності працівників професійно-технічних навчальних закладів» – підготовлено кандидатом педагогічних наук В. В. Паржницьким У ньому висвітлено проблему створення інформаційно-методичних ресурсів відкритої системи професійної освіти, проаналізовано поняття інформаційної культури педагогічних працівників професійно-технічних закладів та використання інформаційно-комунаційних технологій у педагогічній діяльності.

У *другому* розділі посібника – «Особливості розвитку інформаційної культури методистів професійно-технічних навчальних закладів» – кандидатом педагогічних наук, старшим науковим співробітником С. В. Алексєвою охарактеризовано чинники розвитку інформаційної культури методистів професійно-технічних навчальних закладів, проаналізовано структурні компоненти та критерії її оцінювання, розглянуто зміст, форми і методи розвитку інформаційної культури методистів, висвітлено аспекти їхньої професійної комунікації в контексті розвитку інформаційної культури. Практичні аспекти розвитку інформаційної культури методистів розкрито в параграфі «Культура вивчення, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду».

Третій розділ – «Розвиток інформаційної культури керівників професійно-технічних навчальних закладів» – підготовлений кандидатом педагогічних наук О. Д. Гуменним. У розділі розкрито основні підходи та організаційно-педагогічні умови розвитку інформаційної культури керівників професійно-технічних навчальних закладів у міжкурсовий період, визначено компоненти інформаційної культури та критерії оцінювання її рівнів, обґрунтовано методика створення “дорожньої карти” розвитку інформаційної культури керівників.

Програма розвитку інформаційної культури, схеми, анкети оцінювання рівнів розвиненості інформаційної культури педагогічних працівників ПТНЗ представлені в додатках до посібника.

РОЗДІЛ 1. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

1.1. Основні інформаційно-методичні ресурси відкритої професійної системи освіти

Інформаційні процеси в освіті спрямовуються на формування єдиного відкритого освітнього простору. Однією з поширених інтерпретацій відкритої освіти є аспект її доступності, відкриття можливостей для оновлення, розвитку й підвищення якості та ефективності освітніх послуг. Інформація та її вільне поширення відіграють вирішальну роль у цьому процесі.

Основні правові засади побудови інформаційного суспільства в Україні розроблено у нормативно-правових актах, що регулюють доступ до електронного документообігу, публічної інформації, інформаційної безпеки. Законом України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки” визначено необхідність розвитку інформаційного суспільства, орієнтованого на інтереси людей, відкритого для всіх, де кожна особистість може створювати інформацію та знання, мати вільний доступ, користуватися і обмінюватися нею. Українське суспільство включається у глобальний світовий інформаційний простір, прискорено створюючи інформаційні ресурси у публічному секторі: науці, освіті, культурі.

На основі аналізу основних засад розвитку інформаційного суспільства в Україні можливо визначити основні завданнями, що стоять перед освітою на сучасному етапі, а саме: створення системи інформаційних знань та їх використання й обмін при наданні освітніх послуг за допомогою використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій; можливості вільного доступу до системи інформаційних знань з забезпечення гарантій самореалізації особистості в інформаційному суспільстві;

повномасштабне входження України до глобального освітнього інформаційного простору. Виконання поставлених завдання можливо при умові забезпечення реалізації основних принципів інформаційних відносин, які гарантують право на освітню інформацію, відкритість, доступність інформації та свободу її обміну, об'єктивність, вірогідність, повноту, точність, законність її одержання, використання, поширення та зберігання.

Відкрита освіта – це передусім нові методи і прийоми навчання, викладання, підготовки і організації освітнього процесу та нові підходи, базовані на продуктивному й творчому використанні новітніх технологій. Це не самі по собі новітні технології, а їх творче новаторське використання в освітній сфері. Такий підхід до інформатизації і комп'ютеризації освіти здобуває дедалі більше поширення і підтримку серед українських освітян.

На думку багатьох дослідників впровадження інформаційно-технологічного підходу в освіту є природним еволюційним процесом, який зумовлений утворення техногенної цивілізації. Відповідно до цього, простежується тенденція до інтелектуального переділу світу і здійснюється впровадження сучасних форм, методів, технологій і інновацій в області освіти, зокрема: відкрита освіта, транснаціональна і кібернетична освіта тощо. Використання інформаційно-технологічного підходу є підставою до реалізації парадигми LLL (lifelong learning) – концепції безперервної освіти, її інтернаціоналізації та диверсифікації (багатоваріантність).

Щодо проблеми відкритої професійної освіти, то її створення має ґрунтуватися на засадах неперервної освіти, що здатна не лише озброювати знаннями, але й, внаслідок постійного і швидкого оновлення знань, формувати потребу у безперервному самостійному оволодінні ними, стимулювати творчий підхід до отримання знань впродовж усього активного професійного життя. До арсеналу технологій та інструментів відкритої професійної освіти належать засоби забезпечення доступу до наповнення, супроводження та обслуговування інформаційних методичних сайтів, моніторингу рівня професійної компетентності педагогічних працівників,

надання інформаційної допомоги педагогам у створенні індивідуальних сайтів, інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу, підвищення комп'ютерно-технічної грамотності педагогічних працівників. Отже, відкрита професійна освіта – це також і базований на сучасних комп'ютерних технологіях менеджмент освітнього процесу, здатний суттєво підвищити ефективність з педагогічними працівниками.

Основні стратегічні цілі розвитку спрямовуються на створення національної інформаційної інфраструктури та її інтеграції до світової спільноти. При цьому пріоритетне значення має збереження культурної спадщини України шляхом накопичення, документування і збереження історичних документів на цифрових носіях.

В умовах розвитку поліінформаційного суспільства важливого значення набуває проблема розвитку відкритої професійної освіти, що ґрунтується на впровадженні сучасних інформаційних методик й технологій навчання. Відкрита професійна освіта пов'язана, у першу чергу, з побудовою освітніх форм мережевого простору, застосуванням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, опануванням відповідних вмінь, навичок та інформаційної компетентностей. Відкрита професійна освіта забезпечує гнучкий доступ до освітніх послуг з врахуванням географічних, соціальних та часових обмежень конкретних суб'єктів навчання, коли кожний може вчитися у зручний для нього час та у зручному місці.

Важливою ціллю зазначеної стратегії є забезпечення комп'ютерної та інформаційної грамотності громадян, насамперед, шляхом забезпечення неперервної освіти, орієнтованої на використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій та формування всебічно розвиненої особистості.

Використання інформаційних ресурсів у системі відкритої професійної освіти уможлиблює розширення її доступності, істотне підвищення якості на ринку освітніх послуг та підвищення конкурентоспроможності випускників за рахунок інформатизації всіх форм освітньої діяльності. Ефективність використання інформаційних ресурсів у відкритій професійній освіті

залежить від рівня методичного забезпечення. Методичне забезпечення розглядають як цілісну систему дій і заходів, спрямовану на продукування нових педагогічних ідей і технологій навчання, виявлення й узагальнення найкращого педагогічного досвіду, вироблення позицій щодо важливих педагогічних проблем сучасності, формування інформаційної культури педагогічних працівників, розвитку творчого потенціалу.

Система відкритої професійної освіти реалізується через віртуальні форми організації, зокрема, електронні освітні ресурси. Електронні освітні ресурси уможливають змістове наповнення освітнього простору та забезпечують рівний доступу учасників навчально-виховного процесу до якісних навчальних та методичних матеріалів незалежно від місця їх проживання та форми навчання. Загалом, під електронними освітніми ресурсами розуміють навчальні, наукові, інформаційні, довідкові матеріали та засоби, розроблені в електронній формі що представлені на носіях будь-якого типу або розміщені у комп'ютерних мережах, які відтворюються за допомогою електронних цифрових технічних засобів. Для ефективної організації навчально-виховного процесу необхідним є наповнення електронних освітніх ресурсів якісними навчально-методичними матеріалами. Електронні освітні ресурси є складовою частиною навчально-виховного процесу, мають навчально-методичне призначення та використовуються для забезпечення навчальної діяльності. Електронні освітні ресурси вважаються одним з головних елементів інформаційно-освітнього середовища.

За функціональною ознакою, що визначає значення і місце електронних освітніх ресурсів у навчальному процесі, їх можна класифікувати як: навчально-методичні (навчальні плани, робочі програми навчальних дисциплін, розроблені відповідно до навчальних планів); методичні (методичні вказівки, методичні посібники, методичні рекомендації для вивчення окремого курсу та керівництва з виконання проектних робіт, тематичні плани); навчальні (електронні підручники та

навчальні посібники); допоміжні (збірники документів і матеріалів, довідники, покажчики наукової та навчальної літератури, наукові публікації педагогів, матеріали конференцій, електронні довідники, словники, енциклопедії); контролюючі (тестуючі програми, банки контрольних питань і завдань з навчальних дисциплін, що забезпечують контроль якості знань).

До основних видів електронних освітніх ресурсів належать: електронний документ – документ, інформація в якому подана у формі електронних даних і для використання якого потрібні технічні засоби; електронне видання – електронний документ, який пройшов редакційно-видавниче опрацювання, має вихідні відомості й призначений для розповсюдження в незмінному вигляді; електронний аналог друкованого видання – електронне видання, що в основному відтворює відповідне друковане видання, зберігаючи розташування на сторінці тексту, ілюстрацій, посилань, приміток тощо; електронні дидактичні демонстраційні матеріали – електронні матеріали (презентації, схеми, відео- й аудіозаписи тощо), призначені для супроводу навчально-виховного процесу; інформаційна система – організаційно впорядкована сукупність документів (масивів документів) та інформаційних технологій, в тому числі з використанням технічних засобів, що реалізують інформаційні процеси та призначені для зберігання, обробки, пошуку, розповсюдження, передачі та надання інформації; депозитарій електронних ресурсів – інформаційна система, що забезпечує зосередження в одному місці сучасних електронних освітніх ресурсів з можливістю надання доступу до них через технічні засоби, у тому числі в інформаційних мережах (як локальних, так і глобальних); комп'ютерний тест – стандартизовані завдання, представлені в електронній формі, призначені для вхідного, проміжного і підсумкового контролю рівня навчальних досягнень, а також самоконтролю, що забезпечують вимірювання психофізіологічних і особистісних характеристик випробовуваного, обробка результатів яких здійснюється за допомогою відповідних програм; електронний словник – електронне довідкове видання

упорядкованого переліку мовних одиниць (слів, словосполучень, фраз, термінів, імен, знаків), доповнених відповідними довідковими даними; електронний довідник – електронне довідкове видання прикладного характеру, в якому назви статей розташовані за абеткою або в систематичному порядку; електронна бібліотека цифрових об'єктів – набір електронних освітніх ресурсів різних форматів, в якому передбачено можливості для їх автоматизованого створення, пошуку і використання; електронний навчальний посібник – навчальне електронне видання, використання якого доповнює або частково замінює підручник; електронний підручник – електронне навчальне видання з систематизованим викладом дисципліни (її розділу, частини), що відповідає навчальній програмі; електронні методичні матеріали – електронне навчальне або виробничо-практичне видання роз'яснень з певної теми, розділу або питання навчальної дисципліни з викладом методики виконання окремих завдань, певного виду робіт; курс дистанційного навчання – інформаційна система, яка є достатньою для навчання окремим навчальним дисциплінам за допомогою опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій; електронний лабораторний практикум – інформаційна система, що є інтерактивною демонстраційною моделлю природних і штучних об'єктів, процесів та їх властивостей із застосуванням засобів комп'ютерної візуалізації.

За технологією розповсюдження освітні електронні ресурси поділяються на автономні – характеризуються тим, що їх використання здійснюється автономно на комп'ютері користувача без необхідності підключення до мережі. Крім того, обсяг цих ресурсів може бути довільним в залежності від потужності комп'ютера та його апаратних засобів; мережні – встановлюються на сервері та використання їх здійснюється при підключенні до мережі. Обсяг ресурсів, які можна використовувати залежить

від пропускної спроможності мережі; комбіновані – зазвичай використовуються при поєднанні автономних та мережних освітніх електронних ресурсів.

За характером взаємодії з користувачем освітні електронні ресурси можуть бути: детерміновані – параметри, зміст і спосіб взаємодії з якими визначені видавцем і не можуть бути змінені користувачем; не детерміновані (інтерактивні) – параметри, зміст і спосіб взаємодії з якими прямо або побічно встановлюються користувачем відповідно до його інтересів, мети, рівня підготовки, на основі конкретних даних і за допомогою алгоритмів, визначених видавцем залежно від власності: відкриті – їх використання здійснюється вільно; закриті – їх використання здійснюється лише з дозволу. Маючи дозвіл, користувачу необхідно ввести своє реєстраційне ім'я (login) та пароль (password), які видаються адміністрацією розробників; комбіновані – доступ до окремих частин або до всього освітнього електронного ресурсу здійснюється вільно, але в демонстраційному режимі (так звані демо-версії).

У системі відкритої професійної освіти використовуються освітні веб-ресурси – це інформаційні ресурси, які розміщені у веб-просторі локальної чи глобальної мережі у вигляді різних форматів (текстового, графічного, архівного, аудіо та відео форматів і т.д.). Особливої уваги в освітніх веб-ресурсах заслуговують вікі-сайти. Використання вікі-сайтів відкриває широкі можливості для навчальної діяльності – для реалізації свободи у навчанні, для організації досліджень, для самостійного засвоєння та накопичення знань разом з колом експертів та всіма тими, хто цікавиться даною тематикою [93]. Таке співробітництво не знає географічних обмежень, а створення навчальних груп відбувається швидко за мірою необхідності. Використовуючи вікі-технологію, можна швидко, без будь-яких зусиль розміщувати різноманітні освітні веб-ресурси, обмінюватись думками, повторно використовувати розміщені веб-ресурси, створити потужне джерело освітніх веб-ресурсів на основі вкладу багатьох учасників [17].

Освітні веб-ресурси функціонують за спеціальною технологією, яка називається «вікі» (від гавайського «wiki-wiki» означає «швидко»).

Сервіс WikiWiki являється зручною платформою для організації навчальних проектів, так як в його середовищі знаходяться результати досліджень учнівської молоді за мірою їх створення [86]. За допомогою вікі-сайтів учасники можуть спільно створювати творчі роботи.

Досвід використання вікі-сайтів у навчально-виховному процесі показує високу ефективність даних технологій. В основу методики використання освітніх веб-ресурсів, вікі-сайтів були взяті об'єктно-орієнтований підхід до організації навчальної діяльності та проектний метод навчання. Об'єктно-орієнтований підхід дає змогу перенести акцент на активну педагогічну взаємодію у формуванні навчального середовища, що забезпечить самонавчання та саморозвиток учнівської молоді. Основним методом навчання був обраний метод проектів, так як при його використанні отримуються не тільки знання, але й освоюються важливі принципи засвоєння способів діяльності.

Найбільш успішні інформаційні проекти методичної системи в сфері відкритої освіти: український портал: osvita.ua, вікі-сайд: <http://uk.wikipedia.org/wiki>. Блок нормативно-правового забезпечення Верховна Рада України: rada.gov.ua, Міністерство освіти і науки України: www.mon.gov.ua, Урядовий портал: kmu.gov.ua, освітянська мережа України: www.ednu.kiev.ua. Блок методичного і дидактичного забезпечення навчального процесу: Університет менеджменту освіти: umo.edu.ua, кафедра обчислювальної техніки НТУ «КП»: comsys.ntu-kpi.kiev.ua, освітній портал: osvita.org.ua, Черкаська спеціалізована школа №17: www.fml17.sk.ua, сайт «Відкритий Коледж»: www.college.ru, блог-форум «Інноватика в дистанційному навчанні»: <http://innovatikadn.blogspot.com/>. Блок джерел наукової і педагогічної інформації: Національна бібліотека України ім. В. Вернадського: www.nbuv.gov.ua, Національна парламентська бібліотека: www.nplu.kiev.ua, Міжнародна відкрита науково-практична

конференція «Теорія і практика дистанційного навчання в освіті»:
<https://sites.google.com/site/konferenceumo/home>.

Використання інформаційних ресурсів у системі відкритої професійної освіти уможлиблює підвищення рівня ефективності досліджень, організації доступу до електронних версій наукових видань, нормативно-методичних документів і довідників, повноти інформації, високої якості методичних прийомів, наочності, логічності і послідовності викладу навчального матеріалу. Зокрема, одним з шляхів вдосконалення навчального процесу на засадах інформаційних ресурсів є впровадження платформи комп'ютерних ділових ігор, що сприятиме формуванню готовності майбутніх фахівців до бізнес-процесів на підприємствах і здатності їх до корпоративного управління. Крім того, інформаційні технології уможливають створення системи комп'ютерного тестування та проведення моніторингу якості підготовки фахівців.

Проведений аналіз основних інформаційних ресурсів системи відкритої професійної освіти свідчить, що від педагогічних працівників вимагається відповідна інформаційна компетентність. Показником вияву такої компетентності є сформованість інформаційної культури, що уможлиблює продуктивне використання інформаційних засобів у процесі професійної діяльності.

1.2. Інформаційна культура педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів

Інформаційна культура розглядається нами як одна зі складових загальної культури людини. Інформаційна культура пов'язана із соціальною природою людини та є продуктом її різнобічних творчих здібностей та здатностей.

У той же час вона відображає і особливості професійної діяльності педагога. Окреслимо визначення інформаційної культури педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів керівниками. Під

інформаційною культурою керівників ПТНЗ будемо розуміти системну професійну властивість фахівця-управлінця, яка: актуалізується та проявляється в процесі практичної професійної управлінської; характеризує специфіку професійно-управлінської свідомості та самосвідомості, поведінки, а також стиль та особливості його інформаційної взаємодії з іншими суб'єктами у процесі управлінської діяльності; забезпечує осмисленість інформаційно-аналітичної діяльності і характеризує рівень культури його управлінської діяльності; стимулює творчий розвиток як суб'єкта інформаційно-аналітичної діяльності в системі ПТО, оскільки її основу складає інформаційна культура.

Ми вважаємо, що інформаційна культура як системна професійна властивість може виступати і як умова ефективної управлінської діяльності, і як її складова, і як одна з характеристик професійної управлінської діяльності. Виходячи з цілей нашого дослідження, ми розглядаємо ІК керівника ПТНЗ як основу інформаційно-аналітичної діяльності, яка є безпосередньою складовою його управлінської діяльності.

Розуміючи важливість інформаційної складової буття сучасної особи, а також враховуючи неминучість і гостру необхідність якнайшвидшого входження України до відкритого загальносвітового інформаційного простору, вважаємо, що цей процес передбачає підвищення не просто загального культурного рівня громадян України, у тому числі й керівників ПТНЗ, а цілеспрямоване підвищення/розвиток рівня їхньої інформаційної культури.

Серед найбільш дискутованих проблем вагоме місце займає визначення поняття "інформаційна культура". Незважаючи на досить часте згадування, як у науковій, так і в публіцистичній літературі, це поняття найчастіше приймається як очевидне і таке, що не потребує додаткового уточнення. Але наукове визначення необхідне для виокреслення інформаційної культури у системі наук про інформацію і побудові моделі її розвитку в керівників ПТНЗ упродовж управлінської діяльності взагалі та

міжкурсний період, зокрема.

Найбільш часто поняття "інформаційна культура" використовується для характеристики широти знань фахівця (Д. Блюменау [13], А. Макарова [69], Є. Медведєва [73], Н. Ямчук [129] та ін.), для позначення даним поняттям ступеня засвоєння інформації фахівцем або ефективності використання ним у практиці (С. Антонова [6]).

Поняття "інформаційна культура" з'явилася не випадково. На думку деяких американських дослідників (Дж. Несбітт, П. Ебурдін [85]), більш аргументованими є словосполучення "інформаційна база", "інформаційні основи", "інформаційний фонд", оскільки мова йде про знання суб'єкта. Разом з тим вони вважають, що це поняття підкреслює зв'язок із духовною культурою особистості в різні періоди розвитку людства.

Аналізуючи поняття «інформаційна культура фахівця», можна виділити дві найвживаніші позиції: в якості предмета при аналізі інформаційної культури всі автори досліджують знання, якими повинен володіти фахівець; інформаційна культура позначається якісною характеристикою особистості.

Отже, тут простежується тенденція розробки єдиної парадигми обґрунтування інформаційної культури особистості.

Із позиції соціально-філософського аспекту щодо поняття «інформаційна культура» варто зауважити, що проблема пов'язана специфікою розвитку культури – періоду інформатизації суспільства, широкого впровадження комп'ютерних та інформаційних технологій. Вона характерна видозмінами зв'язків і відносин у галузях, між ними, у системі "суб'єкт – діяльність", а також поглибленням і розширенням потреби особистості осмислювати своє місце, місію і роль у сьогоденні.

Розглянемо найбільш вживані визначення змісту поняття «інформаційна культура»:

– І. Хангельдієва [121]: якісна характеристика життєдіяльності людини в області отримання, передачі, збереження та використання

інформації, коли пріоритетними стають загальнолюдські духовні цінності;

– О. Гречихін [30]: природа інформаційної діяльності людини має аксіологічний характер, тобто зумовлена цінностями культури;

– О. Медведєва [72]: інформаційна культура – це рівень знань, який дає можливість людині вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, брати участь у його формуванні та сприяти інформаційній взаємодії в суспільстві;

– Е. Семенюк [109]: інформаційна культура – це міра досконалості людини, суспільства або певної його частини у всіх можливих видах роботи з інформацією: отриманні, накопиченні, кодуванні і перетворенні любого виду; створюванні на цій основі якісно нової інформації, її передачі та практичному використанні;

– Н. Ничкало [84]: інформаційна культура особи не є автономною: вона тісно взаємопов'язана з загальнолюдською педагогічною культурою і з культурою спілкування;

– Ю. Рамський [40]: інформаційна культура вчителя – це інтегральний показник рівня його досконалості в інформаційній сфері діяльності, який проявляється в специфіці педагогічної діяльності та системі професійних якостей вчителя;

– М. Жалдак [39]: основи інформаційної культури мають методологічний, світоглядний, загальноосвітній і загальнокультурний характер, що проявляється у використанні в загальній практиці універсальних процедур пошуку, обробки та представлення інформації на базі відповідної системи наукових понять, принципів і законів, як необхідних чинників системно-цілісного пізнання та відображення об'єктивної реальності, та пов'язаного з такою системою фактографічного матеріалу (базі даних, бази знань тощо), і повинні формуватися в процесі вивчення комплексу всіх навчальних дисциплін;

– Н. Гендіна [27]: інформаційна культура особистості — одна з складових загальної культури людини; сукупність інформаційного

світогляду та системи знань і вмінь, які забезпечують самостійну спрямовану на оптимальне задоволення індивідуальних інформаційних потреб із використанням як традиційних, так і нових інформаційних технологій. Вона відрізняється від інформаційної грамотності здатністю людини створювати нові інформаційні продукти і творчо їх використовувати

– Н. Морзе [78]: інформаційна культура може розглядатися як складова частина загальної культури, орієнтована на інформаційне забезпечення людської діяльності. Вона відображає досягнуті рівні організації інформаційних процесів та ефективності створення, збирання, зберігання, опрацювання, подання і використання інформації, що забезпечують цілісне бачення світу, його моделювання, передбачення результатів рішень, які приймаються людиною;

– М. Вохришева [24]: інформаційна культура – область культури, пов'язана із функціонуванням інформації в суспільстві і формуванням інформаційних якостей особистості ;

– Н. Зінов'єва [46]: інформаційна культура особистості – гармонізація внутрішнього світу особистості під час засвоєння всього об'єму соціально-значимої інформації.

У нашому дослідженні ми так визначили поняття «інформаційна культура керівників професійно-технічних навчальних закладів»: під інформаційною культурою керівників ПТНЗ розуміємо одну з інтегральних складових їхньої загальної професійно-педагогічної культури як керівників, яка є інтегральною єдністю інформаційного світогляду, системи інформаційних та інформатичних знань, умінь, навичок, здатностей і ставлень, професійно важливих якостей (інформаційної грамотності, осмисленої мотивації використання інформаційно-комунікаційних технологій в управлінській діяльності, ситуативного управління навчальним закладом, критичного мислення у роботі з інформаційними потоками, комунікативності під час прийняття рішень і дій, партнерського

спілкування, культури поведінки), особистого та професійного досвіду у сфері пошуку, оцінювання, використання, збереження, аналізу, оформлення та передачі інформації за допомогою різних засобів, методів і форм інформаційно-аналітичної діяльності, що забезпечують оптимальне задоволення інформаційних потреб як соціального, професійного та управлінського суб'єкта в педагогічній системі ПТО.

Інформаційна культура керівників ПТНЗ має безпосередній зв'язок із їхньою інформаційно-аналітичною діяльністю, оскільки вони між собою взаємозумовлені та взаємопов'язані. Проблема їх інформаційно-аналітичної діяльності не була предметом наукових пошуків і дисертаційних досліджень вітчизняних науковців, а відображена тільки в окремих статтях.

В. Ягупов [127] так визначає інформаційно-аналітичну діяльність керівника ПТНЗ: «...це його ставлення до інформації та критичне усвідомлення її цінності, інформаційно-аналітичні знання, навички, вміння, здатності, професійно важливі якості, особистий досвід у сфері пошуку, оцінювання, використання, збереження, аналізу, оформлення та передачі інформації за допомогою різних засобів, методів і форм інформаційно-аналітичної діяльності, що дозволяє оперативно орієнтуватися в інформаційному просторі ПТНЗ, брати участь у його формуванні, а також успішно реалізовувати інформаційно-аналітичну функцію як суб'єкта управління в системі ПТО.

У сучасних умовах відбувається швидкоплинний процес оновлення знань, появи сучасних засобів передачі та обробки інформації, що ставить високі вимоги до рівня організації інформаційно-аналітичної діяльності в сфері професійно-технічної освіти. Цей вид розумової діяльності пов'язаний з використанням інформаційно-аналітичної функції, яка передбачає такі заходи та дії: збір, обробку, аналіз і оцінку інформації з метою підвищення ефективності діяльності керівника; отримання нових знань на основі застосування дослідницьких методів обробки й аналізу інформації, даних емпіричних спостережень, використання практичного

досвіду, інтуїції з метою подальшого розв'язання проблем навчального закладу.

Ця функція відповідає загальноприйнятим класифікаційним ознакам (основні, загальні, допоміжні), а саме, вона входить до списку загальних функцій та є типовою для всього управлінського процесу [70].

Важливість роботи керівника ПТНЗ із інформацією не підлягає сумніву, оскільки інформаційно-аналітична діяльність має не стільки технічний характер, а скільки вимагає творчого підходу. У зв'язку з цим управлінські дії з названої функції відносно виокремлені у процесі управління навчальним закладом.

Окрім того, ці дії однорідні: збір, обробка, аналіз і оцінка пов'язані єдиною категорією – інформацією, і спрямовані на досягнення однієї мети – створення умов для реалізації інших функцій управління. Такі управлінські дії, будучи атрибутом кожної стадії будь-якого управлінського циклу, характеризуються стабільністю, логічністю, послідовністю та системністю. Було б некоректно розглядати інформацію у вигляді стадії або навіть етапу управлінського процесу. Така недооцінка значення інформації і роботи з нею матиме негативні наслідки практичної діяльності в управлінні ПТНЗ. Адже керівник у своїй діяльності постійно використовує інформацію. Вона, після відповідної переробки, стає основою для його наступних управлінських дій.

Так, керівник ПТНЗ засобами інформаційно-аналітичної функції здійснює методично-спрямований організуючий вплив на інформацію та її оцінку. Ця функція, поміж інших функцій управління, охоплює всі стадії процесу управління. Вміло її використовуючи, керівник забезпечує надходження інформації з оточуючого соціального середовища у ПТНЗ, і з даного навчального закладу – в оточуюче середовище. Завдяки цій функції інформація надходить в управлінську структуру ПТНЗ (адміністрацію навчального закладу), підпорядковані їй структурні підрозділи і до виконавців. Без цього неможливо забезпечувати постановку і виконання

мети функціонування ПТНЗ, активізацію педагогів для вирішення поставлених перед педагогічним колективом завдань тощо.

Керівник ПТНЗ, використовуючи інформаційно-аналітичну функцію, створює систему збору необхідної інформації, а також проводить емпіричне дослідження, у процесі якого інформація аналізується і розглядаються умови для оцінювання виявленої ситуації. Інструментарій емпіричного дослідження складається із логічних і статистичних методів. Управлінська інформаційно-аналітична діяльність керівника ПТНЗ по реалізації інформаційно-аналітичної функції – це не визначений набір технічних операцій, а струнка система процедур керівника, як суб'єкта управління, так і всієї адміністрації.

Основна мета системи інформаційного забезпечення керівника ПТНЗ – постачання об'єктивної, своєчасної та оптимальної за об'ємом інформації. Якщо перші дві характеристики управлінської інформації мають визначені ознаки, то оптимальний об'єм конкретних параметрів визначається в кожному конкретному випадку у відповідності з метою аналізу. Для підвищення ефективності інформаційно-аналітичної функції керівників ПТНЗ необхідно використовувати науково зумовлені методики збору інформації, її аналізу та оцінювання згідно з рівнем інформаційної культури керівників.

У інформаційно-аналітичній діяльності керівників ПТНЗ інформацію за часовою спрямованістю поділяють на такі види: *оперативну* – виявлення, наприклад, незначних відхилень у функціонуванні ПТНЗ, його структурних елементів, підрозділів, окремих педагогів, учнівського контингенту тощо; *тактичну* – виявлення наявних тенденцій і проблем у професійно-педагогічній діяльності педагогів; *стратегічну* – виявлення комплексних проблем або передумов, необхідних для розробки комплексних програм, концепцій, що визначатимуть стратегію функціонування та розвитку ПТНЗ у ринкових умовах функціонування. А сам аналіз інформації поділяють на такі види: системний, проблемно-орієнтований, ситуативний,

функціональний, порівняльний, ретроспективний, структурований, рефлексивний тощо.

1.3. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у педагогічній діяльності

Функціонування професійно-технічних навчальних закладів має відбуватися в режимі постійного оновлення і розвитку. За такого підходу пріоритетними напрямками є наповнення, супроводження та обслуговування інформаційних сайтів, моніторинг рівня інформаційно-професійної компетентності педагогічних працівників, надання інформаційної допомоги педагогам у створенні індивідуальних сайтів, інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу, підвищення комп'ютерно-технічної грамотності педагогічних працівників. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійно-технічних навчальних закладах уможливорює створення єдиного інформаційно простору, на якому розміщені освітні нормативні документи, начальні, методичні матеріали, посібники, рекомендації, які допоможуть учнівській молоді і педагогічним працівникам вдосконалювати процес навчання та підвищувати рівень педагогічної майстерності. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійно-технічних навчальних закладів створює умови для інтеграції педагогів у загальнонаціональний й міжнародний освітній простір, що уможливорює онлайн-інформування про результати наукових досліджень у галузі педагогіки, психології, теорії викладання конкретних навчальних предметів.

Існують різноманітні способи застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі, серед яких: використання електронних лекторів, тренажерів, підручників, енциклопедій; розробка ситуаційно-рольових та інтелектуальних ігор з використанням штучного інтелекту; моделювання процесів і явищ; забезпечення дистанційної форми навчання; проведення інтерактивних освітніх телеконференцій; побудова

систем контролю й перевірки знань і умінь учнів (використання контролюючих програм-тестів); створення і підтримка сайтів навчальних закладів; створення презентацій навчального матеріалу; здійснення проєктивної і дослідницької діяльності учнівської молоді тощо. Використання з інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі сприяє: підвищенню мотивації учнів до навчання; інформатизації професійної освіти; інтенсифікації процесу навчання; розвиток особистості; розвиток навичок самостійної роботи з навчальним матеріалом; підвищенню ефективності навчання за рахунок його індивідуалізації.

На думку багатьох фахівців, нові інформаційно-комунікаційні освітні технології на основі комп'ютерних засобів дають можливість значно підвищити інсифікацію навчання. Інтенсифікація навчання, що характеризується збільшенням обсягу навчального матеріалу та зменшенням часу засвоєння, потребує пошуку ефективних методів навчання, засобів контролю засвоєння знань, що значно підвищували б якість навчання.

Новітні розробки використання інформаційно-комунікаційних технологій змінюють спосіб їх застосування при вивченні різних дисциплін у процесі навчання. Застосування інформаційно-комікаційних технологій змінює функції педагогічних працівників щодо організації навчального процесу, активізації і налагодження індивідуального підходу до учнів, підготовки до використання комп'ютерних технологій.

Зміни у підходах до навчання створили умови для перебудови особистісних установок взаємодії педагога з учнями. Педагог зобов'язаний виступати у ролі творчого керівника, спрямувати учнів від статичних знань до динамічних. Основними принципами роботи педагога, як консультанта і помічника, стали відкритість, впевненість у можливостях і здібностях учнів, бачення внутрішнього світу і можливостей кожної. Роль педагога стала більш активною, щод створення сприятливих умов для розкриття й розвитку учнів та створення інноваційних моделей навчального процесу.

Впровадження інноваційних моделей навчального процесу передбачає вміння предметників користуватися засобами новітніх інформаційних технологій. Структурна побудова заняття з використанням ІКТ змінює саму суть навчального процесу, занурюючи у спілкування, де ролі педагога й учня врівноважені: обидва працюють для того, щоб навчатися, ділитися своїми знаннями, досягненнями свого життєвого досвіду. Важливим тут є не те, як багато знають учні, а як вони дізналися і що робитимуть зі своїми знаннями.

До того ж слід звернути увагу на те, що педагог повинен завчасно моделювати ситуації взаємодії за допомогою засобів, схем (моделей) діяльності учнів, відповідно до змісту і мети навчання. В моделях слід фіксувати склад індивідуальних дій учнів, спосіб їх розподілу між учасниками і послідовність дій виконання. Цілеспрямована модель діяльності учнів під час навчання виступає інструментарієм, за допомогою якого можна поєднувати методологію та зміст, крім того, вона є основним засобом організації комунікації учнів і педагога.

Освітня інформаційна взаємодія у зв'язку із застосуванням засобів ІКТ серйозно змінюється. Використання інформаційно-комунікаційних технологій, які мають інтерактивність, дає можливість здійснювати інформаційну діяльність щодо збирання, обробки, продукування, передачі, тиражування інформації, у тому числі на базі розподіленого інформаційного ресурсу, подавати навчальну інформацію засобами комп'ютерної візуалізації.

Трансформація інформаційної взаємодії освітнього призначення в умовах використання засобів інформаційних та комунікаційних технологій відбувається за кількома напрямками, до яких можна віднести наступні. Структура інформаційної взаємодії при обміні інформацією, при функціонуванні інформаційних потоків між суб'єктами освітнього процесу. Традиційно взаємообмін інформацією відбувався між двома суб'єктами освітнього процесу (учнем і педагогом), які мали можливість здійснювати зворотний зв'язок. Із появою інтерактивних засобів навчання в

інформаційну взаємодію включається третій суб'єкт (засіб навчання, що функціонує на базі ІКТ), і має можливість здійснювати зворотний зв'язок з першими двома. На даний період, коли є можливість використання розподіленого інформаційного ресурсу (наприклад, освітніх сайтів), інформаційна взаємодія (зі зворотним зв'язком) може здійснюватися з декількома партнерами, в різних режимах роботи в Інтернет, а в перспективі - в освітньому просторі.

Традиційно зміст інформаційної діяльності був обмежений обміном локальними обсягами навчальної інформації між двома суб'єктами освітнього процесу. Інформаційний обмін при цьому здійснювався конкретними порціями навчальної інформації від педагога до учня і назад. Наприклад, педагог пояснює, учень відповідає на запитання вчителя або розповідає те, що засвоїв. З появою інтерактивних засобів навчання в інформаційну взаємодію включається третій суб'єкт - засіб навчання, що функціонує на базі ІКТ, який має можливість здійснювати зворотний зв'язок з першими двома, і виступає не тільки партнером з інформаційного взаємодії, а й джерелом навчальної інформації значного обсягу і різного рівня як по складності, так і за змістом. При цьому зміст навчальної інформації учень може вибрати сам, відповідно до своїх вимог і рівня підготовленості. Інформаційна взаємодія здійснюється між суб'єктами освітнього процесу тими обсягами навчальної інформації та її змістом, які доступні учню як за складністю, так і за його вибором (в змістовному плані). У даний час, коли з'явилася можливість використання розподіленого інформаційного ресурсу Інтернет, зміст навчальної інформації при інформаційній взаємодії стає прерогативою вибору не тільки викладача, а й учня. При цьому зміст навчальної інформації учень може черпати з розподіленого інформаційного ресурсу глобальної та локальної мереж навчального закладу.

Ефективність освітнього процесу в умовах інформатизації системи залежить від ІКТ-компетентності педагога, яка включає не тільки

використання технологій у навчальному процесі, а й розробку навчально-методичних матеріалів, створення особливої взаємодії освітнього призначення. Під інформаційною взаємодією освітнього призначення, реалізованою на базі ІКТ, будемо розуміти діяльність, спрямовану на збір, обробку, застосування та передачу інформації, що здійснюється суб'єктами освітнього процесу (викладачі, учнями та засобами навчання, що створені з використанням ІКТ) і забезпечує психолого-педагогічний вплив, орієнтований на: розвиток творчого потенціалу індивіда; формування системи знань певної предметної області; формування комплексу умінь і навичок здійснення навчальної діяльності з вивчення закономірностей предметної області.

Введемо поняття технології освітньої інформаційної взаємодії в умовах використання засобів інформаційних та комунікаційних технологій, під яким будемо розуміти сукупність детермінованих засобів і методів, реалізованих на базі сучасних інформаційних і комунікаційних технологій, для здійснення інформаційної взаємодії, реалізація якої забезпечує певний заданий результат. У розглянутому випадку – це педагогічний вплив, спрямований на досягнення певних освітніх цілей.

Введемо поняття інформаційно-комунікаційного середовища як сукупність умов, що забезпечують діяльність користувача з інформаційним ресурсом (у тому числі розподіленим інформаційним ресурсом), за допомогою інтерактивних засобів ІКТ, які взаємодіють з ним як із суб'єктом інформаційного спілкування і особистістю. Інформаційно-комунікаційне середовище включає: безліч інформаційних об'єктів і зв'язків між ними; засоби і технології збору, накопичення, передачі (транслявання), обробки, продукування та поширення інформації; власне знання; засоби відтворення аудіовізуальної інформації; організаційні структури, що підтримують інформаційні процеси. Наукові дослідження у різних галузях переконують у тому, що вдосконалення інформаційно-комунікаційного середовища суспільства ініціює формування прогресивних

тенденцій розвитку продуктивних сил, зміну структури суспільних взаємин, взаємозв'язків і, перш за все, інтелектуалізацію діяльності усіх членів суспільства в усіх його сферах і, природно, у сфері освіти.

Реалізація завдань ПТНЗ у сучасному інформаційному просторі вимагає сформованості відповідної інформаційної культури педагогічних працівників. Інформаційна культура педагогічних працівників є важливою складовою професійних відносин і характеризує рівень їх професіоналізму. При вирішенні професійних завдань педагогічним працівникам необхідно постійно оброблять великий обсяг інформації, яка є продуктом професійної діяльності. А отже, розвиток інформаційної культури педагогічних працівників, формуванням їх інформаційної компетентності, що напряму пов'язано з комп'ютерною та інформаційною грамотністю є основними напрямками підвищення кваліфікації фахівців.

Відомо, що інформаційна компетентність розглядається як інтегральне особистісне утворення, що характеризує зрілість дій в інформаційному середовищі. Інформаційна компетентності оцінюється як інформаційний досвід, де інформаційна культура виступає важливим його показником. Отже, інформаційна культура виступає рівнем оцінювання професійного розвитку фахівців. Тому, науково-осмислений підхід до розвитку інформаційної культури педагогічних працівників ПТНЗ можна вважати інструментом формування професіоналізму фахівців.

Оцінювання впливу інформаційної культури на формування лише знань і навичок роботи з комп'ютерною технікою, без вивчення аспекту розвитку інформаційних відносин, які забезпечують комунікативну взаємодію, однобоко висвітлюють проблему. Активне професійне спілкування під час професійної діяльності сучасних педагогів в професійно-технічних навчальних закладах і поза їх межами свідчить про необхідність вивчення аспекту сформованості інформаційно-комунікативної культури. Інформаційно-комунікативна культура методистів ПТНЗ відзначається вільною орієнтацією в інформаційному професійному середовищі, уміннями

використовувати інформаційні ресурси, навичками спілкування у віртуальному середовищі.

Сучасні види інформаційних комунікацій вимагають сформованості у педагогічних працівників ПТНЗ уміння орієнтуватись у масивах різнотипної інформації та у різних каналах комунікації, знаходити, вибирати, сприймати, аналізувати і цільове використовувати інформацію профільного спрямування. Зокрема, використання мережевих технологій у професійній діяльності зумовлює необхідність розширення психолого-педагогічних знань педагогічних працівників ПТНЗ з основ віртуального спілкування, механізмів й шляхів подолання труднощів у побудові комунікативного процесу в інформаційному середовищі, вдосконалення умінь та навичок застосування активних методів інформаційного спілкування. Дуже важливим для педагогічних працівників ПТНЗ є володіння інтерактивним віртуальним спілкуванням в інформаційному просторі (відповідно реагувати на нову інформацію у контексті попередніх даних), уміння оцінювати комунікативну віртуальну ситуацію, планувати і приймати професійні рішення.

Як свідчить практика, інформаційне спілкування у віртуальному просторі вимагає створення уявної моделі комунікації, яка має свою структуру, свої правила і навіть свої традиції. Модель відкритої комунікативної дії уможлиблює налагодження системи професійного та ділового спілкування у віртуальному середовищі, набуття комунікаційного досвіду, сприяє виробленню особистісного стилю (іміджу) педагога та забезпечує результативність віртуального спілкування. Модель відкритої комунікативної дії професійного спілкування педагогічних працівників ПТНЗ ґрунтується на цілісній системі елементів, що охоплює професійну культуру фахівців, їх світоглядну культуру та елементи загальноприйнятих етичних вимог й правил етикету в інформаційному просторі.

В основу моделі відкритої комунікативної дії професійного спілкування педагогічних працівників ПТНЗ покладаються аксіологічна, особистісна і діяльнісна складові процесу комунікації. Зокрема, аксіологічна

– окреслює цінності і професійні установки, на які має орієнтуватися педагог у міжособистісному спілкуванні; особистісна – визначається проявом особистісних рис, які забезпечують взаємсприйняття та встановлення взаєморозуміння між об'єктами спілкування; діяльнісна – це професійні комунікативні уміння, які дозволяють творчо реалізувати спілкування в інформаційному просторі.

Такий підхід уможлиблює виокремлення основних компонентів інформаційно-комунікативної культури педагогічних працівників ПТНЗ у моделі відкритої комунікативної дії професійного спілкування, зокрема: інформаційні комунікативні установи, знання про особливості професійного спілкування, комунікативні риси та комунікативні уміння, які забезпечують результативність професійного спілкування в інформаційному середовищі (рис. 1.1).

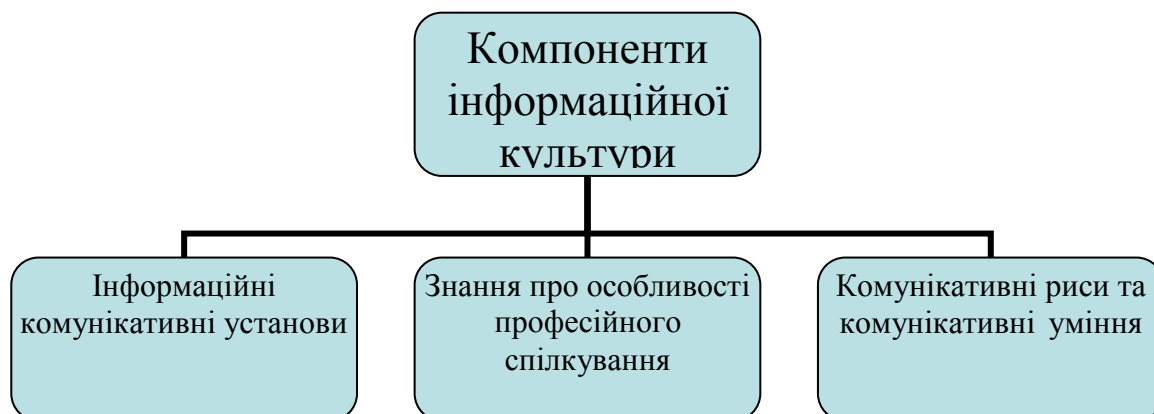

Рис. 1.1 Основні компоненти інформаційно-комунікаційної культури педагогічних працівників ПТНЗ у моделі відкритої комунікативної дії

Так, інформаційні комунікативні установи як компонент інформаційно-комунікативної культури визначають систему прийомів і методів професійного спілкування педагогів в інформаційному просторі і які спрямовані на забезпечення реалізації цілей методичної роботи у професійних навчальних закладах. Наприклад, створення атмосфери довіри, психологічного комфорту, відкритого і рівноправного співробітництва,

сприятливих умов для професійної діяльності розглядається як важлива позитивна комунікативна установка.

Негативна комунікативна установка проявляється у вираженні негативних емоцій до партнера по спілкуванню. Відомо, що енергетику негативної комунікативної установи неможливо приховати від сенсорних відчуттів партнера, а отже на професійному рівні спілкування приховування негативного настрою спричиняє напругу, зокрема й старанні завалювання за правилами етикету чи ввічливими словами, часто призводить до стресу чи конфлікту. Під час професійної діяльності для виконання інформаційно-комунікативних задач педагогічні працівники ПТНЗ використовують різні інформаційні комунікативні установи, зокрема, установи повідомлення, переконання, спонукання, схвалення, пояснення тощо.

Професійна взаємодія педагогів відбувається у багатогранному світі професійних стосунків, обміну діями, вчинками, думками, почуттями, переживаннями. Тому, педагог має мати відповідні знання щодо індивідуально-психологічних особливостей контингенту спілкування, адекватно реагувати на їх поведінку і психологічний стан, добирати для кожного такий спосіб спілкування, який не вступав би у протиріччя з загальнолюдськими цінностями, мораллю суспільства, гуманністю, і в той же час мав би відповідати індивідуальним особливостям конкретної особистості. Саме знання особливостей професійного спілкування покладаються в основу формування умінням чітко формулювати думку, підтримувати розмову, викладати цікаво інформацію та виявляти кмітливість, яка забезпечить продуктивність такого спілкування.

Такі компоненти інформаційно-комунікативної культури як комунікативні риси та комунікативні уміння є складовими комунікаційного потенціалу педагогічних працівників ПТНЗ в інформаційному середовищі. В аспекті вивчення інформаційної культури як інструменту формування професіоналізму педагогічних працівників ПТНЗ комунікативний потенціал є продуктом поєднання перцептивних, інтелектуальних та комунікаційних

здібностей, які позитивно відзначаються на побудові професійних відносин в інформаційному просторі. Насамперед, ми маємо на увазі, такі складові комунікативного потенціалу як комунікативна спрямованість і контактність. Зокрема, комунікативна спрямованість уможливорює мобілізацію всіх наявних засобів для досягнення контакту, а контактність визначає психологічну здатність будувати професійні відносини. Комунікативна спрямованість і контактність є базисом комунікативного потенціалу педагогічних працівників ПТНЗ в інформаційному середовищі. На основі цього базису здійснюється психологічна підготовленість педагогічних працівників ПТНЗ до професійної діяльності в інформаційному просторі і створення професійного іміджу фахівця.

Психологічна підготовленість педагогічних працівників ПТНЗ до професійної діяльності в інформаційному просторі визначається адекватним та критичним сприйняттям різнобічної інформації з усвідомлюванням можливих наслідків дії, а також врахування деяких труднощів комунікації, через які можливе ускладнення професійних стосунків. Ці перепони можуть бути інтелектуального, мотиваційного та емоційного характеру. Психологічна підготовленість педагогічних працівників ПТНЗ допоможе швидше віднайти прийнятні шляхи для вирішення різного роду суперечностей, запобігти зайвих ускладнень у спілкуванні і дозволить створити позитивний емоційний клімат.

Результативність спілкування напряму залежить від створення професійного іміджу фахівця, який необхідний в інформаційному просторі. Зокрема, імідж – це результат вмілого вибору правильної моделі поведінки. Поняття іміджування або створення іміджу – це свого роду маніпулювання зовнішніми характеристиками з метою створення сприятливого враження. Імідж виступає важливою складовою культури ділових стосунків.

Професійний імідж педагогічних працівників ПТНЗ є цілеспрямовано створений образ з чітко заданими професійними характеристиками, які визначають особистий стиль їх професійної поведінки. Створення іміджу

педагогічних працівників ПТНЗ – це організований процес спеціального напрацювання професійно важливих якостей, які визначаються вимогами змісту професійної діяльності. Зокрема, це вимоги до професійно важливих рис, професійних умінь та навичок, зовнішнього вигляду тощо. Професійний імідж є рушійною силою професійного зростання педагогічних працівників ПТНЗ. Адже, створюються умови для швидкого наслідування певних зразків професійної поведінки, що більш результативно ніж самостійна робота над собою.

Формування професійного іміджу педагогічних працівників створює умови для підвищення власної самооцінки фахівців, стимулювання впевненості, піднесення їх соціальної і особистісної відповідальності. Так, зовнішні чинники професійного іміджу педагогів визначають зовнішній вигляд (одяг, аксесуари одягу, зачіска, макіяж), манери (належні жести, пози, постава), виразність міміки та вміння нею керувати, вміння використовувати простір для спілкування тощо. Внутрішні чинники професійного іміджу – чесність, порядність, повага тощо.

Отже, професійний імідж педагогічних працівників ПТНЗ у віртуальному інформаційному просторі – це необхідна умова розвитку інформаційної культури фахівця. Формування професійного іміджу у віртуальному професійному просторі є важливим аспектом розвитку професійно важливих якостей, які забезпечуватимуть максимальну результативність процесу професійного спілкування і професійного зростання педагогічних працівників ПТНЗ.

Використання інформаційно-комукаційних технологій у педагогічній діяльності в умовах комплексної інформатизації системи професійної освіти, багато в чому залежить від рівня професійної самосвідомості педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів. Немає необхідності говорити про те, що професійна самосвідомість є важливою складовою, яка впливає на інноваційний розвиток особистості педагога. Педагог має відчувати себе активним учасником процесу

інформатизації, прийняти відповідальність за результати своєї інноваційної діяльності у даній галузі. Це означає, що професійні компетентності сучасного педагога можуть бути сформовані і потім продуктивно застосовані у процесі розвитку інформаційної культури.

Досягнення останнього десятиліття у галузі створення і розвитку принципово нових педагогічних технологій освітньої інформаційної взаємодії з використанням засобів інформаційних та комунікаційних технологій дозволяють прогнозувати реалізацію принципово нових видів інформаційної взаємодії між учнями, педагогами і засобами інформатизації і комунікації, що орієнтована: на виконання різноманітних видів самостійної діяльності з об'єктами предметного середовища, представленими на екрані, їх моделями; на дослідження поведінки таких моделей; розгляд імітацій досліджуваних явищ або процесів. А також на пошук, передачу / транслявання, обробку необхідних інформаційних ресурсів (текстових, аудіовізуальних та ін.). Сучасна організація Всесвітньої інформаційної мережі та її інфраструктура роблять можливим доступ користувача до Інтернету як з метою отримання будь-якої аудіовізуальної інформації та її подання на інформаційних носіях, так і з метою організації інформаційної взаємодії з інтерактивними джерелами розподіленого інформаційного ресурсу. При цьому можна констатувати необмежене розширення використання інформаційного ресурсу, оскільки звільняється від залежності жорсткого диска або набору гнучких дисків, тобто обмеження обсягом переданої або скачаної інформації. Розширюється можливість користувача в області управління мережевими засобами, інформаційними ресурсами, вилучення різних додатків, необхідних для вивчення або дослідження закономірностей тієї чи іншої предметної галузі. Крім того, залученість до інформаційно-комунікаційного середовища визначає можливість взаємодіяти з безліччю інформаційних об'єктів, реалізувати встановлені зв'язки між ними, використовувати засоби збору, накопичення, передачі, обробки інформації про об'єкт, що дозволяє здійснювати продукування

нової інформації, а в більш досконалому випадку – інформаційного ресурсу освітнього призначення. Такий рівень інформаційної взаємодії визначає наявність високоорганізованої інформаційно-комунікаційної предметного середовища, що впливає на всі аспекти освітнього процесу.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МЕТОДИСТІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

2.1 Чинники розвитку інформаційної культури методистів професійно-технічних навчальних закладів

Оволодіння інформаційною культурою – це шлях входження в інформаційне суспільство. Сучасне суспільство характеризується широким спектром використання можливостей інформаційних мереж у кіберпросторі. За таких умов особливого значення в інформаційному суспільстві набуває проблема становлення інформаційної культури, що характеризує одну з граней культури, пов'язану з інформаційним аспектом життя, а рівень її розвитку є важливим інтегральним показником у суспільстві в інформаційну епоху.

На сучасному етапі інформаційна культура прирівнюється до професійної культури, але з часом стане важливим чинником розвитку кожної особистості. Особистість з розвиненою інформаційною культурою характеризується як фахівець, що володіє цілим комплексом знань і вмінь. Зокрема, це володіння тезаурусом, що включає такі поняття, як: інформаційні ресурси, інформаційний світогляд, інформаційне середовище, інформаційна поведінка. Інформаційна культура характеризується вмінням грамотно формулювати інформаційні потреби і запити, ефективно та оперативно здійснювати самостійний пошук інформації, раціонально зберігати й оперативно опрацьовувати великі потоки інформації. Знання норм і правил інформаційної етики, вміння вести інформаційно-комунікаційний діалог – це важливі показники розвитку інформаційної культури.

Один з провідних вітчизняних фахівців у галузі інформатизації Є. Семенюк зазначає, що інформаційна культура – це інформаційна компонента культури, що об'єктивно характеризує рівень усіх здійснюваних

у суспільстві інформаційних процесів та існуючих інформаційних відносин [108].

З точки зору історичного підходу, зміст і характер інформаційної культури змінюються в умовах трансформації інформаційного середовища життя суспільства. Кожен новий етап удосконалення інформаційної культури не відкидає складових інформаційної культури попередніх етапів, а включає їх до складу як необхідних, збагачуючи цим зміст інформаційної культури.

На рівні суспільства інформаційна культура, на думку М. Вохришевої – це спосіб згладжування протиріч соціального характеру за допомогою їх інформаційного регулювання [18]. За визначенням С. Конюшенка, інформаційна культура – це методичний апарат оперування соціальною інформацією, що склався в ході еволюції суспільства і накопичив усе різноманіття способів взаємодії з інформацією [62]. С. Антонова розглядає інформаційну культуру в розрізі мікропроцесів, що відбуваються в суспільстві, і вважає, що інформаційна культура – це методика, методологія і світогляд суспільства епохи інформатизації [5]. З філософських позицій Е. Маркарян визначає інформаційну культуру як досягнутий рівень організації інформаційних процесів, ступінь задоволення потреб в інформаційному спілкуванні, рівень ефективності створення, збирання, зберігання, переробки і передачі інформації [71].

Технологічний аспект розуміння інформаційної культури представлений в роботах К. Коліна. Автор вважає, що інформаційна культура – це ступінь розвиненості інформаційної взаємодії і всіх інформаційних відносин у суспільстві, міра досконалості в оперуванні будь-якою необхідною інформацією [53]. В аспекті інформаційної діяльності, дослідники визначають такі типи інформаційної культури: функціональну інформаційну культуру – використання інформації для управління і впливу; інформаційну культуру взаємодії – обмін інформацією з метою вдосконалення процесів і зростання ефективності; інформаційну культуру досліджень – використання інформації для прогнозування майбутніх змін у

внутрішньому і зовнішньому середовищі; інформаційну культуру відкритості – відкритість для розуміння або радикальних змін [76].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дав змогу з'ясувати різне бачення науковців на процес формування інформаційної культури. Це зумовлено дефініціями самого поняття «культура», яка характеризується: результатами конкретної діяльності; засобами спілкування; характерними особливостями свідомості (моральними, естетичними); здібностями, що реалізуються в професійній діяльності (знання, уміння, навички) [16]. Зокрема, інформаційну культуру як системну характеристику особистості, що є складовою загальної культури, розглядають вчені: М. Вохришева, Н. Зінов'єва, Ю. Зубов, С. Каракозов, А. Суханов, І. Хангельдієва [87]. Інформаційну культуру як знання функціонування інформаційного середовища висвітлено в працях Т. Богданової, Р. Воробйова, В. Кайміна [90]. В контексті розгляду питання формування інформаційної культури педагогічних працівників значущими є ідеї дослідників В. Кравець, В. Кухаренко, Н. Новожилової, А. Шабанова, Т. Шорохової, В. Бикова, В. Олійника, М. Жалдака, які визначають взаємозалежність рівня інформаційної культури освітян від стану інформаційного забезпечення їхньої діяльності [101].

Існує низка концептуальних підходів до осмислення суті цього феномену, зокрема: технологічний, культурологічний, особистісний і аксіологічний. Найбільш поширеним є перший. Інформаційна культура переважно асоціюється з технологічними аспектами інформатизації, що визначається оволодінням навичками роботи з персональним комп'ютером та використанням сучасного програмного забезпечення. У технологічному підході переважає монодисциплінарна ознака, що полягає в навчанні основам комп'ютерної грамотності, а це і є той результат, що визначає рівень інформаційної культури особистості. Прихильники цього підходу (К. Колін, Ю. Брановський) описують сутність інформаційної культури формулою: «бути культурним – це вміти: користуватися засобами

сучасних інформаційних технологій плюс мати: уявлення про все те, що створено в цій галузі». Зокрема, на думку К. Коліна, інформаційна культура – це готовність не тільки використовувати останні досягнення інформаційної техніки, а й уміння сприймати нову інформацію [53]. Ю. Брановський описує інформаційну культуру як певний рівень ефективності створення, збереження, переробки, передачі, збору та використання інформації, що забезпечує цілісне їх сприймання та передбачає наслідки прийнятих рішень [62].

Представники культурологічного підходу (Н. Гендіна, Н. Зінов'єва, В. Мілітарев, І. Ягл) вважають, що інформаційна культура знаходиться на одному рівні з культурою праці, побуту, поведінки, мови, а також професійною, моральною культурою. Інформаційна культура своїми елементами включена в усі види цих культур, при цьому визначає якісну характеристику результату розвитку суспільства та є оцінюючим критерієм професійної сформованості особистості [119].

Інтегруючи акмеологічний та особистісний підходи до вивчення поняття інформаційної культури визначимо, що її розглядають як комплексне динамічне особистісне утворення професіонала, що визначає якісні показники професійно-особистісного зростання суб'єкта професійної діяльності. Такі особистісно значущі якості, як: духовні цінності, моральні якості, усвідомленість професійних дій є показникамм сформованості інформаційної культури.

Як ми вже зазначали, розвиток єдиного інформаційного освітнього простору у системі професійної освіти – це пріоритетний напрям сьогодення. Аналізуючи прикладні завдання системи професійної освіти в інформаційному просторі, зазначимо про необхідність активного використання інформаційних магістралей з метою запровадження нових технологій професійного навчання учнівської молоді та налагодження системи педагогічної взаємодії у ній. Застосовування сучасних засобів інформаційних і комп'ютерних технологій для розв'язування різноманітних професійних завдань із використання

інформаційних ресурсів, наявних сервісів локальних і глобальних мереж окреслено як найбільш актуальний напрям удосконалення та розвитку системи професійної освіти.

Реалізація поставлених завдань можлива лише за умови відповідної інформаційної компетентності методистів ПТНЗ, які у професійній діяльності мають забезпечити ефективний науково-методичний супровід діяльності педагогічних працівників навчального закладу. Показником вияву такої компетентності методистів є сформованість інформаційної культури, що визначає успішність комунікативної взаємодії в освітньому інформаційно-професійному середовищі професійно-технічного навчального закладу. Методичний супровід професійної діяльності педагогічних працівників – це сукупність особливих типів інформаційних процесів, реалізацію яких спрямовано на досягнення ефективного науково-методичного забезпечення навчального процесу.

Проведені нами дослідження щодо проблеми розвитку інформаційної культури методистів у професійно-технічних закладах свідчать про низку суперечностей, що мають місце в професійній освіті, зокрема, між: вимогами до науково-технологічного рівня компетентності методистів і відсутністю методів формування їхньої інформаційної культури; необхідністю сформованості інформаційної культури методистів і відсутністю засобів її розвитку; значною потребою в методистах з високою інформаційною культурою і недостатнім рівнем їхньої підготовки. Розв'язання визначених суперечностей сприятимуть ефективному процесу розвитку інформаційної культури методистів у професійно-технічних закладах.

Визначаючи чинники розвитку інформаційної культури методистів ПТНЗ, зазначимо, що цей процес можливий тільки при умові формування комп'ютерної і професійної компетентності, який відбувається на засадах процесу інтеграції. Така інтеграція знаходиться під впливом рефлексивних процесів, що є системоутворюючими чинниками розвитку інформаційної

культури. Рефлексія як основа формування інформаційної культури сприяє систематичному аналізуванню змісту інформаційної діяльності, що, в свою чергу, підвищує рівень інформаційної освіченості фахівців. Таким чином, інформаційну культуру можна оцінювати як рівень інформаційної освіченості методистів ПТНЗ, що полягає в розумінні суті інформаційних процесів, ролі комп'ютерних технологій у професійній діяльності. Отже, рефлексія є основною складовою інформаційної культури.

Змістовне наповнення поняття інформаційної культури методистів ПТНЗ в аспекті рефлексії тісно поєднано з механізмом особистісного розвитку, необхідністю глибинного самопізнання, корекції та пошуку шляхів самовдосконалення. Такий підхід дає підстави для визначення важливої складової інформаційної культури професіоналізму методистів ПТНЗ. Професійна складова інформаційної культури методистів ПТНЗ визначає розуміння цілей та напрямів застосування сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій у професійній діяльності, ефективний вибір засобів інформаційного обміну, здатність передбачати наслідки власних дій, уміння пристосовувати свої інтереси до норм поведінки в інформаційному просторі. Ця складова визначає системно-інформаційний стиль мислення, що уможлиблює вибір найефективніших методів і прийомів трансляції методичної інформації, ступінь оволодіння навичками віртуального спілкування, визначає рівень інформаційної компетентності фахівця.

Як ми вже зазначали, інформаційна культура є складовою загальної культури, а отже, на її розвиток буде впливати світогляд фахівця. Світоглядна складова інформаційної культури полягає в розумінні суті інформаційних процесів, їх ролі у процесі пізнання. Ця складова інформаційної культури визначається розумінням методистів ПТНЗ природи інформації, різноманітності форм її використання у професійному середовищі, можливостей впливу сучасних інформаційних та комунікаційних технологій на формування світогляду. Таким чином, основними чинниками

розвитку інформаційної культури є рефлексія, професіоналізм та світогляд методистів ПТНЗ.

2.2. Компоненти та критерії оцінювання інформаційної культури методистів професійно-технічних навчальних закладів

В освітньому інформаційно-комунікаційному просторі інформаційна культура досліджується як складова професійної культури методистів ПТНЗ, а отже, її структурні компоненти пов'язані зі структурою цього поняття. Дослідники професійну культуру визначають як рівень мистецтва професійної діяльності, що відображає досягнення наукової думки та практичного досвіду. На думку І. Горлової, професійна культура – це спосіб творчої самореалізації особистості у професійній діяльності та спілкуванні, що спрямовується на освоєння, передачу та створення професійних цінностей [35]. Автор розглядає професійну культуру в єдності взаємодіючих структурних і функціональних компонентів, які виявляються у системному утворенні професійної поведінки, що має власну організацію, визначається особистим аспектом культури праці. В. Гриньова [36] вивчає аспекти професійної культури як певний ступінь оволодіння професією, тобто оволодіння певними способами та прийомами вирішення професійних завдань на основі сформованої духовної культури особистості. У дослідженнях Є. Гармаша професійна культура характеризується через професійні якості особистості, які визначають ступінь оволодіння фахівцем досягненнями науково-технічного прогресу в професійній діяльності. Зокрема, як виявів професійної культури автор виділяє три групи таких професійних якостей, а саме: професійно-етичні, індивідуально-професійні, цивільні [25].

Професійна культура досліджувалася у працях П. Амбарової, яка визначає у її структурі такі блоки: когнітивно-пізнавальний, поведінковий, праксеологічний. Авторка вважає, що когнітивно-пізнавальний блок утворений професійними знаннями, вміннями та навичками як основою

професіоналізму, а також професійними цінностями – змістовним ядром професійної культури. Поведінковий блок – це зміст професійної діяльності, звичаї, традиції, ритуали. Праксеологічний блок – це норми професійної культури [3].

Деталізація змісту структурних аспектів професійної культури свідчить, що складовими професійної культури є: система цінностей, що визначає суспільну й індивідуальну значущість засобів, результатів та наслідків професійної діяльності; інформаційно-операціональні ресурси професійної культури, напрацьовані попередньою практикою; цілепокладання, що характеризує рівень уявлень особистості про норми у сфері професійної життєдіяльності; система засобів і методів професійної діяльності, включаючи науковий понятійний апарат і знання нормативного використання професійних технологій та розумових операцій з метою перетворення проблемних ситуацій; об'єкти професійної діяльності, стан яких вимагає певних нормативних змін. Зрозуміло, що перший і другий елементи структури професійної культури співвідносяться з когнітивно-пізнавальним блоком структури професійної культури; за П. Амбаровою, третій елемент – з поведінковим блоком, а четвертий і п'ятий – з праксеологічним блоком.

У своїх дослідженнях І. Зарецька в структурі професійної культури виділяє два блоки: професійно-організаційний (знання, уміння, досвід, майстерність) і соціально-моральний (ціннісні орієнтації, морально-вольові якості, що визначають ставлення до предмета, процесу, суб'єктів, засобів і результатів діяльності).

На думку дослідників М. Вохришевої [24], Н. Коряковцевої [44], С. Антонової [4], І. Горлової [35], в інформаційній культурі фахівця можна виділити два структурних рівні: змістовний і функціональний. Змістовний рівень відноситься до сфери культури і виявляється в інформаційно-культурному полі свідомості, що стосується найбільш значимих ідей, циркулюючих у суспільстві, включаючи також і передові професійні знання.

Функціональний рівень інформаційної культури фахівця пов'язаний з спрямованістю особистості і включає формування умінь, зокрема: уміння отримувати потрібну інформацію, знаходити оптимальні шляхи отримання джерел інформації; уміння аналізувати джерела, відбирати потрібне; уміння раціонально викорисовувати отриману інформацію, формулювати свої інформаційні потреби і адекватно визначати інформаційні можливості. Зазначимо, що формування таких умінь і навичок скоротить непродуктивні витрати часу, підвищить оперативність, точність отримання інформації і знань, що значно покращить професійний рівень фахівців.

Такий підхід дає підстави вважати, що інформаційна культура – це особистісна культура праці, яка формується в умовах інформаційного суспільства. А отже, у структурі інформаційної культури можливе виокремлення таких складових, зокрема: інформаційна культура фахівця, інформаційна культура особистості, інформаційна культура професіонала (рис. 2.1).

Рис. 2.1 Складові інформаційної культури методистів ПТНЗ

Інформаційна культура фахівця тісно пов'язана з дефініцією поняття «інформаційна компетентність», яка визначається уміннями орієнтуватися в потоці методичної інформації, а також застосовувати раціональні прийоми пошуку, аналізу, відбору, систематизації, узагальнення та використання такої інформації.

Інформаційна культура особистості включає світоглядні установки, ціннісні орієнтації методистів, їхнє загальне життєве кредо. Виокремлення цієї складової зумовлено необхідністю розвитку інформаційної культури як культури поведінки у сфері інформаційних відносин. Відправними положеннями у цьому структурному елементі є формування інформаційної культури методистів ПТНЗ як множини особистих моральних вимог, що стають складовою професійних звичок і навичок, які виявляються в щоденній професійній діяльності.

Сформованість умінь проводити аналіз навчально-педагогічного процесу з використанням сучасних інформаційних технологій покладається в основу розвитку інформаційної культури професіонала. Ця складова інформаційної культури характеризується наявністю аналітично-інформаційних умінь методистів ПТНЗ, що полягають у правильній інформаційній діагностиці педагогічного явища, відборі способів досягнення мети, передбаченні результатів та попередженні можливих відхилень і небажаних явищ, в уміннях планувати інформаційну взаємодію всіх учасників педагогічного процесу в навчальному закладі.

Інформаційна культура як складова професійної культури методистів характеризує відповідний рівень інформаційної компетентності фахівців, що пов'язано з формуванням особистісних цінностей, установок, ідеалів, потреб, мотивів, які забезпечують індивідуальний професійний розвиток. Він відбувається за рахунок розвитку таких компонентів інформаційної культури, як: культура сприймання інформації; культура використання інформації; культура організації подання інформації; культура спілкування в інформаційному середовищі (рис.2.2).

Так, культура сприймання інформації як компонент інформаційної культури характеризується демократичністю, гуманістичністю, доцільністю, оптимальністю, результативністю в професійній діяльності.

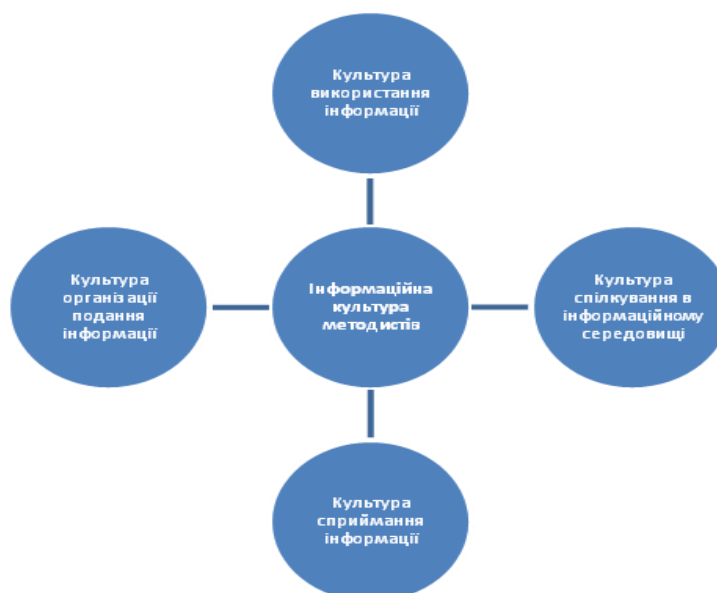

Рис. 2.2. Структурні компоненти інформаційної культури методистів ПТНЗ

Показником вияву культури сприймання інформації у методистів ПТНЗ є соціально-професійна освіченість, яка проявляється в знаннях естетичних норм роботи з інформацією, уміннях виокремлювати істотне, адаптовуватися до інформаційного середовища.

Інформаційна культура використання інформації ґрунтується на засадах науковості, враховує аспект збереження авторства інформаційного продукту і виявляється в умінні якісної обробки інформації й трансляції її в доступній формі.

Культура організації подання інформації як компонент інформаційної культури характеризує професіоналізм методистів ПТНЗ, який відображає рівень професійного досвіду і досконалість засобів діяльності, зокрема, професійний досвід пов'язано з професійною майстерністю, яка визначає успішність виконання професійних завдань за допомогою інформаційних технологій. Отже, культура організації подання інформації як компонент інформаційної культури оцінюється не тільки рівнем відповідних професійні знань, умінь і навичок, але й певним адаптаційним чинником, який уможливорює оперативне реагування на інформаційно-комунікативні зміни в умовах професійної діяльності.

Культура спілкування в інформаційному середовищі визначається розвитком комунікативних умінь методистів ПТНЗ, зокрема: володіння технікою і логікою інформаційного спілкування, уміння встановлювати контакт у віртуальному середовищі і прогнозувати результати комунікації, застосовувати комунікаційні зв'язки в інформаційному середовищі. Формування культури спілкування є важливою складовою інформаційної культури, засобами якої відбувається створення єдиного інформаційного простору, що поєднує широкий вибір навчального програмного забезпечення та мережевих технологій.

Таким чином, інформаційна культура методистів ПТНЗ має відбуватися на засадах розвитку культури сприймання, використання, організації подання інформації та формування культури спілкування в інформаційному середовищі, що визначається сукупністю культурних норм, культурологічних знань та цінностей при підготовці інформаційної методичної продукції і наданні методично-інформаційних послуг. Сформованість інформаційної комунікативної культури характеризує здатність особистості встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, вільно й результативно спілкуватися.

Зупинимося на структурних характеристиках безпосередньо культури професійного спілкування. Культура ділового спілкування, на думку М. Калашникова, включає елементи, характерні для всіх різновидів культури, а саме: когнітивну (професійні знання, переконання), емоційно-оцінну (етичні норми і правила) та діяльнісну (комунікативна компетентність) складові [90].

О. Давидова розглядає структуру культури ділового спілкування в єдності таких компонентів: мотиваційного, когнітивного, комунікативного, психологічного, етичного, рефлексії. Мотиваційний компонент передбачає спонукання до вивчення культури ділового спілкування, пов'язаного з задоволенням потреб в отриманні знань та опануванні ефективними способами ділового спілкування. Когнітивним компонентом є сукупність

науково-теоретичних знань про ділове спілкування та його роль у професійній діяльності. Комунікативний компонент, на думку дослідниці, є провідним, адже співвідноситься з усіма функціями культури ділового спілкування та відображає складну структуру взаємодії людей. Комунікативний компонент, за О. Давидовою, є аналогом операційно-діяльнісного компонента структури професійної культури, адже містить комунікативні стратегії та комунікативні технології. Психологічний компонент культури ділового спілкування включає психологічні елементи процесу спілкування (потреби, мотиви, сприйняття, розуміння, взаємодію) і психологічні якості суб'єктів спілкування (здібності, інтелект, емоції, відчуття, темперамент тощо). Етичний компонент культури ділового спілкування пов'язаний із функцією контролю і функцією соціалізації та включає зовнішню форму поведінки. Компонент рефлексії виявляється в умінні свідомо контролювати результати своєї діяльності і рівень власного розвитку, особистісних досягнень [54].

Аналіз змістовного аспекту інформаційної культури (за В. Сластьоніним [110]) уможливорює виділення, таких складових компонентів інформаційної культури методистів ПТНЗ, а саме: технологічного; комунікативного; аксіологічного; особистісно-творчого (рис. 2.3).

Технологічний компонент інформаційної культури методистів ПТНЗ включає способи і прийоми методичної діяльності на основі використання інформаційних технологій. Комунікативний – визначає здатність дотримуватися принципів і правил поведінки та спільної діяльності в інформаційному середовищі й комунікативних системах. Аксіологічний – утворений сукупністю педагогічних цінностей (знаннями, ідеями, концепціями, що мають значущість для педагогічної системи). Особистісно-творчий – розкриває механізм оволодіння професійною культурою поглядів.

Рис. 2.3. Змістовні компоненти інформаційної культури методистів професійно-технічних навчальних закладів

Отже, саме такий підхід забезпечить комплексність у розвитку інформаційної культури як складової професіоналізму методистів професійно-технічних навчальних закладів.

Виділені компоненти інформаційної культури є не просто набором, а цілісною ієрархічною системою, яка відображає розвиток вказаної культури в цілому. Кожен компонент розкриваємо через відповідні критерії, які є підставою для його оцінки, визначення, тобто є еталоном, якого потрібно досягти.

Так, критеріями сформованості технологічного компонента є включення в інформаційну діяльність; сформованість навичок користування засобами інформаційних технологій та творчого застосування інформації. Показники сформованості цього компонента – сформованість і розвиток різноманітних способів діяльності; використання засобів інформаційних технологій; технологічні навички й уміння роботи з інформаційними потоками; здатність до творчості, саморозвитку, освоєння способів спілкування з партнерами по професійній діяльності; сформованість уміння працювати автономно і в колективі.

Критерії сформованості комунікативного компоненту – рефлексія інформаційної діяльності; сформованість вмінь інформаційного спілкування. Показники сформованості цього компонента – це знання,

розуміння, застосування мов та інших видів знакових систем, технічних засобів під час передачі інформації; уміння і навички розумової та «ручної» діяльності у сфері вирішення професійних завдань засобами інформаційних технологій.

Критеріями сформованості аксіологічного компонента є: активне ставлення до інформаційної діяльності; професійно важливі якості методиста ПТНЗ; сформованість професійно значущих ціннісних орієнтацій. Показниками сформованості цього компоненту – потреба у створенні методичних інформаційних продуктів; прагнення до творчої обробки інформації з використанням комп'ютерних технологій; інтерес до інформаційної діяльності; пізнавальні, професійні і творчі мотиви, що впливають на досягнення цілі у процесі інформаційної діяльності; пізнавальні, професійні і творчі мотиви, які впливають на мету особистості під час цілепокладання у процесі інформаційної та професійної діяльності; відповідальність, комунікативність, працездатність, творча активність, ініціативність; сукупність особисто значущих і цінних прагнень, ідеалів, переконань, поглядів, ставлень до продукту та предмета діяльності у сфері інформаційних процесів і відносин; розуміння інформативної компетентності як однієї з провідних професійних цінностей; адекватна самооцінка власних можливостей у використанні інформаційних технологій.

Критерії сформованості особистісно-творчого компоненту – сформованість знань теоретичного і технологічного характеру. Показники сформованості – сукупність знань, що відображають систему сучасного інформаційного суспільства та складають інформативну основу пошукової пізнавальної діяльності; теоретичні знання про основні поняття та методи інформаційних технологій; знання відмінностей автоматизованого і автоматичного виконання інформаційних процесів; знання особливостей засобів інформаційних технологій щодо пошуку, переробки і зберігання інформації, а також виявлення, створенню і прогнозуванню можливих технологічних етапів щодо переробки інформаційних потоків.

У більшості досліджень при вивченні інформаційної культури виокремлюються високий, середній та низький рівні. Змістова характеристика кожного рівня відображає безпосередньо предмет дослідження, а також концептуальні позиції.

Зокрема, О. Давидовою виокремлюються три рівні культури: початковий (мотиваційно-когнітивний); середній (психологічний); високий (комунікативно-етичний). У працях О. Рембач також визначаються три рівні сформованості культури: високий (творчий); середній (репродуктивний); низький (інтуїтивний) [44].

Оригінальним є підхід до визначення рівнів, запропонований В. Сморгачовою, яка у структурі культури визначає системні рівні: інтуїтивно-емпіричний, репродуктивно-прагматичний, продуктивно-ціннісний, творчо-імперативний. Так, інтуїтивно-емпіричний рівень культури визначається несформованістю всіх компонентів комунікативної культури, комунікативна взаємодія здійснюється інтуїтивно, на основі допрофесійного досвіду комунікативної взаємодії на життєвому рівні, має ситуативну орієнтацію. Репродуктивно-прагматичний рівень культури передбачає невпевнену орієнтацію на етико-комунікативні цінності і виразну комунікативну орієнтацію на особистий успіх, результат. Продуктивно-ціннісний рівень характеризує спрямованість особистості на категорії професійної відповідальності і свободи як форми прояву моральності, самосвідомість. Творчо-імперативний рівень культури відповідає орієнтації особистості у комунікативній взаємодії на імперативи професійного обов'язку.

Як свідчить практика, рівень інформаційної культури методистів ПТНЗ доцільно визначати за рівнями, запропонованими Е. Зеєром [45]), а саме: репродуктивний, рефлексивний, креативний.

Так, репродуктивний рівень інформаційної культури методистів визначається показниками, які характеризуються відтворенням отриманих

знань з основ інформатики, сучасних інформаційних технологій, але без їх застосування в педагогічній практиці.

Рефлексивний рівень розвитку інформаційної культури дає змогу найефективніше й адекватно здійснювати методичні процеси, забезпечує процес розвитку і саморозвитку особистості, сприяє творчому підходу до професійної діяльності, досягненню її максимальної ефективності й результативності.

Введено креативний рівень розвитку інформаційної культури, який визначає творчий підхід до інформаційно-методичного матеріалу із застосуванням комп'ютера. Методисти ПТНЗ креативного рівня розвитку інформаційної культури здатні адаптивно реагувати на нові підходи в інформаційному продукті та методичному процесі. Креативний рівень характеризується нестандартним аналізом ситуацій та відкритістю до нового методичного досвіду в інформаційному суспільстві.

Отже, підсумовуючи викладений матеріал, зазначимо, що основні компоненти інформаційної культури методистів ПТНЗ визначені цілісною ієрархічною системою, яка відображає її динамічний розвиток і містять такі складові: технологічну, комунікативну, аксіологічну, особистісно-творчу. Для оцінювання розвитку інформаційної культури методистів ПТНЗ використовують репродуктивний, рефлексивний та креативний рівні.

Формування інформаційної культури ґрунтується на фаховій підготовці методистів, яку вони отримують під час професійних курсів або під час підвищення кваліфікації. А отже, на розвиток інформаційної культури методистів ПТНЗ впливають зміст, форми і методи такої підготовки, що ми й розглянемо у наступному параграфі.

2.3. Зміст, форми і методи розвитку інформаційної культури методистів професійно-технічних навчальних закладів

Підготовка професійно компетентних методистів з відповідним рівнем інформаційної культури, здатних на високому інформаційному рівні

виконувати посадові функції та ефективно використовувати у своїй професійній діяльності всі можливості комунікативного простору, зумовлена вимогами сучасного інформаційного розвитку суспільства. Від сучасних методистів вимагається не пасивне використання інформації у процесі професійної діяльності, а створення професійних інформаційно-методичних ресурсів, що полягають у розробці науково-методичного інструментарію та наданні високоякісних інформаційно-методичних послуг. Підготовка методистів до інформаційно-комунікаційної діяльності в професійно-технічних навчальних закладах має ґрунтуватися на знаннях сучасних інформаційних ресурсів, уміннях вести інформаційний пошук, обробляти отриману інформацію, ефективно використовувати інформаційні технології, бази інформаційних бібліотек. Сучасний методист ПТНЗ має володіти умінням критично мислити, розуміти, оцінювати й творчо використовувати інформацію, формулювати інформаційні запити та визначати інформаційну потребу.

Підготовка методистів професійно-технічних навчальних закладів до нових умов професійної діяльності в інформаційному середовищі вимагає запровадження механізмів інноваційної підготовки, спрямованої на забезпечення високої якості підвищення їх кваліфікації. Зміст, форми і методи інформаційної підготовки мають бути спрямовані на опанування методистами ПТНЗ професійних інформаційно-необхідних знань та умінь, пов'язаних з розвитком їхньої інформаційної культури.

Розвиток інформаційної культури методистів ПТНЗ забезпечується завдяки гнучкості, динамічності й варіативності різноманітних організаційних форм, насамперед, це: *підвищення кваліфікації* – система заходів із розширення наукового й інформаційного світогляду методистів ПТНЗ, удосконалення їхньої інформаційної діяльності, підвищення рівня інформаційної компетентності; *інформаційна підготовка* – одержання знань з вивчення сучасних комп'ютерних програм; *стажування* – набуття

методистами досвіду в оволодінні та застосуванні новітніх інформаційних технологій, сучасних методичних матеріалів.

Підвищення кваліфікації методиста передбачає традиційні та альтернативні форми вдосконалення його професійної майстерності. Такими формами можуть бути: проходження методистом курсів підвищення кваліфікації на базі Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти (ЦІППО) Університету менеджменту освіти АПН України; оволодіння навичками роботи з персональним комп'ютером, тренінговою методикою навчання педагогічних працівників; проходження навчання з підготовки тренерів за програмою “Intel® Навчання для майбутнього”; участь у всеукраїнських та міжнародних (науково-практичних, наукових, навчальних) конференціях, семінарах, нарадах тощо; самоосвіта (робота з періодичними фаховими виданнями, науково-методичною і навчально-методичною літературою тощо).

Підвищення кваліфікації спрямоване на послідовне вдосконалення професійних знань, умінь і навичок, зростання майстерності, професії. Особливістю її є те, що слухачі вже володіють певними знаннями і практичними навиками виконання своєї роботи, можуть критично відноситись до навчального матеріалу, хочуть отримати саме ту інформацію, яка потрібна для виробничої діяльності. Підвищення кваліфікації – це навчання, направлене на підтримку й вдосконалення професійного рівня, знань і умінь персоналу. Для цього організуються виробничі курси, курси цільового характеру, школи передового досвіду і методів праці. Потреба організації в підвищенні кваліфікації зумовлена: змінами зовнішнього і внутрішнього професійного середовища, удосконаленням процесу управління, освоєнням нових видів і сфер інформаційної діяльності. Підвищення кваліфікації методистів ПТНЗ повинно бути комплексним за обсягом, диференційованим за окремими проблемами фахівців, безперервним, зорієнтованим на перспективні професії. Конкретними завданнями підвищення кваліфікації є: забезпечення ефективного виконання

нових інформаційних завдань; підвищення гнучкості управління і придатності до інновацій; просування по посаді або в горизонтальному переміщенні; адаптація методистів до інформаційних технологій. Сучасні програми підвищення кваліфікації ставлять за мету навчити методистів самостійно мислити, вирішувати комплексно проблеми, працювати в інтернетному середовищі. Вони дають знання, що виходять за межі посади і формують бажання вчитись. Планування підвищення кваліфікації ґрунтується на даних аналізу потреб у навчанні, етапами якого є: визначення основних вимог до виконавців (на даний момент і на перспективу); аналіз існуючих навичок, знань та вмій; моделювання профілю наявної кваліфікації, виявлення розбіжностей і потреб у навчанні та пріоритетів їх задоволення.

Однією з форм підвищення кваліфікації має стати цільова інформаційна курсова підготовка методистів, спрямована на вивчення нових комп'ютерних програм, матеріалів, інструментів, інформаційних технологій, необхідних для професійної діяльності, котра розробляється із врахуванням конкретних потреб і запитів педагогічних працівників ПТНЗ. Основними завданнями такої цільової інформаційної курсової підготовки має стати впровадження ґрунтовної інформаційної освіти, бо ні комп'ютерна грамотність, ні культура читання, ні бібліотечно-бібліографічна грамотність самі собою не дають можливості фахівцю впевнено почуватися в сучасному інформаційному суспільстві. У сукупності, синтез усіх цих знань забезпечує розвиток інформаційної культури особистості. Цільова інформаційна курсова підготовка має відкривати перспективи професійної діяльності методистів ПТНЗ в інформаційному суспільстві та міжнародному просторі і гарантувати реальні можливості розвитку інформаційної культури. Налагодження інформаційних стосунків і професійної інформаційної взаємодії, формування інформаційної грамотності сприятиме успішності та професійній кар'єрі в професійній діяльності методистів ПТНЗ.

Цільове інформаційне курсове підвищення кваліфікації може здійснюватися в очній (стаціонарній), очно-заочній та індивідуальній (дистанційній) і модульній формах навчання, які можуть бути як груповими, так й індивідуальними. Але базовим елементом розвитку інформаційної культури методистів ПТНЗ має бути самоосвіта, спрямована на розширення і поглиблення інформаційних знань, оволодіння новими вміннями інформаційної діяльності, підвищення загальнокультурного рівня та узагальнення досвіду практичної методичної діяльності шляхом цілеспрямованої самостійної роботи.

Упровадження інформаційних технологій у професійну діяльність уможлиблює проведення он-лайн стажування методистів ПТНЗ. Зокрема, формою он-лайн стажування є участь у фахових методичних проектах, що ґрунтуються на комплексному використанні різноманітних засобів (випуск друкованих інструктивно-методичних матеріалів, організація методичних конференцій, семінарів, проведення свят, фестивалів, виставок) з метою найефективнішого вирішення проектних методичних завдань.

При відборі змісту цільової інформаційної курсової підготовки варто виходити з того, що спрямованість на розвиток інформаційної культури методистів має запобігати стихійному розкритті їхніх можливостей, а вибір методів та форм має сприяти постійному розвитку інформаційної культури. Дистанція між досягнутим рівнем інформаційної культури та продовженням навчання має задати зону найближчого розвитку професійної компетентності. Таке передбачення зони найближчого професійного зростання дає можливість прискорювати розвиток інформаційної культури і посилювати мотиваційний вплив на методистів, що сприятиме підвищенню якості інформаційної підготовки фахівців.

Розробка змісту цільової інформаційної курсової підготовки методистів ПТНЗ ґрунтується на таких принципах: науковості, в основу якого покладено науковість використання положень, ідей, законів інформаційної галузі; гуманізації – створення необхідних і рівноправних умов для розвитку

інформаційної компетентності, перехід до особистісно орієнтованої індивідуально-творчої організації процесу під час цільової інформаційної курсової підготовки; системності й доступності – передбачає проектування змісту як логічної системи знань та вмінь, доступності відбору і структурування матеріалу, відповідно до рівня інформаційної компетентності та підготовленості методиста; фундаменталізації, що вимагає виділення у змісті курсів загального та фундаментального. Загальне передбачає поглиблення теоретичного рівня, фундаментальне – поглиблення знань, які забезпечать професійну мобільність методистів в умовах сучасних перетворень; діагностичності – формування змісту відповідно визначеного рівня інформаційної компетентності методистів та діагностичне проектування цілей на основі моделі професійної компетентності, прогнозування результатів досягнення відповідних цілей; уніфікації – передбачає використання моделі програми на основі варіативних підходів, залежно від стажу, досвіду, спеціалізації, що забезпечує, в кінцевому результаті, диференційований підхід; проблемно-комплексний – наступність усіх ланок системи освіти, єдиний підхід до реалізації моделі професійної компетентності методистів).

Реалізація змісту цільової інформаційної курсової підготовки має здійснюватися на основі моделі професійної компетентності методистів професійної освіти і ґрунтуватися на нормативних документах, зокрема: навчально-тематичних планах курсів підвищення кваліфікації різних рівнів професійної компетентності; навчальних програм із розділів планів; навчальних програм спецкурсів за вибором; діагностичних анкет (вхідна і вихідна); тестів для визначення рівня підготовленості та визначення результативності курсової підготовки; орієнтовної тематики курсових робіт для методистів ПТНЗ. Джерелами формування змісту мають стати досягнення інформаційної галузі наук та індивідуальні потреби й інтереси методистів ПТНЗ. Тому актуальним є діагностування проблем професійної діяльності методистів, за результатами якого необхідно проводити

складання тематики та планів лекційних, семінарських, індивідуальних занять.

Програми цільової інформаційної підготовки методистів ПТНЗ мають розроблятися на основі модульного підходу. Відповідно до індивідуально-професійних потреб методистів створювати цілісну систему розвитку їхньої інформаційної культури. В основу такої програми покладається базовий компонент, який забезпечує формування інформаційної компетентності методистів, а інваріантна частина спрямовується на розвиток і якісні зміни їхньої інформаційної культури. Разом з тим базовий компонент змісту не є статичним, а його обсяг має постійно розвиватися, залежно від досягнень науки в інформаційній галузі.

При розробці змісту програми необхідно використовувати диференційний підхід до вибору та структурування змісту матеріалу, що відзначається особистісно-орієнтованим характером підготовки. Водночас, зміст програми має містити і психолого-педагогічну складову, яка сприяє ознайомленню методистів з найновішими досягненнями педагогічної та психологічної науки, сучасними методичними розробками у сфері професійної освіти в інформаційному просторі.

Функціонування цільової інформаційної підготовки методистів ПТНЗ має відбуватися на основі вільного доступу до бази інформаційно-методичного забезпечення із можливістю використання сучасних технічних засобів, упровадження поточного консультування, контролю за результатами процесу та незалежної підсумкової атестації досягнутого рівня інформаційної кваліфікації.

Отже, процес цільової інформаційної підготовки методистів ПТНЗ має враховувати таку сукупність компонентів: цілі підвищення кваліфікації, що визначаються з урахуванням діагностично заданої моделі професійної компетентності; зміст підвищення кваліфікації з урахуванням набутого рівня інформаційної компетентності методистів; організаційні форми і методи навчання, що забезпечують ефективність підвищення кваліфікації;

наступність у змісті освіти між науково-методичною та самоосвітньою роботою методистів у навчальному закладі.

2.4. Професійна комунікація методистів у контексті розвитку інформаційної культури

Професійна комунікація є показником розвитку інформаційної культури методистів ПТНЗ. Загалом, комунікація – це процес обміну інформацією, який включає такі елементи, як: спілкування, інтеракція (організація взаємодії і впливу), перцепція (почуттєве сприйняття як основа взаєморозуміння). За такого підходу, комунікацію можна вважати механізмом, що переводить індивідуальний процес передачі й сприйняття інформації у соціально значущий процес персонального впливу.

Комунікація у професійній сфері – це таке спілкування, що відбувається в межах взаємодії його учасників і має на меті передати відповідні знання з фаху та професійний досвід. Поняття професійної комунікації містить загальні комунікативні вміння і навички та відповідний комунікативний рівень, що визначається професійно важливими комунікативними рисами фахівця. До комунікативних вмінь відносяться вміння формувати цілі та завдання професійного спілкування. Комунікативні навички виявляються у способі ставлення до партнера спілкування через певні манери, рухи, слова тощо. До професійно важливих комунікативних рис відносяться: доброзичливість, толерантність, делікатність, неупередженість, вміння вислухати, розуміння, тактовність. Привітність і позитивні емоції забезпечують комфортний клімат спілкування, додають настроя, запобігають конфліктам.

Професійну комунікацію методистів ПТНЗ розглядають в аспекті дієвого управління методичним процесом. Професійна комунікація методистів ПТНЗ відбувається у процесі спільної комунікативної діяльності з педагогічними працівниками (суб'єкт-суб'єктної взаємодії), яка опосередкована взаємообміном методичною інформацією, за якої кожен з

його учасників засвоює суспільні, педагогічні, комунікативні, моральні цінності, знання і способи комунікативної діяльності, загальнолюдський досвід.

Як ми вже зазначали, основою професійної комунікації є спілкування. У професійному спілкуванні методистів можна виділити два взаємопов'язаних компоненти, котрі ґрунтуються на загальній основі спілкування (закладаються самим характером педагогічних відносин у професійно-технічному навчальному закладі на індивідуальній основі). Індивідуальна основа спілкування характеризує професійний стиль і визначає сукупність конкретних прийомів і засобів особистісних знань, професійного досвіду, здібностей та умінь. Отже, професійна комунікація методистів ПТНЗ має інтегральний зміст, який характеризує міжкультурну взаємодію у комунікаційному співтоваристві і визначається особистісними рисами, професійними комунікаційними установами, об'ємом знань про комунікації та рівнем сформованості комунікаційних умінь.

Підготовка інформаційно-методичної продукції вимагає високого рівня інформаційного професіоналізму, що видозмінює культуру спілкування і сприяє появі нових її форм, зокрема, спілкування у віртуальному просторі, що складається з різноманітних елементів: лінгвістичної прагматики, психолінгвістики, стилістики, естетики. Успіх спілкування у віртуальному просторі залежить від уявлення про реального або потенційного партнера, про характер особистих та мовних взаємин з ним та інформаційної культури, яка визначає рівень професійного спілкування. Усі ці фактори відбиваються на принципах моделювання інформаційно-комунікативного простору, в рамках якого регулюється взаємодія індивідів, груп і спільність поглядів у сучасному інформаційному суспільстві.

Сфера професійної комунікації залежить від рівня розвитку інформаційної культури, у якому комунікативний простір спілкування є чинником задоволення потреб у професійній праці та кар'єрі. За такого

підходу не менш важливим є процес моделювання інформаційного простору, що не може розвиватися відокремлено від комунікативного. Процес моделювання інформаційного простору залежить як від рівня інформаційної культури, так і від комунікативного потенціалу фахівця. Комунікативний потенціал методистів ПТНЗ визначається психологічною підготовленістю до віртуального спілкування, комунікативною спрямованістю, контактністю і професійним іміджем. Таким чином, основними компоненти комунікативного потенціалу методистів ПТНЗ є психологічна підготовленість до віртуального спілкування, комунікативна спрямованість, контактність (комунікабельність), професійний імідж. Саме такі складові характерні для розвитку інформаційної культури методистів ПТНЗ. Отже, у контексті розвитку інформаційної культури професійна комунікація методистів ПТНЗ є ключовою ознакою їхнього професіоналізму.

Професійна комунікація визначає інформаційну культуру методистів ПТНЗ як складовий елемент загальнолюдської культури, що уможливує її вивчення на різних рівнях: суспільному, груповому, особистісному. З такої позиції зміст визначення цього виду культури можна подати як системне утворення фахівця, яке інтегрує знання про основні методи інформаційних технологій, вміння використовувати наявну інформацію для вирішення професійних завдань, навички використання персонального комп'ютера і технологій зв'язку. Якщо представити це поняття в стислій формі, то інформаційна культура – це інтеграція здібностей, навичок, знань, ціннісних орієнтацій фахівця, що детермінують свідоме намагання до придбання нових професійних знань.

Суть інформаційної культури в аспекті професійної комунікації методистів ПТНЗ виявляється через її компоненти. Умовно їх можна поділити на декілька груп: компоненти загальнопізнавальні; компоненти алгоритмічної культури; компоненти оволодіння комп'ютерною технікою; компоненти знання етичних та юридичних норм у галузі інформаційних

технологій; інформаційні компоненти. Зокрема, загальнопізнавальні компоненти складають: загальнокомунікативні вміння; уміння організувати пошук інформації з різних джерел, знання періодичних видань, навички роботи з енциклопедіями та довідниками у фаховій та суміжних галузях; уміння обирати і ставити мету, здійснювати постановку завдань, формулювати обґрунтовані гіпотези, систематизувати факти, осмислювати й аналізувати висновки, узагальнювати спостереження, передбачати наслідки рішень, що приймаються, та власних дій, вміти їх оцінювати та інше.

Компоненти алгоритмічної культури включають уміння: правильно, чітко та однозначно формулювати власні думки у зрозумілій для співрозмовника формі; добирати послідовність операцій у пізнавальній діяльності, розробляти програму спостереження, дослідження, експерименту; аналізувати знання та інтерпретувати отримані результати тощо.

Компоненти, що пов'язані з навичками оволодіння комп'ютерною технікою, включають: уміння достатньо швидко вводити інформацію з клавіатури та робити з графічним інтерфейсом програми з використанням «миші»; здібності використовувати засоби операційної системи та прикладне програмне забезпечення загального і предметно-орієнтованого призначення, системи телекомунікацій; звичку звертатися до комп'ютера для вирішення завдань з будь-якої предметної галузі за умови, що такий спосіб доступу до інформації є найбільш раціональним тощо.

Компоненти, які включають знання етичних та юридичних норм у галузі інформаційних технологій: знати і не порушувати закони про авторські права на комп'ютерні програми (тобто, виконується чинне законодавство щодо охорони інтелектуальної власності, яке забороняє нелегальне копіювання та використання програмного забезпечення); дотримуватись етичних норм при опублікуванні інформації в Internet, при роботі з електронною поштою й участі в телеконференціях.

Комунікативна культура методистів ПТНЗ формується в умовах безпосередньої педагогічної взаємодії і визначає досвід професійного

спілкування, зумовлений оптимальним обміном методичної інформації всередині самого навчального закладу (між окремими його підрозділами, педагогічними працівниками) та зовнішнім професійним середовищем. Отже, сучасний методист ПТНЗ зобов'язаний не лише знати технологію своєї професійної діяльності, а й мати відповідний рівень комунікаційної культури для здійснювання процесу професійної взаємодії при суб'єкт-суб'єктивних професійних відносинах.

2.5. Культура вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду

Як ми вже зазначали, сучасна професійна освіта потребує пошуку нових підходів до моделювання ефективної системи науково-методичної роботи з педагогічними кадрами, яка б, ґрунтуючись на наукових засадах, успішно функціонувала в режимі постійного оновлення й розвитку. Упровадження інформаційних технологій в методичну роботу навчальних закладів спрямовується на створення єдиного інформаційно-методичного простору, на якому розміщені освітні нормативні документи, методичні матеріали, посібники, рекомендації, що допоможуть педагогам вдосконалювати та підвищувати рівень педагогічної майстерності. Використання інформаційних технологій у професійній діяльності методистів уможливорює онлайн-інформування педагогів про результати наукових досліджень в галузі педагогіки, психології, теорії викладання конкретних навчальних предметів, а також можливості інтегруватися в загальнонаціональний і міжнародний освітній простір.

Відповідно до сучасних потреб освіти, пріоритетними напрямками методичної роботи у професійно-технічних навчальних закладах є: наповнення, супроводження та обслуговування інформаційних методичних сайтів, моніторинг рівня професійної компетентності педагогічних працівників, надання інформаційної допомоги педагогам у створенні індивідуальних сайтів, інформаційне забезпечення навчально-виховного

процесу, підвищення комп'ютерно-технічної грамотності педагогічних працівників. Такий підхід зумовлює необхідність у відповідному професійному рівні діяльності методистів, які мають володіти досягненнями науки, в першу чергу, інформаційними технологіями, і здатні визначити шляхи вирішення проблеми діяльності педагогічного колективу. Використання сучасних інформаційних технологій у професійній діяльності методистів при вивченні, узагальненні та впровадженні передового педагогічного досвіду уможливорює активізацію функціонування методичної роботи в навчальному закладі і визначає актуальність дослідження з цієї проблеми.

Аналіз педагогічної літератури свідчить, що проблема вивчення, узагальнення та впровадження педагогічного передового досвіду актуальна в сучасній педагогіці й активно досліджується науковцями та практиками, зокрема: наукові основи управління підвищення кваліфікації педагогічних працівників – В. Олійник [87], роль методичної служби навчального закладу в технологізації оформлення педагогічного досвіду – Н. Бугай [15], організація методичної роботи – Є. Павлютенков [35], робота методичних центрів з педагогічними кадрами, технологія організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами – А. Єрмола [38].

Проведені нами дослідження у навчальних закладах з проблеми використання інформаційних технологій у професійній діяльності методистів свідчать про наявність низки суперечностей, що мають місце в сучасній освіті, зокрема, між: вимогами до науково-технологічного рівня компетентності методистів – і відсутністю методів формування їхньої інформаційної грамотності; необхідністю сформованості інформаційної компетентності методистів – і відсутністю засобів її розвитку; значною потребою у методистах з високою інформаційною культурою – і недостатнім рівнем їхньої підготовки.

Удосконалення змісту науково-методичної роботи, забезпечення її національної спрямованості відповідно до економічних, політичних,

соціально-культурних умов, розвиток традиційних і пошук нових високоефективних інноваційних педагогічних технологій, удосконалення методики формування та діяльності єдиних дослідницьких колективів, які об'єднують дослідників з числа педагогів, учнів і вчених, систематична інформація про нові методичні рекомендації, публікації щодо змісту та методики навчально-виховної роботи, глибоке вивчення відповідних державних, нормативних і галузевих документів, упровадження в практику роботи педагогічних колективів досягнень етнопедагогіки, психології та окремих методик, передового педагогічного досвіду вимагає впровадження новітніх інформаційних технологій у професійну діяльність методистів. Інформаційні технології у методичній роботі – це електронне середовище, що забезпечить максимальне полегшення доступу членів педагогічного колективу до інформаційних ресурсів, які повсякденно використовуються у навчально-виховному процесі. Використання інформаційних технологій у професійній діяльності методистів уможливорює доступність інформування педагогів про результати наукових досліджень у галузі педагогіки, психології, теорії викладання конкретних навчальних предметів, ознайомлення їх з можливостями застосування методів навчально-виховної роботи, надання практичної допомоги в удосконаленні професійної підготовки, а також можливість інтегрувати в загальнонаціональний і міжнародний освітній простір. Метою впровадження інформаційних технологій у професійну діяльність методистів є створення єдиного інформаційно-методичного простору, на якому будуть розміщені освітні нормативні документи, методичні матеріали, книги та статті, які допоможуть педагогам вдосконалювати та підвищувати рівень педагогічної майстерності.

Пошуки інноваційних методів реалізації методичної роботи в навчальних закладах зумовлено необхідністю створення ефективної форми передачі педагогічних знань, умінь, освоєння та практичного застосування теоретичних положень загальної дидактики, методів і прийомів активізації

навчальної діяльності учнів, що пов'язано єдиним педагогічним завданням, обміном досвіду роботи. Переваги, що їх надають інформаційні технології в професійній діяльності методистів, – це зручність, простота користування, можливість постійно підвищувати професійну компетенцію будь-яким категоріям педагогічних працівників.

Відомо, що методичний кабінет є центром методичної роботи навчального закладу, де зосереджуються інформаційні, навчально-методичні, нормативні матеріали, матеріали кращого досвіду педагогічних працівників, зразки планів та звітної документації, дидактичних, наочних матеріалів тощо. Основними функціями методичного кабінету є: створення умов для підготовки педагогічних працівників до навчальних занять і позаурочних заходів; проведення індивідуальних та колективних форм методичної роботи з педагогічними працівниками; надання допомоги педагогічним працівникам і керівникам навчального закладу в роботі самоосвіті, індивідуальній методичній роботі, експериментально-дослідницькій діяльності; узагальнення, пропагування та поширення кращого педагогічного досвіду; інформаційне забезпечення педагогічних працівників з проблем педагогіки, психології, накопичення і систематизація методичної інформації.

Прикладом використання інформаційних технологій у методичній роботі навчального закладу може слугувати інформаційно-педагогічний портал «Віртуальний методичний кабінет». База даних «Віртуального методичного кабінету» містить повну інформацію про всі елементи навчального процесу. Інтерфейс програмного засобу зрозумілий та доступний будь-якому користувачу, незалежно від рівня його комп'ютерної грамотності. Структурно «Віртуальний методичний кабінет» розділений на чотири офіси: організаційний, методичний, паспортний, бібліотечний.

Організаційний офіс містить презентацію (загальну інформацію про діяльність методичної служби в навчальному закладі); нормативні

документи (найбільш використовувані в навчальному процесі нормативні документи); плани роботи (містить єдиний план роботи навчального закладу, план роботи методичних комісій, тематику засідань педагогічної ради, графік проведення постійно діючих семінарів та засідань педагогічної майстерні); спілкування (викладено форми та зміст спілкування в педагогічному середовищі). Відвідавши організаційний офіс, педагог має можливість знайти конкретну інформацію, не чекаючи консультації від адміністрації або методиста навчального закладу.

Методичний офіс охоплює велику кількість рекомендацій щодо педагогічних технологій, методики викладання та психологічного супроводу навчально-виховного процесу. Розділ містить такі елементи: методичні комісії (викладено інформацію про методичні об'єднання з наданням списку всіх членів комісій та їх голів, а також методичні проблеми, над якими працює кожен педагог); методичний бюлетень; педагогічна майстерня викладача-початківця; семінари; скарбничка методичних порад. Відвідавши методичний офіс, педагогічні працівники мають можливість у будь-який зручний для себе час ознайомитися з методичними матеріалами. Завдяки скарбничці методичних порад, отримати відповіді на проблемні запитання, вивчити корисний досвід, підвищуючи таким чином ефективність своєї професійної педагогічної діяльності.

Паспортний офіс представлений творчим портретом найактивніших членів педагогічного колективу. У даному розділі розміщено інформацію про педагогів, перераховано їхні методичні розробки. Відвідавши паспортний офіс, користувач може відшукати потрібну методичну розробку в усі методичні розробки педагогічних працівників закладу, скориставшись ними у подальшій своїй роботі як передовим педагогічним досвідом.

Бібліотечний офіс містить каталог літературних видань, посібників з анотацією за напрями: методика та дидактика; психологія; педагогіка;

корисні Інтернет-ресурси; педагогічно-програмні засоби. Завдяки бібліотечному офісу педагогічні працівники мають можливість швидко та в зручний для себе час дізнатися про наявність необхідної літератури, і вже в методичному кабінеті або в бібліотеці відшукати та скористатися нею. Окрім того, розділ з посиланнями на інтернет-ресурси дає можливість педагогу не витратити час на пошук потрібних інформаційних матеріалів у всесвітній мережі. А сторінка з переліком корисних педагогічно-програмних засобів дає змогу користувачеві знайти, безкоштовно «скачати» з Інтернету, з успіхом використовувати їх у навчальному процесі та створювати власні електронні засоби навчання, користуючись набутим досвідом.

Упровадження передового педагогічного досвіду в практику вимагає від методистів умінь та навичок роботи з такими комп'ютерними програмами, які відзначаються наочністю, доступністю й легкістю у використанні, а також забезпечуватимуть підвищення педагогічної майстерності. Наприклад, у Microsoft Office для цього є засіб – PowerPoint. За допомогою цієї програми можна підготувати презентації. PowerPoint створює файл презентацій, який має розширення імені PPT і містить набір слайдів. Програма містить велику кількість шаблонів презентацій. У поле слайду можна вставити текст, графіку, а також таблицю і діаграму. Алгоритм створення презентації: зібрати матеріал (фото, відео, музика, тексти); створити папку і розмістити в ній зібраний матеріал; продумати дизайн (оформлення, розташування матеріалу на слайдах); у папці створити презентацію MS PowerPoint. Як рекомендацію зазначимо, що після «клацання» на піктограмі PowerPoint в панелі Microsoft Office з'являється головне вікно програми та діалогове вікно «корисна порада», що містить інформацію, яка допоможе у подальшій роботі над презентацією. Натиснувши в цьому вікні кнопку «наступний», можна прочитати ще поради, а натиснувши кнопку ОК - закрити вікно. Після закриття діалогового вікна, PowerPoint запропонує кілька шляхів створення

презентацій: з використанням майстра, шаблону або просто створення порожньої презентації.

Професійна діяльність методистів має багатofункціональний характер і передбачає урізноманітнення видів і типів поточної й оперативної інформації, необхідної для розробки нормативно-правової бази дистанційного (мережного) навчання; створення освітнього контенту; запровадження інформаційних технологій у професійну діяльність педагогів; організації діяльності педагогічних працівників у мережі; запровадження мережних форм підвищення кваліфікації педагогів. Також професійна діяльність методистів вимагає створення інформаційного банку даних з метою систематизації методичних розробок педагогічних працівників, створення каталогу видавничої діяльності, координації роботи по створенню електронних підручників, посібників. Як рекомендацію зазначимо, що створення такого інформаційного банку даних можна проводити за допомогою програмного забезпечення Smart Items. Програма призначається для систематизації будь-яких типів даних. Особливістю є можливість експорту даних у формати, доступні для мобільних пристроїв. До складу Smart Items входять чотири демонстраційні колекції, які допомагають в освоєнні програми. Робоче вікно Smart Items складається з трьох панелей. Ліворуч, у верхній частині бічної панелі, знаходиться список запропонованих матеріалів, який має деревовидну структуру і систематизований за категоріями. Під ними знаходиться панель з фільтрами. Якщо не виділений жоден пункт, то показуються усі елементи поточної категорії, при використанні фільтрів можливо відсіювання зайвих матеріалів. Основна частина робочого вікна відводиться під відображення списку інформації. Залежно від типу інформації, список колонок може бути різним. Він автоматично міняється при перемиканні груп. Подвійне «клацання» лівою кнопкою відкриває зміст поточного матеріалу, наприклад, фотографії заходу, план методичної роботи тощо. Вікно має унікальні поля бази даних, методи розмітки тексту та його оформлення.

Розглядаючи проблему використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності методистів навчальних закладів, зазначимо про можливість допомоги педагогічним працівникам у підготовці до проходження атестації. Відповідно до цього, на сайті методичного кабінету мають бути розміщені необхідні бланки та форми, а також відповідні методичні матеріали, які дають змогу значно спростити процес підготовки та проходження атестації педагогам. Отже, методист має бути висококваліфікованим фахівцем з методичного напрямку діяльності, вміти спланувати та ефективно організувати науково-методичну роботу з педагогічними кадрами, спрямовану на підвищення їхньої фахової компетентності та забезпечення особистісного професійного розвитку. Методист повинен не тільки задовольняти актуальні потреби педагогів й управлінців у реалізації їхньої професійної діяльності, а також сприяти їхньому розвитку.

Таким чином, сучасне розуміння суті професійної діяльності методиста як взаємодії науково-методичної, педагогічної, управлінської та інноваційної складових виходить далеко за межі суто організаційної методичної роботи і сягає науково-методичного, дослідницького та творчого рівнів, що вимагає використання інформаційних технологій у їхній професійній діяльності. Професійні завдання методистів, найчастіше, не піддаються алгоритмізації і часто вимагають нестандартного евристичного рішення, яке включає: дослідження, аналіз, прогнозування, експеримент, контроль, рефлексію і висновок. Кожен наступний крок методиста стає для нього джерелом нової інформації, яка з часом перетворюється на знання, а потім трансформується в досвід. Результати аналізу впровадження інформаційних технологій у професійну діяльність методистів свідчать, що форми, засоби і методи їх використання є відносно новою областю знань, і доцільним, на наш погляд, є включення в програму підвищення кваліфікації методистів спецкурсу «Використання інформаційних технологій у професійній діяльності методистів».

Опанування змісту такого спецкурсу спрямовано на здобуття знань і навичок щодо застосування засобів мережних технологій у професійній діяльності методистів, зокрема, на формування високого рівня їхньої інформаційної культури й ефективного використання сервісів мережі Інтернет. Інформаційну культуру методистів доцільно розглядати як сукупність інформаційного світогляду та системи знань й вмінь, що забезпечують професіоналізм фахівця. Необхідність розвитку інформаційної культури методистів зумовлена особливостями професійної діяльності, а тому її оцінюють як вміння на високому рівні користуватися сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями для пошуку, знаходження, прийняття, збереження, обробки, аналізу, подання методичної інформації.

Використання комп'ютерних технологій при вивченні, узагальненні й упровадженні передового педагогічного досвіду значно підвищує рівень професійної компетентності методистів. Зокрема, це передбачає не лише формування знань і навичок роботи з комп'ютерною технікою, а й підвищення рівня розвитку інформаційних відносин спрямованих на продуктивність комунікативної взаємодії у навчальному закладі. Використання інформаційних технологій у професійній діяльності методистів забезпечує створення ефективної системи передачі педагогічних знань, застосування теоретичних положень загальної дидактики, методів і прийомів активізації навчальної діяльності учнів. Проведені дослідження не висвітлюють усіх аспектів вивчення даної проблеми. Подальшого вивчення потребує проблема розвитку інформаційної культури у професійно-технічних навчальних закладах як перспектива розвитку персоніфікованого кіберкомунікативного середовища.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ КЕРІВНИКІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

3.1. Сучасні підходи до розвитку інформаційної культури керівників професійно-технічних навчальних закладів

З моменту виникнення у керівників ПТНЗ інформаційних потреб, починається оцінювати ними під цим кутом зору всієї вхідної інформації, поділяючи її на релевантну і нерелевантну. Створений у довготривалій пам'яті образ служить тим еталоном, з яким порівнюється вся вхідна інформація. Якщо вона наближена до даного еталона, то вважається релевантною і заноситься до визначеної зони пам'яті. Вся інша інформація є нерелевантною.

Інформаційна потреба визначає сприйняття суб'єктом отриманої в результаті пошуку інформації, оскільки саме потреба детермінує вибір значимої частини інформації. Як стверджує Т. Федорова, «оцінка отриманої інформації і, відповідно, ступінь задоволення інформаційної потреби, в значній мірі залежать від об'єму та якості тезауруса суб'єкта: людина із простим тезаурусом потребує більшої кількості інформації»[118, с. 57].

Процес переробки інформаційних джерел з метою аналізу та отримання нової інформації набуває вигляду наукової діяльності, а створена нова інформація у процесі цієї діяльності стає джерелом нового знання. У результаті наукової діяльності керівник ПТНЗ одночасно з досягненням мети створює необхідну йому інформацію і задовольняє свою інформаційну потребу. Отримана інформація, надіслана в комунікативний процес внутрішнього чи зовнішнього соціуму ПТНЗ, перетворюється в об'єкт потреб інших членів суспільства. Передача в суспільний оборот кожної наступної інформації веде до розвитку нових видів діяльності і побудови всього процесу руху соціальної інформації на значно вищому рівні. Такий

процес С. Коготков визначає як суспільний інформаціогенез[52, с. 5].

Інформаційну потребу керівників учені по-різному означають у своїх дослідженнях. Так, науковці Центру інформаційних ресурсів системи регіональної освіти Білорусі так визначають інформаційні потреби керівників навчальних закладів: «Інформаційні потреби директорів навчальних закладів ... визначаються характером їхньої діяльності, нормативними й ненормативними потребами. Інформація береться з потоку поточних документів, у яких відображаються головні напрями вирішення проблем, дається прогноз розвитку освітніх систем на близьку перспективу. Це, практично, забезпечує наявність у системі необхідної й достатньої інформації для виконання керівниками покладених на них задач управління. Разом з тим, орієнтація інформаційного забезпечення лише на нормативні потреби не здатна охоплювати всі ситуації, які можуть виникати в управлінні. У зв'язку з цим потрібно також враховувати реальні інформаційні потреби, що можуть бути виявлені при аналізі фактично виконуваних завдань, відхилень від типових ситуацій. Інформація керівникам надається у вигляді інформаційних повідомлень, огляду або аналітичної довідки» [98].

На нашу думку, *інформаційна потреба керівників ПТНЗ* – це усвідомлена ними потреба в певних відомостях, даних, поняттях, коли мета їхньої управлінської діяльності не може бути досягнута без залучення різноманітної додаткової службової інформації. Саме потреба створює умови розвитку інформаційної культури.

У контексті дослідження розглянемо суть поняття «розвиток». У «Новому тлумачному словнику української мови» зазначено: «Розвиток, 1. Процес росту; розвій, розмах, розквіт, процвітання. 2. Рух, хід, поступ. 3. Освіченість, рівень» [105, с. 148]. Цю категорію досліджували: В. Мухіна, Л. Обухова, А. Петровський, О. Леонтьєв та ін.

Заслуговує на увагу визначення поняття «розвиток особистості», сформульоване науковцями М. Артюшиною та Г. Романовою: «Розвиток

особистості – складний процес, пов'язаний з постійними змінами, переходами з одного стану в інший, кількісних змін в якісні і навпаки. Він відбувається постійно, при будь-яких видах її активності і в будь-яких видах діяльності» [106].

Продуктивним вважаємо і визначення О. Найна, на думку якого, «розвиток – надбання нових якостей, спосіб прогресивної зміни людини або системи; якісна зміна суб'єктів і об'єктів, прояв нових форм буття, інновацій і нововведень, перетворення їх зовнішніх і внутрішніх зв'язків; закономірний процес внутрішніх, послідовно кількісних, якісних і структурних змін упродовж часу фізичних, психічних і духовних сил людини»[81, с. 83].

Під розвитком інформаційної культури керівників ПТНЗ як суб'єктів професійно-педагогічної діяльності розуміємо зворотньо спрямовані закономірні позитивні зміни в основних складових їхньої інформаційної культури в системі ПТО, які відбуваються у процесах інновацій, нововведень, актуалізації та нарощування ними інформаційного потенціалу в інформаційно-аналітичній діяльності.

На нашу думку, доречно розвивати інформаційну культуру керівників ПТНЗ на базі концепції В. Краєвського [63] та І. Лернера [114], згідно з якою зміст освіти, а управлінська культура і є елементом змісту освіти за такими чотирма напрямками:

– розвиток досвіду пізнавальної діяльності у сфері інформаційно-аналітичної діяльності, оскільки ІК, насамперед проявляється в ній; цей досвід фіксується у формі знань, умінь, навичок, і здатностей пізнання у сфері інформаційно-аналітичної та управлінської діяльності (когнітивний досвід особистості, педагога та управлінця);

– розвиток досвіду здійснення відомих способів інформаційно-аналітичної діяльності як важливої складової чи функції управлінської діяльності керівників ПТНЗ; він фіксується у формі умінь, навичок і здатностей діяти за зразком, шаблоном (досвід практичної інформаційно-

аналітичної та управлінської діяльності особистості, педагога й управлінця з використанням, наприклад, сучасних інформаційних технологій); це і є інформаційна грамотність будь-якого сучасного фахівця;

– розвиток досвіду творчої інформаційно-аналітичної діяльності (досвід творчої інформаційно-аналітичної та управлінської діяльності особистості, педагога та управлінця з використанням, наприклад, сучасних інформаційних технологій);

– розвиток досвіду емоційно-ціннісного ставлення інформаційно-аналітичної діяльності як суб'єкта управління в системі ПТО, що закріплюється у формі особистісних ціннісних орієнтацій, ставлень до інформації та інформаційно-аналітичної діяльності (ціннісно-мотиваційний досвід інформаційно-аналітичної та управлінської діяльності особистості, педагога та управлінця).

Безумовно, кожна складова ІК керівників ПТНЗ має властиві тільки їм форми, методи, технології та засоби розвитку. Вважаємо, що розвиток їхньої інформаційної культури можна здійснювати шляхом використання *проектно-рефлексивної технології*, яка дає змогу розвивати кожен її елемент. Але при цьому варто врахувати такі аспекти:

– розвиток інформаційної культури можливий лише в практичній інформаційно-аналітичній та управлінській діяльності;

– не всяка діяльність може сприяти її розвитку, а лише та, що виконується з використанням сучасних інформаційних технологій, коли результатом виступає, з одного боку, виконання ПТНЗ визначеного завдання у вигляді проекту, а з іншого – розвиток інформаційної культури всіх суб'єктів ПТНЗ, у тому числі, в керівників;

– розвиток інформаційної культури підвищує рівень рефлексивних процесів керівників ПТНЗ, що є системоутворюючим чинником для її інтеграції у професійну інформаційно-аналітичну та управлінську діяльність; у зв'язку з цим розвиток рефлексії та саморефлексії в складі інформаційної культури керівників обов'язково передбачає самоаналіз та

самооцінку власної інформаційно-аналітичної діяльності, реалізованої з використанням сучасних інформаційних технологій.

Досягнення високого рівня розвитку інформаційної культури керівників створює передумови творчості управлінської діяльності. Тому їх варто залучати до опанування сучасними інформаційними технологіями, стимулювати до становлення суб'єктом інформаційно-аналітичної та управлінської діяльності. Тут на допомогу приходять різні технології, в тому числі й технології інформаційно-аналітичної діяльності, які є складовими педагогічних. Вони мають типові атрибутивні складові: предмет, продукт, процес, засоби, методи, методики, умови, стандарти – тобто результат. Чрез що й технологія інформаційної (інформаційно-аналітичної) діяльності містить ті ж компоненти.

Поцікавимося питанням розвитку інформаційної культури у площині інформаційної компетентності керівників ПТНЗ як основного прояву їхньої інформаційної культури. Заслуговує на увагу виокремлений В. Ягуповим логічний і змістовний взаємозв'язок між поняттями: «діяльність керівника ПТНЗ» → «управлінська діяльність керівника ПТНЗ» → «інформація» → «аналіз» → «аналітична діяльність» → «синтез» → «синтетична діяльність» → «інформаційно-аналітична діяльність» → «компетентність» → «інформаційно-аналітична компетентність керівника ПТНЗ»[128].

Американські науковці Т. Кроул, С. Камінські, Д. Поддел відзначають, що професіонали відрізняються від інших працівників рівнем компетентності під час прийняття незалежних рішень і вмінням правильно орієнтуватися в усіх питаннях, пов'язаних зі своєю безпосередньою роботою[133, с. 212].

Звідси, визначимо поняття «інформаційна компетентність керівників ПТНЗ». Основною даного поняття є «компетентність». В основі концепції компетентності лежить ідея виховання компетентної людини і працівника, який не лише володіє необхідними знаннями, професіоналізмом, але й уміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи ці знання, та брати

відповідальність за певну діяльність.

Так, зокрема, Дж. Равен стверджує, що компетентність – це специфічна здатність, необхідна для ефективного виконання конкретної діяльності в конкретній предметній галузі, що містить вузькофахові знання, специфічні предметні навички, засоби мислення, а також розуміння відповідальності за свої дії[102, с. 182].

На думку французького дослідника Вівіан де Ландшеєр, компетентність визначається як поглиблене знання або засвоєне вміння, а мінімальна компетенція – як особливий рівень знань і вмінь[67, с. 32].

Польським ученим Р. Квасніцею була запропонована типологія компетентності фахівця, до якої ввійшли два комплекси: комплекс практично-моральних знань, досвіду та вмінь і комплекс технологічно-аналітичних умінь і навичок[136, с. 38].

Представники європейських наукових кіл, насамперед, виходять з особистісних і соціальних потреб, задоволенню яких мають сприяти компетентності. Запропоноване в європейському проекті TUNING [137] "поняття компетенції включає знання і розуміння (теоретичне знання академічної галузі, здатність знати і розуміти), знання, як діяти (практичне й оперативне застосування знань до конкретних ситуацій), знання, як бути (цінності як невід’ємна частина способу сприйняття і життя).

У дослідженні О. Овчарук, опублікованому в книзі «Компетентнісний підхід у сучасній освіті», серії «Бібліотека з освітньої політики», зазначено, що «...під компетентністю розуміють комплекс знань, умінь, навичок, досвіду застосування їх для здійснення діяльності, метою якої є досягнення певної мети, ставлення до процесу та результатів виконання цієї діяльності»[137, с. 66].

О. Пометун розглядає компетентність як спеціальним чином структуровану єдність знань, умінь, навичок, здатностей і ставлень, що дає змогу фахівцю визначити, тобто ідентифікувати й розв’язати характерну для певного напрямку професійної діяльності проблему. Якщо сфера життя,

в якій людина відчуває себе здатною ефективно функціонувати (тобто бути компетентною), є достатньо широкою, йдеться про так звані «ключові» чи життєві компетентності. Якщо ж компетентність поширюється на вузьку сферу, наприклад, у межах певної наукової дисципліни, то можна вести мову про предметну чи галузеву компетентність[97, с. 18].

Ми вважаємо, що *компетентність* – це такий рівень навченості, який потрібен громадянам, щоб успішно функціонувати в суспільстві, і визначається поєднанням чотирьох ознак/рис:

1. Мобільністю знань (володіння оперативними і мобільними знаннями);

2. Гнучкістю методу (уміння використовувати той чи інший метод, найефективніший до даних умов у даний час);

3. Критичністю мислення (здатність вибирати серед багатьох варіантів найбільш оптимальний, аргументовано відкидати хибні, аналізувати ефективні рішення);

4. Комунікбельністю, конструктивністю, організаторськими вміннями (результативно-діяльнісні налагоджування зв'язків між знаннями і ситуацією шляхом виявлення, створення процедури (дій) для досягнення успішного результату).

Чимало напрацювань вітчизняних і зарубіжних науковців, учених і дослідників (А. Антопольський, О. Артюшків, В. Бодряков, Б. Бойко, Г. Бритченко, В. Годін, А. Голованов, І. Корнеєв, Б. Казаневич, К. Колін, С. Кудрявцева, А. Мартинов, А. Урсул та ін.) присвячено проблемним питанням у сфері інформаційної компетентності, а саме: особливості класифікації, ідентифікації та використання інформаційних ресурсів у процесі управління; структурування інформаційних масивів в управлінській діяльності; упорядкування інформаційних потоків в управлінні; визначення інформаційних потреб керівників і споживачів інформації в соціальній сфері, зокрема в освіті.

У педагогічній літературі є багато трактувань поняття «інформаційна

компетентність», серед них – як слушні, так і не зовсім вдалі. Проаналізуємо деякі з них. Так, на думку А. Хуторського, «...інформаційна компетентність – одна з ключових компетентностей. Вона має об'єктивну й суб'єктивну сторони. Суть об'єктивної сторони виражається у вимогах соціуму до професійної діяльності сучасного фахівця. Суб'єктивна сторона інформаційної компетентності фахівця відображає об'єктивну сторону кризь його індивідуальність, професійну діяльність, мотивацію у вдосконаленні і розвитку своєї інформаційної компетентності»[123]. Це визначення стосується учнів, для яких інформаційна компетентність є однією з ключових компетентностей.

За визначенням Н. Баловсяк: «Інформаційна компетентність – це сукупність компетенцій, пов'язаних з роботою з інформацією у всіх її формах і представленнях, які дають змогу ефективно користуватись інформаційними технологіями різних видів як у традиційній друкованій формі, так і комп'ютерними телекомунікаціями, працювати з інформацією в різних її формах і представленнях, як у повсякденному житті, так і в професійній діяльності» [10, с. 26]. У цьому визначенні не зовсім вдалими, на нашу думку, є словосполучення «інформаційна компетентність – це сукупність компетенцій». Розглядуване словосполучення також не узгоджується із наведеною вище думкою французького дослідника Вівіан де Ландшеєра.

Найбільш структурно до визначення інформаційної компетентності підходить Н. Насирова, яка до її складу включає: мотивацію, потреби та інтерес до отримання знань, умінь і навичок в галузі технічних, програмних засобів та інформації; сукупність суспільних, природничих і технічних знань, що відображають систему сучасного інформаційного суспільства; знань, як інформативну основу пошукової пізнавальної діяльності; способи і дії як операціональна основа пошукової діяльності; досвід пошукової діяльності у сфері програмного забезпечення і технічних ресурсів; досвід відношень “людина - комп'ютер” [82, с. 10].

Основним недоліком низки визначень є відсутність системності, логічності та послідовності. Наприклад, відсутній рефлексивний суб'єктний компонент, оскільки власне від цінностей людини та її ставлення до інформації залежить, яким чином буде використана інформація. Існують також дослідження, в яких до поняття інформаційної компетентності не включається ціннісний і мотиваційний аспекти. Так, С. Каракозов вважає, що внесення мотиваційно-ціннісних і рефлексивних аспектів у зміст поняття «інформаційна компетентність» не цілком коректне. Він пропонує визначати інформаційну компетентність громадянина інформаційного суспільства можливістю забезпечити собі вільний доступ до інформації. Вона передбачає наявність таких здатностей: опублікувати власну нецензуровану інформацію; забезпечити собі право вільного вибору джерела, провайдера, формату, стандарту, програми і технології роботи з інформацією; реалізувати доступні в суспільстві можливості щодо виробництва, передачі, розповсюдження, використання, копіювання, знищення всієї доступної йому інформації, включаючи і його власну інформацію[51, с. 50].

О. Зайцева визначає це поняття «...як складне індивідуально-психологічне утворення на основі інтеграції теоретичних знань, практичних умінь у галузі інноваційних технологій та певного набору особистісних якостей» [42, с. 3]. Це визначення, практично, не підлягає аналізу, оскільки воно надто примітивне.

Системно та методологічно найбільш обґрунтоване визначення дає Н. Морзе, яка пропонує таке тлумачення поняття інформаційна культура: «...здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати відомості та оперувати даними, відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства»[77, с. 3].

Л. Петухова акцентує увагу на системності поняття ІК: це «...системний обсяг знань, умінь та навичок набуття, перетворення, передачі та використання інформації в різних галузях людської діяльності для якісного

виконання професійних функцій»[95, с.5].

За європейською рамкою ІКТ-компетенцій (The European e-Competence Framework, у подальшому e-CF), що має рамкову структуру опису ІКТ-компетенцій, визначають профайли як компанії, виробники продуктів і послуг, так і компанії, що використовують ІКТ у своїй основній діяльності, а також: ІТ-спеціалісти, ІТ-керівники, співробітники кадрових служб, представники державних і **навчальних установ**, соціальні партнери європейських країн.

Для підтримки користувачів e-CF був розроблений простий інструмент для створення профайлів посад. Веб-ресурс e-CF для формування опису посадових обов'язків: www.ecompetences.eu.

Структура інструменту: 1)EQF рівні; 2)опис рівнів EQF; 3)e-CF рівні; 4)опис рівнів e-CF; 5)типові задачі; 6)складність оточуючого середовища; 7)відповідальність; 8) уміння, навички, здатності.

Керівники навчальних закладів, за європейською рамкою ІКТ-компетенцій, мають відповідати вимогам від нижчого, шостого, до вищого – восьмого рівнів компетенцій EQF, або .від e-3 до e-5 рівнів компетенцій e-CF.

У науковій педагогічній літературі, крім терміну «інформаційна компетентність», використовується поняття «інформатична компетентність», яке покликане, на думку окремих науковців[28], задовольняти суспільні та потреби особистості за допомогою інформаційних технологій. Досить вдале сполучення понять «інформаційна культура», «інформатична компетентність» і «інформаційна компетентність» дає С. Каракозов, який, проводячи дослідження у сфері інформаційної культури, розглядає інформаційну компетентність як один з параметрів діагностики становлення інформаційної культури. Він визначає п'ять параметрів інформаційної культури: інформаційну (комп'ютерну) писемність; інформаційну компетентність; інформаційний ціннісно-смісловий компонент; інформаційну рефлексію; інформаційне культуротворення [51, с. 52].

Можемо наголошувати на тому, що *інформатична компетентність є інструментальною стороною інформаційної культури та інформаційної компетентності*. Переважно, компетентність у галузі предмета інформатики визначають як інформативну, яка віддзеркалює не тільки соціальний досвід людства в сфері роботи з інформацією, а, насамперед, індивідуальний досвід людини в сфері роботи з інформацією за допомогою сучасних інформаційних технологій. Відповідно, інформатична компетентність кожного керівника індивідуальна, оскільки характеризує культуру й досвід його роботи в інформаційному середовищі ПТНЗ за допомогою сучасних інформаційних технологій. «Суть інформатичної компетентності особи полягає в тому, що, відображаючись у професійній діяльності, вона виявляється у вищій якості цієї діяльності і значно вищому рівні розвитку особистості людини. З однієї сторони, інформатична компетентність як суб'єктивне явище відзначається динамічністю, мінливістю за рахунок тих перетворень, які відбуваються в досвіді людини, у її психіці та особистостях якостях. З іншої – інформатична компетентність як об'єктивне явище також збагачується, уточнюється, доповнюється у зв'язку з розвитком самого інформаційного середовища та його інфраструктури»[28], – слушно наголошують М. Головань. Л. Петухова та О. Співаковський, розглядаючи інформатичну компетентність як «...комплексну характеристику системи теоретичних і методичних предметно-спеціальних знань, а також особистісних якостей педагога, що дає змогу ефективно здійснювати професійно-педагогічну діяльність»[94, с. 7]. У цьому визначенні поняття «інформатична компетентність» розкриває зміст поняття «інформаційна компетентність», що не є доцільним, з нашої токи зору. Підтвердженням справедливості цієї думки є визначення О. Спіріна, який доводить, що інформатична компетентність – це «...підтверджена здатність особистості задовольняти власні індивідуальні потреби та суспільні вимоги щодо формування професійно-спеціалізованих компетентностей людини в галузі

інформатики»[112].

Для формулювання нашого визначення поняття «інформаційна компетентність керівника ПТНЗ», крім розглянутих понять «інформативна» та «інформаційна» компетентність, варто розглянути ще поняття «комунікативні технології» та «комунікаційні технології».

Комунікативні технології — це сукупність знань, відомостей про послідовність операцій, що здійснюються при встановленні психологічно-інформаційного контакту між індивідуумами; різновид інформатичних технологій, специфіка яких визначається сутнісними характеристиками соціальної комунікації, в тому числі такими, як: спрямованість мети, залежність результату від активності отримувача інформації; дискретність і предметність інформації, що передається; знакова форма повідомлень; вживання зайвих слів при повідомленні певної інформації чи акту комунікації; наявність єдиного інформаційно-комунікативного середовища комунікатора і комуніканта; можливість здійснювати вплив на комуніканта, керувати його поведінкою; можливість використання зворотнього зв'язку з комунікантом.

Що ж до поняття «інформаційна компетентність», то на думку О. Спіріна, «...інформаційна компетентність – підтверджена здатність особистості використовувати інформаційні технології для гарантованого донесення та опанування інформації з метою задоволення власних індивідуальних потреб і суспільних вимог щодо формування загальних та професійно-спеціалізованих компетентностей людини»[112].

Згідно з результатами досліджень Л. Калініної, суть поняття «інформаційна компетентність керівника загальноосвітнього навчального закладу» трактується як базовий інваріантний компонент управлінської діяльності та складне індивідуально-професійне утворення, яке об'єднує в собі професійні теоретичні знання з галузі інформаційного менеджменту та суміжних з ним дисциплін, соціальну й правову інформатику, ціннісне ставлення до інформаційних ресурсів як глобального цивілізаційного

явища, особистісні якості та практичні вміння, що забезпечують ефективну реалізацію інформаційної діяльності»[49].

На нашу думку, поняття «інформатична компетентність» і «інформаційна компетентність» є складовими інформаційної культури і не можуть протиставлятися одне одному. Інформаційна компетентність керівника ПТНЗ – це такий рівень особистісно-професійної якості його діяльності, який є необхідною умовою успішного функціонування навчального закладу і визначається єдністю чотирьох ознак/рис: мобільністю знань; гнучкістю методу; критичністю мислення; комунікабельністю, конструктивністю, організаторськими вміннями на основі інтеграції теоретичних інформаційних знань, практичних інформаційних умінь і здатностей в галузі інформаційних, комунікативних і комунікаційних технологій, що забезпечує: здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, формувати та розвивати інформаційний простір ПТНЗ (додаток Б); успішно реалізовувати інформаційно-аналітичну функцію в системі ПТО, використовувати інформаційні технології в управлінській діяльності; система знань, умінь і навичок у сфері пошуку, критичного оцінювання, використання, збереження, аналізу, оформлення та передачі інформації за допомогою сучасних інформаційних засобів, методів і форм інформаційно-аналітичної діяльності; роботу з різними інформаційними джерелами і ресурсами при проектуванні рішень управлінських, педагогічних проблем і практичних завдань для якісного виконання професійних функцій.

Крім означених вище складових інформаційної культури – інформаційної та інформативної компетентностей, важливою її складовою є розвинута рефлексивна здатність керівників ПТНЗ, яка сприяє «входженню» керівників ПТНЗ у метапозицію з'ясування власного рівня інформаційної культури, в порівнянні з рівнем колег. Постійний «вхід» у метапозицію забезпечує перевірку й верифікацію власного рівня інформаційної культури, що є, з одного боку, основою довіри до себе як до

суб'єкта інформаційно-аналітичної діяльності, а з іншого — також безпосередньо стимулює до розвитку власної ІК.

У результаті досягається особистісний ефект в управлінській діяльності — розуміння та усвідомлення реального смислу та цінності розвитку/підвищення рівня ІК. Головним ефектом при такій системі взаємодії керівників ПТНЗ із оточуючим середовищем є позиція самоосвіти та її якісний результат — розвиток ІК.

Можна константувати, що особливістю розвитку рівня інформаційної культури керівників ПТНЗ у міжкурсовий період є не накопичення інформації, а інтегративний характер знань, який відображає реальні проблеми, з якими працюють керівники у процесі професійної інформаційно-аналітичної діяльності, стимулюючи розвиток інформаційно-аналітичної компетентності.

Істотний розвиток ІК досягається у такому разі, коли на зміну рецептурно-інформаційному підходу приходить суб'єктно-діяльнісний методологічний, згідно з яким, керівники ПТНЗ – це активні учасники, тобто суб'єкти пошуку розв'язання типових проблем професійної інформаційно-аналітичної діяльності. Такий підхід передбачає індивідуалізацію та диференціацію розвитку ІК керівників ПТНЗ, забезпечення професійної спрямованості і посадової адекватності.

Отже, розглядаючи провідні методологічні основи розвитку інформаційної культури керівників ПТНЗ у міжкурсовий період, ми вважаємо, що самоуправління цим процесом передбачає самовизначення щодо: мети, завдань і змісту розвитку інформаційної культури керівників ПТНЗ у міжкурсовий період; індивідуальної системи розвитку інформаційної культури в контексті взаємовідносин осіб у внутрішньому та зовнішньому середовищі ПТНЗ (полісуб'єктність, толерантність, «гармонійний діалог», відповідальність за долю колег, учнів, випускників тощо); інформації (професійна та фахова спрямованість сприйняття інформації та її інтерпретації); керівників ПТНЗ як суб'єктів навчальної

самоосвітньої діяльності з їхнім правом вибору цілей, завдань, змісту, форм, методів, технологій і засобів навчання.

Розвиток рівня інформаційної культури змінює не лише якість діяльності керівників ПТНЗ, але й самих керівників як суб'єктів управління. Ми розглядаємо розвиток рівня ІК керівників ПТНЗ у міжкурсний період як синтез таких складових: базової, необхідної для здійснення інформаційно-аналітичної діяльності в межах посадових компетенцій; професійної, що формується на основі базової (професійний рівень інформаційної культури, який дає змогу успішно вірушувати посадові компетенції як суб'єкта управління); вищої, котра характеризує здатність до творчої інформаційно-аналітичної діяльності, відповідального вибору інновацій в управлінській діяльності (знання, вміння і навички також носять інтегральний і прикладний характер, однак, вони відрізняються від базових ступенем складності й зумовлені творчим мисленням, гнучкістю, можливістю здійснювати аналіз і синтез, комбінувати раніше засвоєні знання, вміння і навички, здатністю вирішувати в нестандартних ситуаціях, вести альтернативний пошук засобів і способів виконання завдань, забезпечувати перенесення знань. Цей рівень формується на основі знань, умінь і навичок професійного рівня інформаційної культури.

Розглядаючи процеси розвитку інформаційно-культурної складової професійної культури керівників ПТНЗ, необхідно розглянути рівні їхньої адаптації до інформаційного простору.

У дослідженні компонентів інформаційно-культурних рівнів адаптації керівників навчальних закладів можна виділити два основних аспекти:

– суб'єктивний (психологічний), який задає передумови інформаційно-культурному розвитку;

– об'єктивний (фізичний), який характеризує рівень інформаційно-культурного розвитку.

Має сенс відзначити, що названі аспекти існують незалежно один від одного, тобто рівень адаптації керівників до інформаційного простору

характеризується і формується за основними психологічними параметрами, в основі яких закладені фізичні ознаки. Тому найбільш ефективним результатом буде у тому разі, коли задіяні обидва аспекти визначення рівня інформаційно-культурного розвитку складової професійної культури керівників ПТНЗ. Інформаційно-культурна адаптивність як здатність керівника навчального закладу до адаптації, залежить від узгодження мети і результатів його інформаційно-аналітичної діяльності.

Визначення рівня здатності керівників ПТНЗ ефективно працювати у віртуальному інформаційному просторі ПТО можна розглядати у двох аспектах: процес і результат. При розгляді рівня адаптації керівників до інформаційних ресурсів як процесу виділяють часові характеристики, стадії адаптації, їх тривалість. При цьому виявляються основні елементи адаптаційного процесу, пов'язані в єдину логічну і часову низку.

Науковці Г. Краснова, В. Кулагін, В. Найханов, Б. Овезов І. Роберт, В. Юрасов у книзі «Информационные технологии в сфере образования» [48, с. 5] визначають три основних рівні адаптації особистості в умовах інформаційно-культурного середовища:

- *базовий* рівень (використання комп'ютерів для набору текстів, перегляду презентацій, відеофайлів тощо);
- *поглиблений* рівень (знайомство з можливостями мережі Інтернет і ресурсами мультимедійних CD-дисків);
- *методичний* рівень (знайомство з методикою використання ІКТ у професійній роботі та організації самостійної проектної роботи).

С. Антонова, С. Худовердова вважають, що в інформаційній культурі можна виділити два структурних рівні: *змістовий* і *функціональний* [6, с. 82-87]

Вчені С. Алборова, А. Атаян, Р. Гвоздіков прийшли до висновку, що під інформаційною культурою особистості потрібно розуміти рівень розвитку спрямування, досвіду, особливостей психічних процесів і біопсихічних властивостей людини, що відповідають вимогам й умовам

інформаційного суспільства. У ході експерименту вони визначили три рівні інформаційної культури: загальний (*базовий*), *професійний* і *вищий* (логічний)[2, с. 34]. Ми поділяємо даний підхід і вважаємо, що розвиток інформаційної культури керівників ПТНЗ відбувається впродовж трьох етапів: загального (базового), професійного та вищого (логічного) і проявляється в *когнітивному, операційно-змістовому, комунікаційному і ціннісно-рефлексивному* аспектах.

Частково погоджуємося з думкою А. Ашерова та Т. Богданової про те, що «інформаційна культура являє собою сукупність знань, умінь і навичок роботи з інформацією із використанням сучасних інформаційних технологій, тобто, основними компонентами інформаційної культури можуть служити комп'ютерна й інформаційна грамотність»[8, с. 15, с. 41-46)]. Поєднавши визначення ІК науковцями С. Алборової, А. Атаяна, Р. Гвоздікова з напрацюваннями А. Ашерова та Т. Богданової, ми деталізувати етапи розвитку інформаційної культури керівників ПТНЗ за основними компонентами – інформаційною і комп'ютерною грамотністю.

Сформулюємо критерії та показники рівнів розвиненості інформаційної культури керівників ПТНЗ.

Інформаційна грамотність керівників ПТНЗ:

– когнітивна складова :

базовий рівень: знання про суть інформації, розуміння ролі і значення інформації в інформаційному суспільстві; знання про призначення інформаційних процесів; уявлення про інформаційні моделі, їхнє призначення й основи застосування інформаційного моделювання; знання можливостей, призначення й основних характеристик комунікаційних систем; Internet-грамотність; знання і дотримання етичних норм в області інформаційних технологій;

професійний рівень: розуміння ролі і значення інформації в побудові та формуванні інформаційного простору ПТНЗ; уявлення про інформаційні процеси в інформаційно-аналітичній діяльності; знання про інформаційні

моделі, їх призначення і функціонування в системі ПТО; знання можливостей використання комунікаційних систем для обміну професійною інформацією; вміння використовувати «хмарні технології», інші Internet-ресурси для підвищення ефективності управлінської інформаційно-аналітичної діяльності; знання і дотримання етичних норм в обміні професійною інформацією;

вищий рівень: розуміння ролі і значення інформації в інформаційному суспільстві; розуміння ролі інформаційних процесів у суспільстві; володіння методом побудови інформаційних моделей; знання можливостей, призначення і характеристик комунікаційних систем, правила їх побудови;

– операційно-змістовна складова:

базовий рівень: вміння критично і компетентно оцінювати інформацію; вміння представляти інформацію в усній і письмовій формі згідно передбачених вимог; вміння знайти об'єкт, що володіє інформаційним ресурсом, оцінити вірогідність отриманої інформації;

професійний рівень: вміння критично і компетентно оцінювати інформацію освітньої галузі, визначати її вірогідність; вміння грамотно представляти інформацію в усній і письмовій формі, згідно передбачених вимог, оформляти відповідну документацію; вміння знайти об'єкт, що володіє інформаційним загальноосвітнім та ПТО ресурсом, оцінити вірогідність отриманої інформації; вміння використовувати інформацію для відновлення своїх професійних знань;

вищий рівень: вміння критично і компетентно оцінювати інформацію; вміння редагувати, рецензувати, творчо оцінювати корисність інформації; вміння знайти інформаційний об'єкт, незалежно від його розташування, оцінити його інформаційну цінність; вміння використовувати інформацію для вдосконалення і розвитку своїх професійних знань, підвищення професійного рівня знань педагогів навчального закладу, регіону тощо;

– комунікативна складова:

базовий рівень: вміння співпрацювати в пошуку й використанні

інформації; уміння ділитися результатами своєї діяльності; знання способів поширення нової інформації; достатній ступінь включення в Internet-співтовариство; уміння спілкуватися з віддаленими кореспондентами за допомогою інформаційних систем;

професійний рівень: уміння організувати пошук необхідної інформації; уміння ділитися результатами своєї діяльності для організації спільної роботи; ефективне використання ресурсів Internet в інформаційно-аналітичній діяльності управління ПТНЗ;

вищий рівень: уміння організувати й брати активну участь у пошуку й використанні інформації; уміння ділитися результатами своєї діяльності в інтересах ПТНЗ; уміння застосовувати різноманітні засоби поширення нової інформації; високий ступінь включення в Internet-співтовариство; уміння спілкуватися з віддаленими кореспондентами за допомогою інформаційних систем;

– ціннісно-рефлексивна складова: *базовий рівень:* наявність інформаційних потреб й інтересів; наявність мотивів звертання до різних інформаційних джерел і зв'язані з цим очікування; вибірковість каналів одержання інформації, достатня інтенсивність звертання до різних джерел інформації; достатній ступінь задоволення інформаційних потреб, наявність самооцінки інформаційної компетентності; усвідомлення значення інформації для розвитку демократичного суспільства; прагнення перетворювати інформацію у знання; *професійний рівень:* усвідомлення значення інформації в ПТО; наявність потреби в одержанні інформації для інформаційно-аналітичної діяльності; висока інтенсивність звертання до джерел спеціальної інформації; прагнення використовувати інформацію для підвищення професійної інформаційної компетентності керівника ПТНЗ; *вищий рівень:* наявність високих інформаційних потреб й інтересів; наявність обґрунтованих мотивів звертання до різних інформаційних джерел і пов'язані з цим очікування; висока вибірковість каналів одержання інформації, висока інтенсивність звертання до різних джерел інформації;

високий ступінь задоволення інформаційних потреб, наявність самооцінки інформаційної компетентності; усвідомлення значення інформації для розвитку демократичного суспільства; вміння перетворювати інформацію в знання.

Комп'ютерна грамотність керівників професійно-технічних навчальних закладів:

– когнітивна складова: *базовий рівень*: знання основних понять інформатики та ОТ; знання принципів функціональних можливостей комп'ютерної техніки; знання призначення, області застосування й основних характеристик інформаційних редакторів: текстових, графічних, музичних; уявлення про файлові системи і пов'язані з ними поняття: файл, ім'я файлу, каталог, шлях; знання призначення, області застосування й основних характеристик прикладних інформаційних систем, баз даних, електронних таблиць; *професійний рівень*: глибокі знання функціональних можливостей комп'ютерної техніки у сфері інформаційно-аналітичної діяльності; знання про можливості застосування технічних, графічних редакторів в інформаційно-аналітичній діяльності; глибокі знання в галузі представлення у комп'ютерних системах; знання сучасних комп'ютерних програм і комплексів, що автоматизовують інформаційно-аналітичну діяльність; *вищий рівень*: знання функціональних можливостей різних елементів комп'ютерної техніки, уявлення про можливості удосконалення технічних характеристик комп'ютерних систем; знання можливостей інформаційних редакторів: текстових, графічних, музичних; глибокі знання, пов'язані з побудовою і використанням баз даних, баз знань і електронних таблиць;

– операційно-змістова складова: *базовий рівень*: вміння описати найпростіші інформаційні структури і моделі; вміння читати, записувати і редагувати текстову інформацію, користуватися графічними і музичними редакторами; вміння користуватися типовими програмними оболонками; *професійний рівень*: вміння описати структуру блогу, сайту ПТНЗ тощо;

уміння використовувати функціональні можливості комп'ютерних засобів, текстових, графічних і спеціалізованих редакторів у підготовці, організації і виконанні інформаційно-аналітичної роботи; уміння знаходити необхідну інформацію в базах даних і електронних таблицях, реструктурувати дані; уміння складати й аналізувати бази даних і електронні таблиці, знаходити в них необхідні дані, реструктурувати їх відповідно до вимог своєї інформативно-аналітичної діяльності; уміння користуватися спеціалізованими програмними засобами, у т.ч. оболонками; *вищий рівень*: уміння створити структуру персонального блога, сайту ПТНЗ тощо; уміння складати і впроваджувати інформаційні структури і моделі для інформаційно-аналітичної діяльності; уміння складати, редагувати і реструктурувати бази даних, бази знань і електронні таблиці; уміння створювати програмні продукти в середовищі сучасних програмних платформ;

– комунікативна складова: *базовий рівень*: уміння використовувати сучасні комп'ютерні засоби у спілкуванні з педагогами, учнями, батьками, керівниками, партнерами та ін.; *професійний рівень*: уміння використовувати сучасні комп'ютерні засоби у спілкуванні з віддаленими педагогами, учнями, батьками, керівниками, партнерами та ін.; *вищий рівень*: уміння використовувати різноманітні сучасні комп'ютерні засоби спілкування з іншими людьми (електронну пошту, Internet, телеконференції та ін. для організації інформаційно-аналітичної роботи);

– ціннісно-рефлексивна складова: *професійний рівень*: ефективне використання комп'ютерних технологій у пошуку специфічної освітньої інформації; розуміння ролі сучасних інформаційних технологій в інформаційно-аналітичній діяльності; *вищий рівень*: ефективне використання комп'ютерних технологій у пошуку специфічної інформації; розуміння ролі сучасних інформаційних технологій в управлінській діяльності навчальним закладом ПТО.

3.2. Організаційно-педагогічні умови розвитку інформаційної культури керівників професійно-технічних навчальних закладів у міжкурсовий період

Від якості підготовлених керівником аналітичних документів (інформаційно-аналітичних оглядів, довідок тощо), адекватних реальній педагогічній і ринковій ситуації функціонування ПТНЗ, залежить ефективність розроблених ним і його командою управлінських рішень. Крім того, оцінювання керівником стану професійної підготовки учнів як суб'єктів майбутньої професійної діяльності із внесеними до неї елементами суб'єктивізму також впливає на розвиток різносторонніх процесів у ПТНЗ. Очевидно, що цей вплив може бути як позитивним, так і негативним, адже така оцінка події, результату тощо може формуватись як із повідомлень деформованої чи неточної інформації, так і спланованої дезінформації. У сфері управління ПТНЗ можуть виникати також й інші труднощі щодо:

- пошуку кращого вирішення ситуативних чи тривалозмінних проблем;
- оцінювання можливих наслідків прийнятих ризикованих рішень у проблемній управлінській ситуації;
- виявлення провідних тенденцій і закономірностей професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у сучасних ринкових умовах функціонування системи професійної освіти;
- поточного і перспективного планування тощо.

Так, у системі управління ПТНЗ прогнозування є обов'язковою складовою процесу прийняття рішень, оскільки без його використання, об'єктивної експертизи управлінських рішень управління ПТНЗ не може бути ефективним.

Водночас, у пошуках підходів до розвитку рівнів інформаційної культури керівників ПТНЗ важливо враховувати як зовнішні зміни, зумовлені новими можливостями інформаційно-освітнього середовища, так і внутрішні, пов'язані з коригуванням управлінської діяльності самого керівника ПТНЗ XXI століття як суб'єкта життєдіяльності, тобто, це мають

бути як організаційні, так і педагогічні умови. Під організаційно-педагогічними умовами ми розуміємо єдність зовнішніх обставин реалізації функцій управління і внутрішніх особливостей освітньої діяльності, які забезпечують збереження цілісності та повноту освітнього процесу, його цілеспрямованість та ефективність.

Визначаємо основні організаційно-педагогічні умови розвитку інформаційної культури керівників ПТНЗ у міжкурсовий період як комплекс взаємозумовлених, взаємопов'язаних умов розвитку їхньої ІК.

Створення керівником сучасного інформаційного навчального середовища в ПТНЗ.

Формування інформаційного навчального середовища в ПТНЗ [32] з підтримкою, розбудовою та залученням до діяльності в ньому педагогів, учнів ПТНЗ та їхніх батьків (опікунів) – перша мінімальна організаційна умова розвитку інформаційної культури керівників ПТНЗ у міжкурсовий період.

У цьому середовищі для розвитку інформаційної культури керівників ПТНЗ існують можливості проектування і розбудови власного віртуального освітнього простору (додаток Б). Це може бути інтегрований віртуальний умовно-відкритий персональний інформаційний кабінет керівника з власною контент-бібліотекою і відповідними матеріалами ІАД як суб'єкта управління (рис. 3.1).

Така організаційна умова вкрай необхідна для створення сприятливих засад, з одного боку, для реалізації інших організаційно-педагогічних умов формування/розвитку/вдосконалення інформаційної культури всіх суб'єктів ПТНЗ, а з іншого – для розвитку/вдосконалення ІК самого керівника.

Отже, середовищем для такої роботи, на нашу думку, є педагогічний інформаційний простір як система організаційно-педагогічних та інформаційно-технологічних засобів, спрямованих на цілеспрямоване вдосконалення / засвоєння професійних знань, формування /розвиток/ удосконалення професійних навичок, умінь і здатностей як педагогічних

працівників, так і учнів.

Наприклад, основними напрямками, засобами та заходами реалізації цієї організаційно-педагогічної умови є:

- автоматизація збору, накопичення, систематизації й обробки інформації про різноманітні явища, об'єкти, процеси в ПТНЗ, які мають обов'язково враховуватися в управлінській діяльності керівників;

- засвоєння нових інформаційних технологій як засобів формування / розвитку / вдосконалення функціональної грамотності всіх суб'єктів різносторонніх процесів у ПТНЗ;

- підвищення ефективності професійно-педагогічної діяльності педагогічних працівників ПТНЗ у сфері професійної освіти та опанування професій учнями за допомогою сучасних ІКТ;

- упровадження науково обґрунтованих методик, технологій і засобів інформатизації системи професійної освіти в ПТНЗ;

- забезпечення загальної комп'ютерної грамотності, формування/розвиток творчого мислення всіх суб'єктів різносторонніх процесів у ПТНЗ;

- створення сприятливих умов для використання педагогічними працівниками ІКТ у своїй професійно-педагогічній діяльності. Відтак, варто мотивовано впроваджувати в навчально-виробничий процес сучасні цифрові освітні ресурси. Реалізація нових навчальних продуктів у відкритому освітньому просторі ПТНЗ сприятиме підвищенню рівня інформаційної культури всіх суб'єктів педагогічної діяльності, а також керівника, який зможе оцінювати ефективність використання цих продуктів у навчально-виробничому процесі, у підвищенні/розвитку/вдосконаленні кваліфікації педагогічних працівників та їхнього методичного забезпечення.

Акцентуємо увагу також на необхідності актуалізації та стимулювання мисленнєвих процесів за допомогою сучасних інформаційних засобів і технологій відповідних психологічних характеристик теоретичного та практичного інтелекту керівників.

Наприклад, здатність сприймати, обробляти, фільтрувати, систематизувати, засвоювати і використовувати інформацію різної модальності, перетворювати її на знання і далі – на засоби розв’язування управлінських завдань – є надзвичайно важливою інтелектуальною здатністю сучасних керівників ПТНЗ.

Для цього потрібні адекватні розуміння та інтерпретація (контекстів, помилок тощо), розвинені відчуття, сприйняття, мовлення, теоретичне та практичне мислення, професійна пам’ять і фахова увага. Принциповим моментом для успішного розвитку інформаційної культури керівників ПТНЗ є розвиток саморефлексії, здатності займати та змінювати рефлексивну позицію щодо управлінської ситуації та інформації, спроможність виходити за рефлексивні межі проблемної ситуації, децентрація теоретичного та практичного інтелекту, а також наявність вибору різноманітних інтелектуальних стратегій мисленнєвої діяльності як показника їхньої інформаційної культури.

Зазначимо, що цілеспрямовано організована самоосвітня діяльність у віртуальному освітньому просторі характеризується такими діями: самостійним пошуком необхідних знань у гіпертексті, конструюванням певного власного освітнього середовища та індивідуальної освітньої траєкторії, постановкою (вибором) аналітично-орієнтованих задач, необхідністю прийняття рішень щодо використання потенціалу середовища, перебиранням на себе функцій управління власною діяльністю саморозвитку ІК тощо. На нашу думку, така самоосвіта у віртуальному освітньому просторі є неможливою без самостимулювання, самоактивності, самоорганізації та відповідальності керівника ПТНЗ, інакше кажучи, в такому разі йдеться про розвиток і саморозвиток ціннісно-мотиваційної, когнітивної, операційно-технологічної та рефлексивної складових інформаційної культури.

Отже, істотним моментом реалізації цієї організаційно-педагогічної умови є те, що у віртуальному освітньому просторі відбувається ціннісно-мотиваційний, інтелектуальний і технологічний, а також суб’єктний

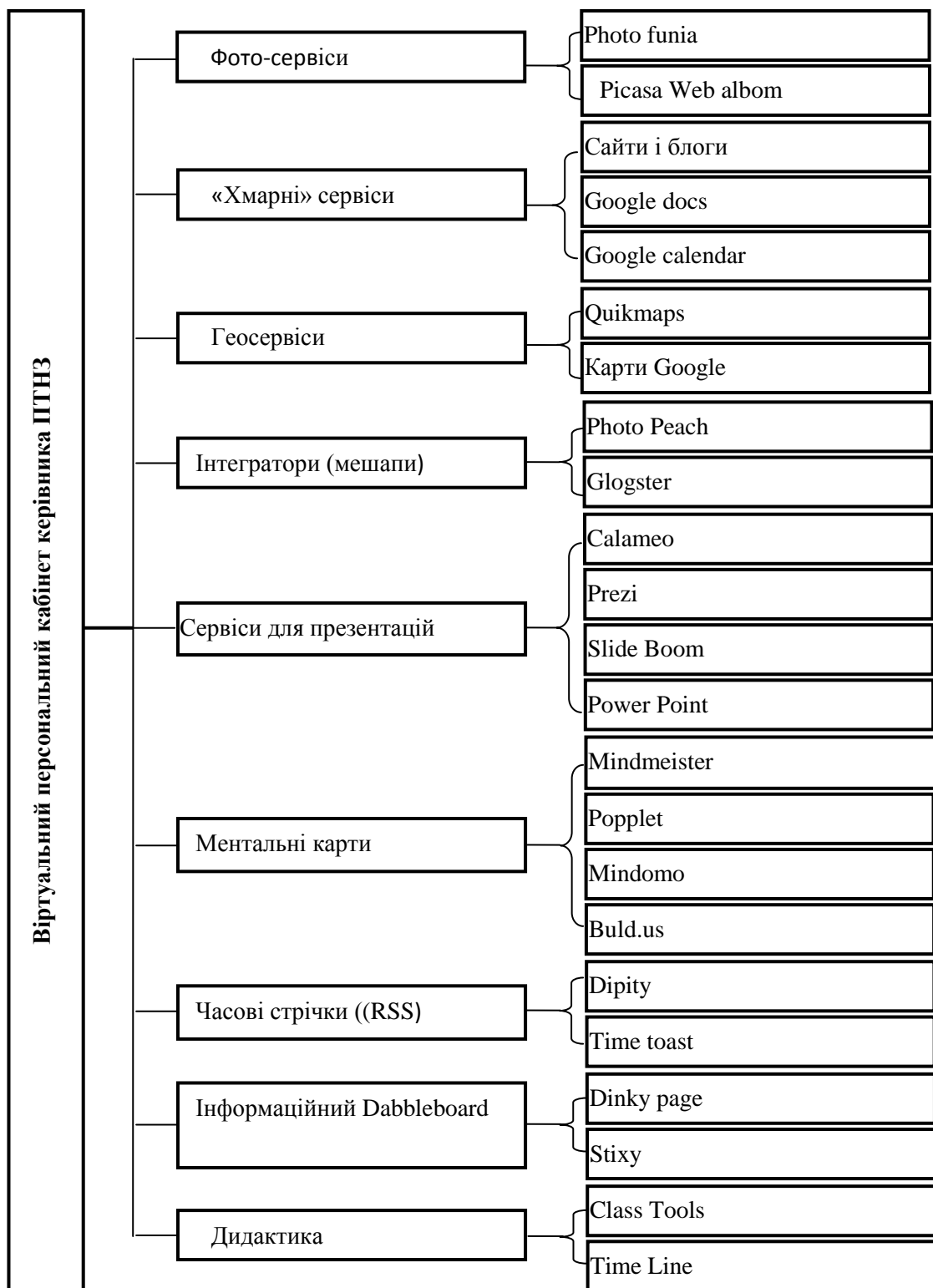

Рис. 3.1. Схема інструментарію віртуального персонального кабінета керівника ПТНЗ

(рефлексивний) розвиток керівників ПТНЗ і, відповідно, розвиток їхньої ІК можна розглядати як безпосередній продукт віртуального освітнього простору: суб'єкт сам проектує структуру й основні показники розвитку своєї ІК, ставить перед собою відповідні завдання і рефлексує як власні

можливості та можливості середовища, так і сам процес розвитку й саморозвитку ІК.

Деталізуємо інструментарій і технології формування та розвитку інформаційного навчального середовища ПТНЗ:

1. Мобільні пристрої – у 2013 році найбільш поширені інструменти веб-доступу. До 2015 року більше 80% мобільних телефонів на ринках передових держав будуть смартфонами.

2. Збірка універсальних, мобільних HTML5 додатків розвитку веб-сайтів, мобільних веб-додатків на будь-які пристрої і платформи. Більше, ніж п'ятдесяті вбудованих компонентів управління, розміщених у MVC системі Sencha (Сенча) [сенсорний], надають все необхідне для створення універсальних мобільних додатків веб-сайтів.

3. Iomega[®] Personal Cloud – це запатентована технологія, що з'єднує Iomega (мережеві пристрої) з іншими пристроями типу PC і Mac[®] комп'ютерів, iPhone[®], iPad[®] і багато іншого засобами Інтернет. На відміну від державних і приватних «хмарних» додатків, Personal Cloud є повністю автономно-керованими, тому зміст і доступність завжди знаходиться під контролем користувача. Після створення або приєднання до Personal Cloud всі члени даної мережі отримують доступ до даних і додатків, що зберігаються на загальних пристроях.

4. «Інтернет об'єктів» відноситься до однозначно ідентифікованих об'єктів (речей) та їхнього віртуального представництва у структурі Інтернету.

5. Hybrid IT & Cloud Computing – «хмарні» технології.

6. Strategic Big Data – опрацювання великих масивів даних.

Отже, першою умовою розвитку ІК керівників ПТНЗ є впровадження ними сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в управлінську діяльність.

Запровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в управлінську діяльність керівників ПТНЗ.

Для забезпечення ефективності управління навчальним закладом і розвитку інформаційної складової управлінської компетентності, керівникам ПТНЗ варто формувати та актуалізувати такі інформаційні потреби:

- засвоїти в практичному напрямі основні поняття, що стосуються інформаційно-аналітичної діяльності керівника ПТНЗ як суб'єкта управління;

- мати системну уяву про принципи будови і функціональні можливості сучасних інформаційних технологій та інформаційного середовища;

- знати сучасні програмні оболонки, операційні засоби загального призначення та вміти практично використовувати їх функції у своїй інформаційно-аналітичній діяльності;

- володіти сучасними операційними системами, використовувати основні команди;

- вміти користуватися текстовим редактором;

- мати системну уяву про алгоритми, мови і пакети програмування;

- знати потенційні можливості та ресурси мережі Інтернет, отримувати необхідну інформацію в Інтернеті тощо.

Виникає нова ситуація, коли суб'єкт розвитку ІК сам підбирає найбільш ергономічні особисто для нього характеристики досліджуваного матеріалу. Він має можливість самостійно переосмислити будь-який текст, знайдений у базі електронних навчальних відеоматеріалів, ілюструючи його, критично відбираючи потрібні аргументи, вибудовуючи їх у певну логіку доказовості, що відображає його власну точку зору та спосіб мислення.

Наразі ефективний розвиток ІК неможливий без таких інформаційних технологій, як: електронні курси, електронні бібліотеки, новітні засоби отримання та технології передачі знань. Водночас, різноманітність відкритого освітнього середовища сприяє підвищенню ефективності процесу розвитку ІК з урахуванням індивідуальних можливостей кожного керівника ПТНЗ, його інтересів, здібностей,

суб'єктивного управлінського досвіду.

Однією з таких сучасних інформаційних технологій є, наприклад, *створення керівником гомеостазного інформаційного середовища ПТНЗ*[31] засобами комунікативної лінгвістики та залучення до діяльності в цьому середовищі педагогів, учнів ПТНЗ і їхніх батьків (опікунів). Основним завданням такого середовища є формування системи інформаційного забезпечення життєдіяльності ПТНЗ.

Оволодіння законами комунікативної лінгвістики та постійний аналіз комунікативних ситуацій [125] – важлива умова підвищення ІК керівника ПТНЗ. Вона будується на отриманні керівником необхідної інформації засобами як вербальних, так і невербальних методів спілкування із наступним відбором, оцінюванням, аналізом, синтетичним перетворенням, збереженням і передачею. Необхідність підтримки та функціонування гомеостазного інформаційного середовища спонукатиме керівника підвищувати свій рівень ІК в комунікативній області. Йому необхідно опанувати інтерактивні моделі комунікації для успішності керівництва ПТНЗ (рис. 3.2).

У результаті впливу шуму на перебіг комунікації, отримана інформація може істотно відрізнятись від тієї, яку надіслав адресат. Шум може виникати на всіх етапах процесу комунікації. Керівник змушений враховувати різні форми психічних порушень і деформацій, зумовлених ставленням до нього: від негативних (упередження і неприхильність тощо) – до крайніх

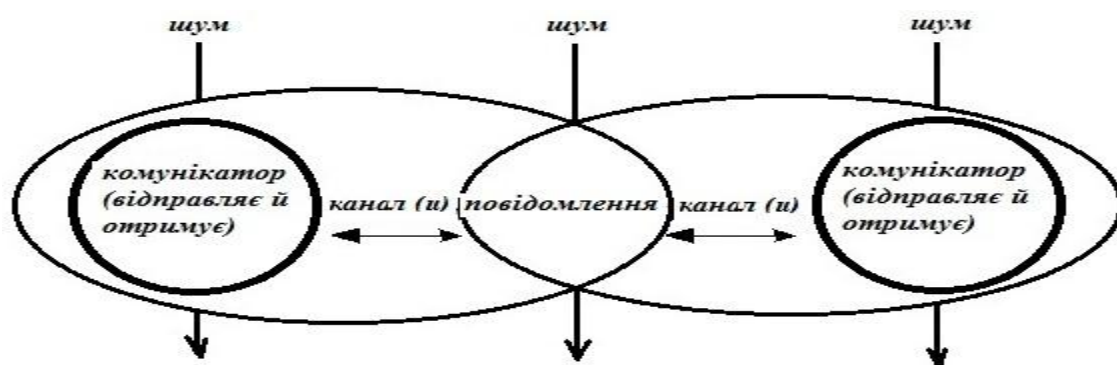

Рис. 3.2. Схема транзакційної моделі комунікації в управлінській діяльності

позитивних (цілковита відсутність критичного сприймання, визнання авторитету керівника тощо).

Керівник із високим рівнем ІК розглядає комунікацію як постійну інформаційну, психологічну та емоційну налаштованість комунікантів – суб'єктів спілкування – один до одного. При створенні гомеостазного інформаційного середовища керівнику важливо зважати на психічний і семантичний шуми, а також враховувати їхні впливи на рівень ентропії свого повідомлення.

Потрібно підкреслити, що запровадження інноваційно-синергетичної системи управління шляхом реалізації розширеного гомеостазного інформаційного середовища ПТНЗ може здійснюватися лише керівником, який має розвинену інформаційну культуру. У цій системі керівник має бути не пасивним, очікувальним учасником в інноваційному ланцюзі, який виконує функції «стимул-реакція» (засобами гомеостазних функцій реакції на ініціативи педагогів, учнів навчального закладу), а творчим суб'єктом управління, який реалізовує функції превентивного, випереджувального керівництва за рахунок генерації паралельних, альтернативних полів можливих ініціатив інших суб'єктів ПТНЗ. Такі процеси відбуваються в рамках коридору, окресленого функціями гомеостазу. Виникнення різнобічних паралельних полів розвитку навчально-виробничого процесу дає змогу керівникові, використовуючи інформаційно-комунікативні технології ІАД, у прискореному режимі обирати і підтримати найбільш оптимальні з них. Реалізація випереджаючого, інноваційного адміністративного управління дасть змогу керівникові створити навчальний простір із високими адаптивними властивостями і високою швидкістю реакції на події в ринкових умовах функціонування.

Проектна діяльність. Управлінська діяльність керівників ПТНЗ може проходити у формі проектної діяльності, як веб-квест, що урізноманітнить процес розвитку ІК, зробить його органічно-інтегрованим з інформаційно-аналітичною діяльністю і цікавим. Засобами веб-квесту можна повністю

реалізувати специфічні методичні прийоми. Деталізуємо їх.

Відповідно до методу «інформаційний ресурс», керівник ПТНЗ, здійснюючи веб-квест проект, проводить пошук необхідної інформації в просторі різноманітних джерел.

Так, для самостійної роботи з використанням методу «фальсифікація» керівнику ПТНЗ необхідно сформулювати конкретну гіпотезу розв'язання завдання. За форматом побудови веб-квесту він розглядає варіанти пошуку за допустимими посиланнями у вікні пошуку браузера для дослідження різних напрямів висунутої гіпотези. Якщо очікування ним не виправдовуються, гіпотеза переформулюється.

Значний ефект для розвитку інформаційної культури керівників ПТНЗ має використання методу *кейс-технологій* при організації самостійної роботи за допомогою WEB 2.0. Цей метод за рахунок орієнтації на практичні управлінські проблеми дає змогу підвищувати мотивацію розвитку їхньої ІК. Рекомендуються такі етапи створення кейсів:

1. Формулювання дидактичної мети кейсу.
2. Чітке визначення проблемної ситуації.
3. Побудова програмної карти кейсу, що сформована з основних тез, які необхідно набрати в тексті.
4. Побудова чи вибір моделі ситуації.
5. Вибір жанру кейса.
6. Написання тексту кейсу.
7. Діагностика правильності та ефективності кейсу.
8. Підготовка кінцевого варіанту кейсу.
9. Підготовка методичних рекомендацій використання кейсу.

Розглянемо використання web 2.0-технологій для організації самостійної роботи керівників ПТНЗ. Так, створення і редагування макету кейсу можна виконати за допомогою онлайн-офісу <http://docs.google.com>. Для створення текстових документів використовуються такі його функції, як: експрес-стилі оформлення текстів; супровід тексту малюнками; робота з

таблицями тощо.

Завдання аналітичного характеру зручно виконувати інструментом для створення карт знань Mindjet MindManager, можливості якого дають змогу створювати діаграми типу інтелект-карт, структурувати ідеї, упорядковувати інформацію. У даному разі, таке завдання передбачає підготовку опису, наприклад, структури і плану заняття з різними категоріями педагогічних працівників. Гнучкий у використанні інструмент уможливорює організоване зберігання службових матеріалів різного типу.

Для організації колективної роботи педагогів ПТНЗ можна сформувавши *блогосферу* для записів з можливістю обговорення, друку повідомлень тощо. Сервіс LiveSpaces використовується для розміщення блогів. Для створення і управління записами в блогах Microsoft Live Spaces спеціально розроблено додаток Windows Live Writer.

Наша основна ідея – доцільно розвивати інформаційну культуру керівників ПТНЗ засобами *проектно-рефлексивної технології*. Основні аргументи:

1) розвиток інформаційної культури можливий лише в діяльності, насамперед, у творчій діяльності;

2) довільна діяльність не завжди сприяє розвитку інформаційної культури; у зв'язку з цим ефективною є, на нашу думку, ІАД з використанням сучасних інформаційних технологій, оскільки отримуємо подвійний результат: авторське вирішення певного інформаційно-аналітичного завдання у вигляді проекту; забезпечення якості управлінської діяльності керівника ПТНЗ і розвиток його інформаційної культури.

Водночас варто мати на увазі, що розвиток інформаційної культури керівників ПТНЗ вимагає розвитку рефлексивної культури як основного чинника актуалізації їхньої ІК в управлінській діяльності. А розвиток рефлексії та саморефлексії як суб'єктної основи розвитку інформаційної культури вимагає аналізу власної інформаційно-аналітичної діяльності з використанням сучасних інформаційних технологій, що, водночас, сприяє

невимушеному розвитку інформаційної культури.

Ми розглядаємо рефлексію керівників ПТНЗ як один із механізмів забезпечення:

– усвідомлення необхідності розвитку інформаційної культури керівників шляхом порівняння досягнутого рівня з необхідним для успішної ІАД в управлінні професійно-технічним навчальним закладом; мотивації розвитку рівня ІК керівників ПТНЗ; відтворення, розуміння і осмислення навчального матеріалу самостійної роботи шляхом з'ясування логічних зв'язків між елементами вивченого матеріалу і змістовим запам'ятовуванням; оцінювання і коригування досягнутих результатів; виконання повсякденних завдань і розв'язання проблем ПТНЗ шляхом аналізу та узагальнення проблемних ситуацій, вузлових проблем для функціонування ПТНЗ як суб'єкта освітньої діяльності в ринкових умовах;

– саморегуляції, самооцінювання і самоконтролю рівня розвиненості інформаційної культури керівника ПТНЗ за допомогою інформації, отриманої засобами зворотного зв'язку. Результатом рефлексивної діяльності керівника ПТНЗ є активізація його як суб'єкта управлінської діяльності, розвиток і гармонізація в інформаційно-комунікативних технологіях інформаційно-аналітичної діяльності.

На нашу думку, у розвитку інформаційної культури керівників ПТНЗ заслуговує на увагу *технологія самостійного навчання на основі досвіду* (модель Д. Колба) [33], що побудована на чотирьох процесах: власному досвіді; осмисленні досвіду; теоретичному обґрунтуванні та використанні його в інформаційно-аналітичній діяльності.

У контексті розвитку інформаційної культури керівників ПТНЗ актуальним є аналіз власного досвіду, що різнобічно рефлексується. Саме результат рефлексування досвіду стає базою визначення інформаційних потреб (додаток В). Теоретичне збагачення новою інформацією формує інший, уже осмислений власний досвід. Ці стадії одночасно є й змістом рефлексування, що робить отримані знання особистісно значущими.

Технологія критичного самостійного навчання [79] спрямована на: формування/розвиток критичного мислення керівників ПТНЗ у процесі пошуку необхідної інформації, а також осмисленого та об'єктивного оцінювання її якості, актуальності та необхідності; зміну власного ставлення, критичного оцінювання нової інформації. Концепція критичного мислення містить чіткий опис навичок і вмінь: інтерпретація, аналіз, оцінювання, висновки, пояснення, самоконтроль. Осмислення таких дій забезпечує не лише повноту рефлексивного аналізу, а й сприяє виявленню проблеми побудови знань.

Критичне мислення – це точка опори практичного – управлінського – мислення керівника ПТНЗ, це природній спосіб взаємозв'язку розроблених проектів, планів діяльності навчального закладу з інформацією про стан речей у внутрішньому та зовнішньому соціумі для їх впровадження. Критичне мислення – розумне, рефлексивне мислення без догм, що розвивається шляхом накладання нової інформації на життєвий досвід керівника. Можна також розглядати критичне мислення керівника ПТНЗ як моніторинг його мислення в управлінській діяльності.

Головна мета технології критичного мислення – розвиток інформаційної культури керівника ПТНЗ у міжкурсовий період, при цьому активізуючи критичне рефлексивне мислення, розвиваючи когнітивні й метакогнітивні рівні. Також ефективність функціонування інформаційної системи ПТНЗ значною мірою залежить від якості інформації, що вводиться до неї. Необхідний рівень якості забезпечується шляхом фільтрації вхідного потоку інформації у процесі критичного мислення.

У ході зазначеного процесу, у процесі інформаційно-аналітичної діяльності керівника ПТНЗ, відбір інформації є обов'язковим етапом перетворення інформаційного потоку і потребує формулювання узагальнених і окремих конкретних критеріїв відбору інформації на вході інформаційної системи та визначення принципів відбору документів і відомостей для різних цілей інформаційного забезпечення. Критерій відбору інформації – ознака

або набір ознак, на основі яких приймається рішення про включення документа або його складових до інформаційної системи.

Відбір інформації у процесі критичного мислення – це фільтрація з інформаційного потоку найбільш цінних документів, їх окремих частин або фактичних відомостей, у відповідності з прийнятими критеріями. У цілому, на процес збирання інформації та її систематизацію впливають як індивідуальний стиль управління керівників ПТНЗ, так і специфічні організаційні вимоги в системі ПТО, які ґрунтуються на необхідності оперувати зібраною інформацією, адже при її відборі вони активно переробляють інформацію, виконують сортування у відповідності з певною оціночною шкалою, наприклад, за значущістю, ступенем новизни тощо. При цьому відбір ми розглядаємо як процес послідовного прийняття рішення про можливість вибірки з потоку документів тих, які відповідають певній сукупності ознак.

Істотний інтерес представляють психологічні аспекти критичного мислення керівників ПТНЗ в інформаційно-аналітичній діяльності. Наприклад, такі:

- критерій поліментності є основою для відбору такої інформації, яка викликає в мисленні найбільшу кількість думок, формує декілька варіантів виконання завдання і створює велику вірогідність правильного й швидкого вибору найкращого з них;

- критерій активності активізовує відбір значущої інформації не з наукової або технічної точки зору, а з точки зору психології мислення, котра стимулює нові думки, активно впливає на творче мислення користувача інформації;

- критерій евристичності інформації є продовженням критерію активності, однак він значно якісніший: спонукає користувача у процесі осмислення створювати нову інформацію, яка дає змогу знаходити найкоротші шляхи вирішення проблеми;

– критерій прогресивності інформації оцінює і виділяє інформацію, що веде до знання розвитку даної проблеми;

– оптимальний мінімум інформації – це психологічний критерій відбору, який потребує інформації, достатньої керівникові навчального закладу для оптимального виконання завдання.

Сприяє частковому виконанню основної мети *та кож і* технологія самостійного розвитку інформаційної культури «прецедент». Прецедент – це вчинок, випадок, що стався в минулому й є прикладом або виправданням для наступних подібних вчинків і випадків [99, с. 873].

Прогнозування за допомогою технології прецедента є суперечливим, оскільки, з одного боку, воно не дає достатньо точних прогнозів, бо при його використанні не можна отримати гарантовано правильного рішення, проте з іншого – вона має істотні переваги, в порівнянні з такими ж технологіями прогнозування, а саме: логічно обґрунтована; сфера її застосування досить широка, що дає можливість використовувати отримані результати в різних областях; основним джерелом інформації про подію є досвід, а не теорія.

Актуальність технології зумовлена різноплановістю завдань, суть її полягає в знаходженні відповідного рішення там, де немає чітко сформульованого правила його ухвалення.

Отже, технологія «прецедент» – це прийняття рішення з використанням знань попередніх ситуацій або випадків (прецедентів). При розгляді нової проблеми (поточного випадку) відшуковується подібний прецедент, як аналог. Замість того, щоб шукати нове рішення щоразу, можна використовувати все, прийняте в аналогічній ситуації, адаптувавши його до того випадку, що склався на даний час. Після того, як поточний випадок буде проаналізований, він вноситься в базу прецедентів разом із рішенням можливого подальшого для його використання в майбутній діяльності.

Прецедент включає: опис проблеми, її вирішення і результат (обґрунтованість) застосування рішення.

Існує багато способів цієї технології: від записів у базах даних,

деревовидних графів – до предикатів і фреймів (предикат – частина логічного судження, в якому стверджується властивість предмета чи відповідність йому певного поняття; фрейм (англ. frame– «каркас», «рамка») – структура, що описує складний об'єкт або абстрактний образ чи модель для представлення конкретної концепції).

Найголовніше – конкретна форма прецедентів має відповідати загальній меті системи. Проблема подання прецеденту – це, насамперед, проблема вибору інформації, яку треба включати в опис прецедентів, знаходження відповідної структури для опису його змісту, а також визначення, яким чином має бути організована й індексована база знань прецедентів для ефективного пошуку та багаторазового використання [75].

Декомпозиція методу (основні фази).

Підхід, заснований на прецедентах, складається з таких компонентів (рис. 3.3): перегляд релевантних прецедентів для розглядуваного випадку з бібліотеки прецедентів; адаптація обраного прецеденту для аналізованого випадку, якщо це необхідно; аналіз прецеденту, перевірка коректності застосування; збереження; внесення поточного епізоду в базу прецедентів.

Реалізація технології «прецедент» засобами веб-квесту: учасник самостійного розвитку інформаційної культури розглядає актуальну проблему інформаційно-аналітичної діяльності; він формулює гіпотези можливого шляху розв'язання проблеми; у контент-бібліотеці індивідуальної віртуальної блогосфери, в іншому інтернет-ресурсі, проводить пошук необхідної інформації даних, вибирає близькі за подібністю ситуації – прецеденти для оцінювання; визначає риси прецеденту, які мають певне відношення до досліджуваної проблеми, або переглядає шляхи виконання проблеми.

Проблема вибору відповідного прецеденту є однією з найважливіших у таких системах. Природно шукати відповідний прецедент у тій області пошуку, де знаходяться рішення подібних проблем, інакше кажучи, пошук має бути організований згідно поставленої мети. Для цієї роботи зручно й

раціонально використовувати метод «найближчого сусіда» або системи міркувань на основі аналогічних випадків.

Принагідно зазначимо, що метод «найближчого сусіда» належить до класу методів, робота яких базується на зберіганні даних у пам'яті для порівняння з новими елементами.

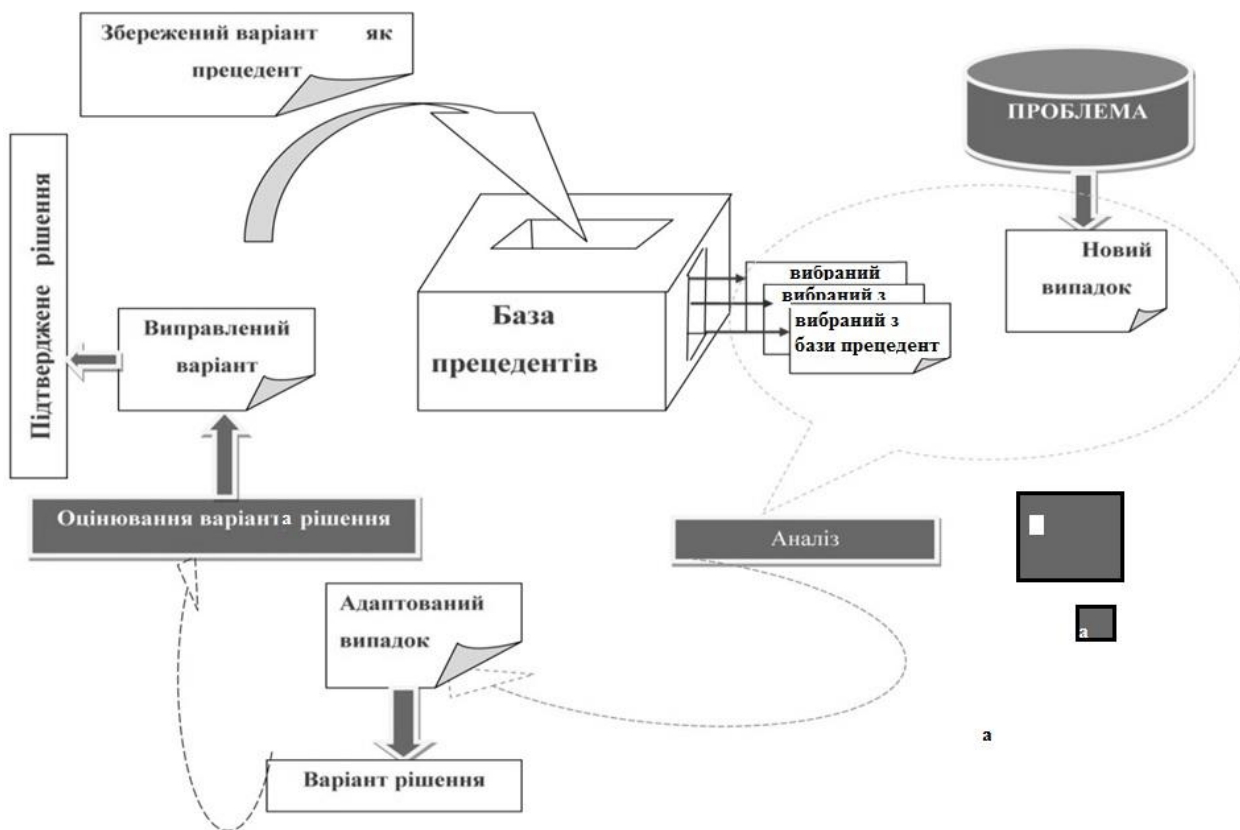

Рис. 3.3. Декомпозиція методу «Прецедент»

При появі нового запису для прогнозування знаходиться відхилення між ним і подібними наборами даних, а найбільш подібний (або ближній сусід) – фіксується.

При такому підході використовується термін «k-найближчий» для декількох «найближчих сусідів». Оскільки не завжди зручно зберігати всі дані, іноді зберігається тільки низка «типових» випадків.

Даний метод за своєю суттю відноситься до категорії «самостійне навчання», тобто є «самонавчальним» методом, завдяки чому робочі характеристики кожної бази прецедентів із плином часу і накопиченням прикладів поліпшуються. Розробка баз прецедентів по конкретній предметній

сфері здійснюється доступними термінами, а отже, може використовуватися співробітниками, які працюють у цій предметній галузі.

Переваги методу «найближчого сусіда»: простота використання отриманих результатів; рішення, не унікальні для конкретної ситуації, можливе їх використання для інших випадків; мета пошуку не гарантує правильного рішення, але є кращим із можливих.

Недоліки методу «найближчого сусіда»: даний метод не створює будь-яких моделей або правил, узагальнюючих попередній досвід; у виборі рішення вони ґрунтуються на всьому масиві доступних даних, тому неможливо сказати, на якій підставі будуються відповіді; існує складність вибору межі «близкості» (метрики), висока залежність результатів класифікації від обраної метрики; при використанні методу виникає необхідність повного перебору навчальної вибірки в розпізнаванні, внаслідок чого виникають обчислювальні труднощі.

З узагальнення викладеного випливає висновок про те, що технологія прогнозування за допомогою прецедентів досить гнучка. Вона застосовується в різних сферах управлінської діяльності, проста у використанні. Прогнозування полягає в тому, що при аналізі нової події відшукується подібний прецедент, як аналог. Технологія значно спрощує пошук і швидкість знаходження рішення, хоча експерт досліджуваної області (керівник ПТНЗ) не здатний зберігати і використовувати повністю велику кількість прецедентів, для цього спеціально створюються бази даних. Переваги баз даних такого виду в тому, що можна зберігати, узагальнювати й аналізувати великий обсяг інформації.

Основний алгоритм прогнозування на основі прецедентів включає: знаходження найадекватніших прецедентів для конкретних завдань із бази прецедентів; адаптацію знайденого рішення для конкретного, розглянутого в даний момент, випадку; аналітику рішення та застосування його до розглянутого епізоду; перевірку коректності рішення і його збереження; подальше розміщення в базі даних.

Реалізація технології «прецедент» засобами веб-квесту: керівнику ПТНЗ пропонується проблема для розв'язання; він формулює гіпотези можливого шляху її розв'язання; модератор (методист навчально-методичного центру) вносить гіперпосилання на можливі прецеденти для оцінювання запропонованих гіпотез; керівник ПТНЗ визначає риси прецеденту, що мають відношення до досліджуваної проблеми, або переглядає шляхи виконання проблеми.

Інноваційно-педагогічні технології (воркшопи, on-line самопідготовка тощо). З методів самостійного навчання, на нашу думку, найбільш придатний для дорослих людей є воркшоп – короткотерміновий семінар або майстерня.

Воркшоп – інтенсивна творча лабораторія, в якій учасники самостійно вдосконалюються завдяки власній активній роботі. Навіть необхідний теоретичний матеріал, як правило, незначний за об'ємом, відіграє незначну роль. Акцент робиться на отримання динамічного знання. Учасники воркшопу самі визначають мету самостійної роботи [120, с. 13-14].

Можна виділити три типи знань, одержуваних у процесі самостійної роботи за технологією воркшопу.

Перший тип К. Фопель визначає як *поверхневі знання*. Йдеться про факти та інформацію, про основні поняття й концепції, а також про теоретичні узагальнення. Важливо запам'ятовувати імена, дати, категорії, збирати відомості з усіх питань, які, на думку керівників ПТНЗ, вважаються найсуттєвішими. Найчастіше знання цього типу викладені як сукупність ізольованої інформації. Для обґрунтування необхідності отримання такого знання наводиться думка: «Це має знати кожен. Це відноситься до моєї роботи». Як правило, учасники воркшопу вважають цей тип знань нецікавим, а нерідко їм важко запам'ятовувати матеріал.

Другий тип знань – це *технічні знання*. Вони в більшій мірі орієнтовані на практичні вміння і професійні вимоги. Допомагають з'ясувати внутрішні взаємозв'язки в рамках дослідження, зрозуміти певні концепції і теорії. Але такий тип знань рідко виходить за межі свого предмета. Той, хто володіє

тільки знаннями цього типу, відчуває труднощі в розумінні їх зв'язку із суміжними дисциплінами.

Звичайно, ці дві форми знань необхідні для формування загального і професійного рівнів інформаційної культури, але для досягнення вищого рівня набагато важливішим є третій тип знань, який можна позначити як *динамічні знання*. «Динамічний» – поняття, за допомогою якого описуються відкриті системи. Динамічне знання дає змогу учаснику воркшопу самостійно експериментувати; отримання таких знань приносить задоволення і породжує бажання передати їх іншим.

Workshop – це дослідження, в центрі якого лежить окремо взята й нечітко окреслена проблема. Спеціальним чином організований процес роботи в групі (наприклад, керівники методичних об'єднань, методичних комісій, адміністрація ПТНЗ, творча група керівників навчальних закладів тощо) дає змогу поглянути на неї об'ємно, з різних, часом найнесподіваніших ракурсів. Workshop актуалізує досвід групи, інтегрує на основі існуючих ресурсів новий погляд і розуміння розглянутої проблеми. Workshop вигідно відрізняється від інших методів самопідготовки своєю точковою тематичною спрямованістю. Крім того, workshop відноситься до групи таких розвивальних і навчальних методів, які найбільш підходять для роботи з дорослою аудиторією. Знання, отримані в процесі workshop, є продуктом активної діяльності самих учасників, що багаторазово підвищує ефективність їхнього засвоєння. Таким чином, воркшоп розвиває компетенцію учасників у процесі навчання.

Онлайн-самопідготовка – це метод отримання нових знань за допомогою Інтернету в реальному часі. Комунікація між учасниками процесу відбувається за допомогою комп'ютерів у локальній на глобальній мережах.

При задіюванні системи онлайн-навчання можна швидко ознайомити педагогів навчального закладу як з глобальними задачами, так і з невеликими проблемами, актуальними для роботи ПТНЗ.

Інтернет-навчання як основа безперервної освіти, може бути

спрямоване на оволодіння навичками самостійного розвитку інформаційної культури.

Схематично сформулюємо методику розвитку інформаційної культури керівників ПТНЗ *засобами Інтернет-самопідготовки*:

1) визначити мету і здійснити планування (керівник ПТНЗ формулює завдання, виконання яких необхідне для досягнення мети; вибирає адекватний спосіб вирішення проблеми із запропонованих, згідно з поставленою метою; вибирає спосіб вирішення проблеми відповідно до критеріїв і мети);

2) ідентифікувати проблему (аналізує ситуацію у відповідності із заданими критеріями; самостійно проводить аналіз реальної ситуації; визначає проблему на основі самостійно проведеного аналізу ситуації);

3) використати технології діяльності (коректно відтворює технологію за інструкцією; відбирає технологію з числа відомих для вирішення завдання і складає план дії; складає план дії і застосовує технологію з урахуванням зміни параметрів об'єкта);

4) оцінювання продукту і результату своєї діяльності (оцінює продукт за зразком; оцінює продукт на основі заданих критеріїв; дає порівняльну оцінку двом і більше продуктам на основі заданих критеріїв);

5) оцінювання своїх дій і досягнень (планує і здійснює поточний контроль і саморефлексію діяльності).

У результаті аналізу та узагальнення наукових джерел можна виділити такі евентуальні складові змісту поняття «інформаційна культура керівника ПТНЗ»:

– сукупність знань, навичок, умінь і здатностей керівника в роботі з інформаційними технологіями;

– процес і результат розвитку керівника в інформаційному суспільстві (здатність використовувати інформаційний підхід у своїй управлінській діяльності, аналізувати та оцінювати інформаційну обстановку, робити інформаційні системи більш ефективними для професійної діяльності

тощо);

- стиль мислення;
- ставлення до інформації;
- культура роботи з інформацією;
- дотримання етичних норм роботи з інформацією тощо.

Цей перелік демонструє складну «природу» даного явища, оскільки складність і багатозначність поняття «інформаційна культура» зберігається в науці і на даний час. Інформаційну культуру педагогічних працівників можна розглядати як цілісну підсистему професійної і загальної культури, поєднаних категоріями: культурою мислення, поведінки, спілкування, діяльності, і сформовану такими взаємозв'язаними структурними елементами: аксіологічним (гуманістична цінність інформаційної (інформаційно-аналітичної) діяльності); етично-комунікативним (оволодіння системою комунікативних знань, рівень комунікативної підготовки особистості, відповідність мови та її стилю нормам літературної мови, установка на спілкування з іншою людиною як найвищою цінністю та налаштованість на суб'єкт-суб'єктну взаємодію, дотримання етичних норм спілкування, використання комунікативних знань, відповідно до етнопсихологічних особливостей особистості, норм моралі суспільства з урахуванням загальнолюдських цінностей; ефективне використання комп'ютерних комунікацій для міжособистого спілкування);

– пізнавально-інтелектуальним (метакогнітивна обізнаність, що характеризує рівень і тип власної уяви про свої інтелектуальні ресурси (якість, уміння оцінювати, мобілізувати), дає змогу використовувати свої розвинуті якості й приховувати недостатньо розвинуті; вона лежить в основі особливостей стилю керівництва, формування іміджу та репутації, вибору способу поведінки та впливу на підлеглих; компетентність і вільна орієнтація в інформаційних технологіях);

– прогностичним (адаптивність мислення в швидкозмінних інформаційних умовах, прогнозування результатів і ймовірних наслідків

інформаційної (інформаційно-аналітичної) діяльності);

– прикладним (ефективне використання сучасних інформаційних технологій для вирішення професійних завдань);

– правовим (знання правових норм регулювання інформаційних стосунків та уміння їх використовувати в інформаційному суспільстві);

– ергономічним (знання та уміння безпечної та комфортної інформаційно-професійної діяльності).

Розглянемо чинники впливу на розвиток рівня інформаційної культури керівників ПТНЗ за умови: використання інформації для впливу та управління (розвивається функціональна інформаційна культура); обміну інформацією для вдосконалення процесів і зростання ефективності міжособистісної взаємодії (розвивається інформаційна культура міжособистісної взаємодії); використання інформації для прогнозування змін у внутрішньому і зовнішньому середовищі ПТНЗ (розвивається культура інформаційно-професійної діяльності та, відповідно, інформаційно-аналітична компетентність); дотримання принципів відкритості та прозорості в інформаційно-аналітичній діяльності (розвивається технологія інформаційно-професійної діяльності).

Ці чинники безпосередньо формують мінімальну кількість складових (чи універсальну структуру) інформаційної культури керівників ПТНЗ як суб'єктів управління:

1. *Функціональна інформаційна культура*, яка передбачає використання інформації для реалізації посадових компетенцій керівниками ПТНЗ як суб'єктами управління в системі ПТО. Наприклад, сучасна освітня практика виявила особливу потребу керівників ПТНЗ у розробці основ маркетингу і менеджменту, актуалізації наукових досліджень ринку праці для забезпечення конкурентоздатності професійно-технічного навчального закладу на сучасному освітньому ринку. Так, інформаційний моніторинг сприяє усуненню помилок у функціонуванні та розвитку ПТНЗ, створює умови його стабільного розвитку. Кількісне та якісне оцінювання

інформації засобом моніторингу, об'єктивне відображення його результатів впливає на громадську думку педагогічного, учнівського колективів, зовнішнього соціуму, формує їхній інформаційний вибір (використання засобів public relations).

2. *Культура міжособистісної взаємодії*, яка розглядає інформацію предметом обміну між органом управління ПТНЗ і соціумом, у тому числі з соціальними партнерами. У зв'язку з цим змістовна інформація є важливою компонентою процесів удосконалення і підвищення ефективності управління ПТНЗ. Між суб'єктом і об'єктом управління мають обов'язково налагоджуватися інформаційні зв'язки, складні інформаційно-комунікативні схеми, а також певні емоційно-почуттєві взаємини, які стають передумовою успішного вирішення педагогічним колективом поставлених завдань.

3. *Культура інформаційно-професійної діяльності*. Управління ПТНЗ неможливе без інформаційно-аналітичної складової життєдіяльності колективу, різноманітної інформації, яка стосується різних аспектів функціонування навчального закладу як педагогічної системи тощо. Суттєвим аспектом управлінської діяльності є те, що мають місце також певні проблеми та проблемні ситуації, а саме: попередження конфліктів і соціальних напружених ситуацій; пошук оптимального вирішення проблем, які стосуються життя колективу; визначення ймовірних наслідків прийнятих рішень; передбачення та прогнозування тенденцій і закономірностей розвитку певних ситуації в ПТНЗ як об'єкта управління; стратегічне планування.

Так, у системі управлінської діяльності будь-якого керівника прогнозування є невід'ємною частиною процесу прийняття рішення. Без прогнозування, експертизи і дослідження управління ПТНЗ не може бути ефективним. Від якості підготовлених керівником аналітичних документів (інформаційно-аналітичних оглядів, довідок тощо), адекватних реальній ситуації залежить ефективність прийнятих рішень. Водночас, суб'єктивний

підхід керівника до поточної ситуації також впливає на протікання і розвиток різноманітних процесів у ПТНЗ. Зрозуміло, що цей вплив може бути як позитивним, так і негативним. Крім того, суб'єктивний підхід може формуватись на деформованій, неправдивій інформації, або організованій дезінформації.

5. *Технологічна культура інформаційно-професійної діяльності.* Відкритість і прозорість управлінської діяльності керівників ПТНЗ є важливою умовою підтримання позитивного морально-психологічного клімату в колективі. У зв'язку з цим управлінська діяльність має бути побудована на ефективній системі зворотнього зв'язку та інформаційній прозорості управлінських заходів.

3.4. Дорожня карта розвитку інформаційної культури керівників професійно-технічних навчальних закладів

На сучасному ринку освітніх послуг професійно-технічні навчальні заклади зіштовхуються з багатьма несподіванками, змінами у структурі підготовки майбутніх робітників згідно запитів ринку праці і, відповідно, ризиками успішності професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ). Підготовка учнів ПТНЗ усе більше ускладнюється. Затрати часу на підготовку майбутніх робітників за стандартами кваліфікаційних норм скорочуються.

Конкуренція стає глобальною і жорстокою, особливо в технологічно розвинутих регіонах із низькою ціною праці і високими вимогами до робітників. У цій ситуації керівникам ПТНЗ необхідно використовувати ефективні інструменти для планування розвитку власної інформаційної культури як функціонального аргументу розвитку навчального закладу.

Створення технологічних дорожніх карт – шлях для визначення вимог соціуму до рівня інформаційної культури керівників ПТНЗ, суміщення вимог із технологічними альтернативами створення або отримання

потрібної технології розвитку інформаційної культури (ІК) керівників навчальних закладів (додаток Б).

Розглянемо передумови розроблення дорожніх карт безперервного розвитку інформаційної культури керівників навчальних закладів:

– кардинально помінялися вимоги ринку праці до кваліфікаційної підготовки майбутніх робітників;

– промисловість, для підприємств якої навчальний заклад готує робітників, досягла стратегічного роздоріжжя через вихід на нові ринки або пошук нових технологій;

– втрачається популярність багатьох професій в абітурієнтів, не розширюється коло престижних професій, або навчальний заклад зіштовхнувся з небезпечною конкуренцією інших регіональних ПТНЗ;

– існує перспектива розвитку ПТНЗ для майбутніх запитів ринку праці в рамках галузі, однак немає стратегії для її реалізації;

– адміністрація, педагогічний колектив некомпетентні в тому, які вимоги до технологій, а, отже, й до підготовки робітників, будуть вимагати майбутні ринки праці, і коли саме будуть актуальними нові технології і підготовлені робітники, що мають працювати за такими технологіями;

– неузгоджений вибір професій між професійно-технічними навчальними закладами регіону для навчання учнів кращим технологіям майбутнього розвитку промисловості.

Технологічні дорожні карти можна підготувати у різних формах, однак, найчастіше їх подають багат шаровим об'єднанням діаграм, вибудованих із врахуванням часового фактору, для зв'язку технологічного розвитку з трендами і запитамі суспільства.

Технологічна дорожня карта розвитку інформаційної культури керівників ПТНЗ визначає критичні системні вимоги, потенціал підвищення рівня інформаційної культури і процесу його розвитку, технологічні альтернативи і проміжні етапи на шляху до реалізації визначеної мети. Як результат, технологічна дорожня карта визначає альтернативні технологічні

шляхи досягнення визначеної мети. Можна вибрати єдиний шлях і розробити план реалізації. Однак, для забезпечення розвитку інформаційної культури керівників навчальних закладів упродовж усього життя існує високий ризик або невизначеність, тому важливо мати декілька шляхів і рухатися ними ситуативно. Дорожня карта визначає ціннісні орієнтири і допомагає концентрувати власні ресурси на критичних технологіях, необхідних для досягнення вибраної мети. Така концентрація важлива, адже сприяє більш ефективному використанню ресурсів нарощування інформаційного потенціалу керівників.

Підходи для створення дорожньої карти розвитку інформаційної культури керівників ПТНЗ упродовж життя.

1. Планування розвитку ІК керівників навчальних закладів

Для побудови дорожньої карти важливо розглянути взаємозв'язок розвитку інформаційної культури і тандем: методи — технології виконання визначеної мети, передбачаючи самонавчання впродовж життя (рис. 3.4).

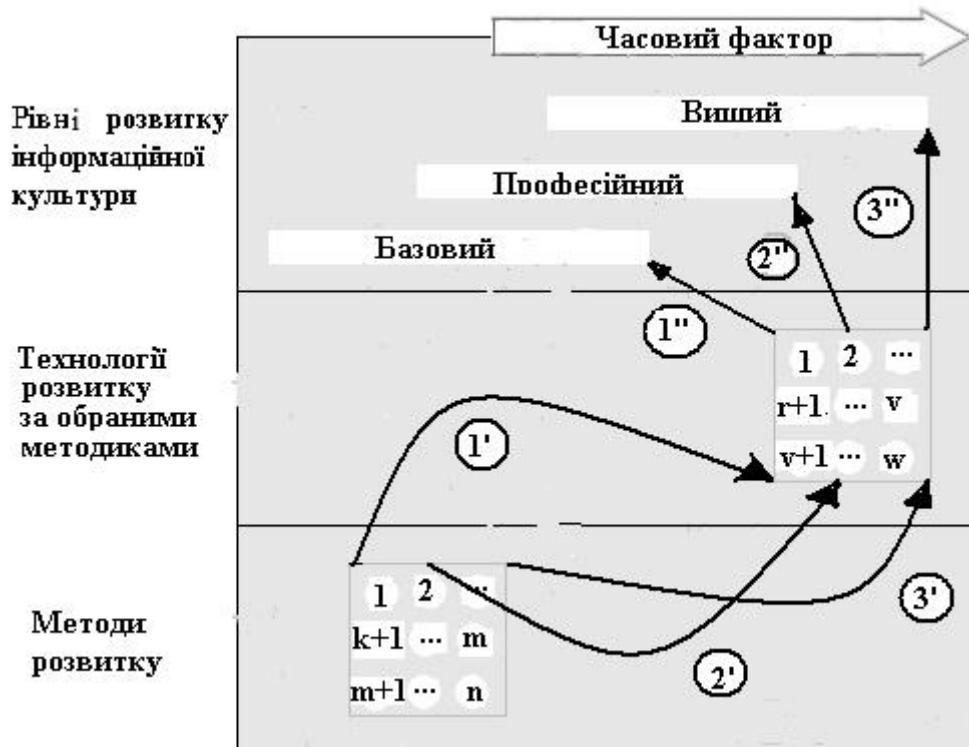

Рис.3.4. Планування розвитку інформаційної культури

2. Планування активів розвитку інформаційної культури керівників ПТНЗ

Керівникам ПТНЗ важливо узгодити власні знання, уміння, навички з потребами суспільства, навчального закладу для розвитку інформаційної культури. Узгодження дає можливість на перспективу наглядно представляти свої критичні знанієві активи; організувати зв'язки між навичками, здатностями і технологіями для ефективного розвитку інформаційної культури (рис. 3.5).

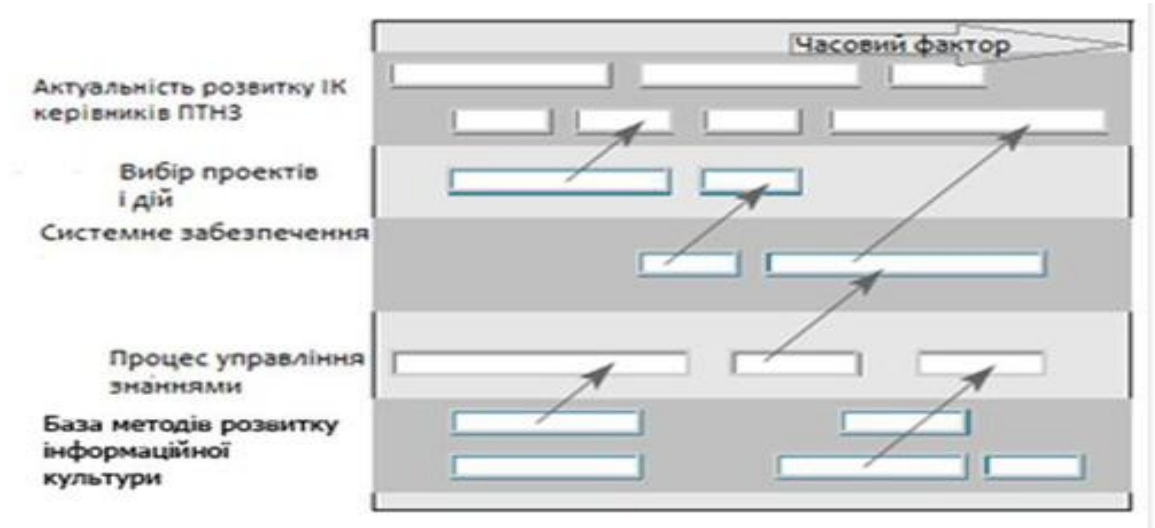

Рис.3.5. Забезпечення ефективного розвитку інформаційної культури

Ми вважаємо найбільш доцільним вибрати із семи стандартних графічних типів форматів дорожньої карти (багатошарові форми, стовбці, таблиці, графи, малюнки, плоскі діаграми, тексти) багатошарову форму, що об'єднує технологічний шар, складові рівня інформаційної культури і запити суспільства та ринку (рис. 3.6). Графік дає змогу розглянути розвиток кожного шару, а також визначити міжшарові залежності для полегшення впровадження методів і технологій розвитку ІК.

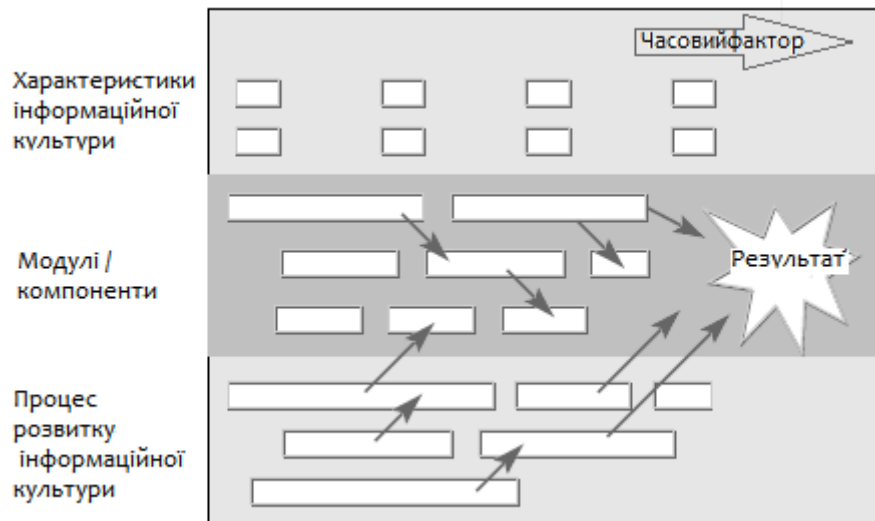

Рис.3.6. Формат дорожньої карти розвитку інформаційної культури

3.5. Критерії оцінювання розвиненості інформаційної культури керівників професійно-технічних навчальних закладів

Поєднавши визначення ІК науковцями С. Алборовою, А. Атаяном, Р. Гвоздиком із напрацюваннями А. Ашерова та Т. Богданової [8, с. 41–46], ми деталізувати етапи розвитку інформаційної культури керівників ПТНЗ за основними компонентами, тобто з урахуванням інформаційної і комп’ютерної грамотності керівників ПТНЗ.

Інформаційна грамотність керівників ПТНЗ:

1) когнітивна складова:

– базовий рівень: знання про суть інформації, розуміння ролі і значення інформації в інформаційному суспільстві; знання про призначення інформаційних процесів; уявлення про інформаційні моделі, їх призначення і основи застосування інформаційного моделювання; знання можливостей, призначення й основних характеристик комунікаційних систем; Internet-грамотність; знання і дотримання етичних норм в області інформаційних технологій у своїй управлінській діяльності;

– професійний рівень: розуміння ролі і значення інформації в побудові та формуванні інформаційного простору ПТНЗ; уявлення про інформаційні

процеси в інформаційно-аналітичній діяльності; знання про інформаційні моделі, їх призначення і функціонування в системі ПТО; знання можливостей використання комунікаційних систем для обміну професійною інформацією; вміння використовувати «хмарні технології», інші Internet-ресурси для підвищення ефективності ІАД; знання й дотримання етичних норм у процесі обміну професійною інформацією в управлінській діяльності;

– вищий рівень: розуміння ролі і значення інформації в інформаційному суспільстві та у власній управлінській діяльності; розуміння ролі інформаційних процесів у суспільстві та в своїй управлінській діяльності; володіння методами побудови інформаційних моделей; знання можливостей, призначення і характеристики комунікаційних систем, правила їх побудови;

2) операційно-технологічна складова:

– базовий рівень: уміння критично оцінювати інформацію; уміння представляти інформацію в усній і письмовій формі, згідно з посадовими вимогами та вимогами дизайну наочного її представлення; уміння знайти об'єкт, який є інформаційним ресурсом; оцінити вірогідність і достовірність отриманої інформації як суб'єкта управління;

– професійний рівень: уміння критично й компетентно оцінювати інформацію освітньої галузі та управлінської сфери, визначати її вірогідність і достовірність; уміння грамотно представляти інформацію в усній і письмовій формі, згідно з посадовими вимогами та вимогами дизайну наочного її представлення, оформляти відповідну документацію; уміння знайти об'єкт, що містить інформаційний загальноосвітній і професійно-технічний освітній ресурс, оцінити вірогідність і достовірність отриманої інформації; уміння використовувати інформацію для відновлення і вдосконалення своїх професійних знань, інформаційно-комунікаційних здатностей як суб'єкта управління;

– вищий рівень: здатність критично і компетентно оцінювати інформацію; уміння редагувати, рецензувати, творчо оцінювати корисність

різноманітної суперечливої інформації у своїй управлінській діяльності; здатність знайти інформаційний об'єкт, незалежно від його розташування, оцінити його інформаційну цінність і перспективність для використання в управлінській діяльності; здатність використовувати інформацію для вдосконалення і розвитку своїх професійних знань, інформаційно-комунікаційних здатностей, підвищення/розвитку/вдосконалення професійно-педагогічної та інформаційної культури педагогічних працівників ПТНЗ тощо;

3) комунікативна складова:

– базовий рівень: уміння співпрацювати у пошуку і використанні інформації як суб'єкта управління; уміння ділитися результатами своєї діяльності; знання способів поширення нової інформації як суб'єкта управління; достатній ступінь включення в Internet-співтовариство; уміння спілкуватися з віддаленими респондентами за допомогою інформаційних систем;

– *професійний рівень*: уміння організовувати пошук необхідної інформації як суб'єкта управління в системі ПТО; уміння ділитися результатами своєї діяльності для організації спільної роботи педагогічного колективу та колективного суб'єкта управління в ПТНЗ; ефективне використання ресурсів Internet в інформаційно-аналітичній діяльності управління ПТНЗ;

– вищий рівень: здатність організовувати і брати активну участь у пошуку і використанні інформації як суб'єкта діяльності; здатність ділитися результатами своєї діяльності в інтересах успішного функціонування ПТНЗ як педагогічної системи; здатність застосовувати різносторонні засоби поширення нової інформації; високий ступінь включення в Internet-співтовариство; здатність спілкуватися з віддаленими респондентами за допомогою інформаційних систем;

4) ціннісно-рефлексивна складова:

– базовий рівень: наявність інформаційних потреб й інтересів як

суб'єкта управління; наявність мотивів звертання до різних інформаційних джерел і пов'язані з цим очікування; вибірковість каналів одержання інформації як суб'єкта управління, достатня інтенсивність звертання до різних джерел інформації; достатній ступінь забезпечення інформаційних потреб, наявність самооцінки сформованості/розвиненості інформаційної компетентності та культури; усвідомлення значення інформації для розвитку демократичного суспільства та для власної управлінської діяльності; прагнення перетворювати інформацію у знання і корисний матеріал для управлінської діяльності;

– професійний рівень: усвідомлення значення інформації в системі ПТО та для управлінської діяльності; наявність потреби в одержанні інформації для ІАД як суб'єкта управління; висока інтенсивність звертання до джерел спеціальної інформації; прагнення використовувати інформацію для підвищення професійної інформаційної компетентності керівника ПТНЗ та інших суб'єктів ПТНЗ;

– вищий рівень: наявність високих інформаційних потреб й інтересів як суб'єкта управління; наявність обґрунтованих мотивів звертання до різних інформаційних джерел як суб'єкта управління та пов'язані з цим очікування; висока вибірковість каналів одержання інформації та достатня інтенсивність звертання до різних джерел інформації; високий ступінь забезпечення інформаційних потреб, наявність адекватної самооцінки інформаційної компетентності та культури як суб'єкта управління; усвідомлення значення інформації для розвитку демократичного суспільства та для успішної управлінської діяльності; здатність перетворювати інформацію у знання та управлінський ресурс.

Комп'ютерна грамотність керівників ПТНЗ:

1) когнітивна складова:

– базовий рівень: знання основних понять інформатики та обчислювальної техніки як користувача; знання принципів функціонування і технологічних можливостей комп'ютерної техніки для вирішення посадових

обов'язків; знання призначення, сфери застосування й основні характеристики сучасних інформаційних редакторів: текстових, графічних, музичних тощо; наявність уявлень про файлові системи і пов'язані з ними поняття: файл, ім'я файлу, каталог, шлях тощо; знання призначення, області застосування й основні характеристики прикладних інформаційних систем, баз даних, електронних таблиць;

– професійний рівень: глибокі знання функціональних можливостей комп'ютерної техніки у сфері ІАД як суб'єкта управління; знання про можливості застосування технічних, графічних редакторів в інформаційно-аналітичній діяльності; глибокі знання в галузі представлення у комп'ютерних системах; знання сучасних комп'ютерних програм і комплексів, що автоматизують інформаційно-аналітичну діяльність суб'єкта управління системи ПТО;

– вищий рівень: системні знання функціональних можливостей різних елементів комп'ютерної техніки, чіткі уявлення про можливості вдосконалення технічних характеристик комп'ютерних систем для використання в управлінській діяльності; системні та гнучкі знання можливостей інформаційних редакторів: текстових, графічних, музичних тощо; глибокі знання, пов'язані з побудовою і використанням баз даних, баз знань і електронних таблиць;

2) операційно-технологічна складова:

– базовий рівень: уміння описати найпростіші інформаційні структури та моделі як суб'єкта управління; уміння читати, записувати і редагувати текстову інформацію, користуватися графічними і музичними редакторами; уміння користуватися типовими програмними оболонками в процесі реалізації посадових компетенцій керівника ПТНЗ;

– професійний рівень: уміння описати структуру блогу, сайту ПТНЗ тощо; здатність використовувати функціональні можливості комп'ютерних засобів, текстових, графічних і спеціалізованих редакторів у підготовці, організації і виконанні інформаційно-аналітичної роботи як суб'єкта

управління; здатність знаходити необхідну інформацію в базах даних і електронних таблицях, реструктурувати дані; уміння складати й аналізувати бази даних та електронні таблиці, знаходити в них необхідні дані, реструктурувати їх відповідно до вимог своєї інформативно-аналітичної діяльності; уміння користуватися спеціалізованими програмними засобами, у т.ч. оболонками;

– вищий рівень: здатність створити структуру персонального блогу, сайту ПТНЗ тощо; здатність складати і впроваджувати інформаційні структури і моделі для інформаційно-аналітичної діяльності як суб'єкта управління; здатність складати, редагувати і реструктурувати бази даних, бази знань і електронні таблиці; здатність створювати програмні продукти в середовищі сучасних програмних платформ;

3) комунікативна складова:

– базовий рівень: уміння використовувати сучасні комп'ютерні засоби у взаємодії з педагогами, учнями, батьками, керівниками, соціальними партнерами та ін.;

– професійний рівень: уміння використовувати сучасні комп'ютерні засоби у взаємодії з віддаленими педагогами, учнями, батьками, керівниками, партнерами як суб'єкта управління;

– вищий рівень: здатність використовувати різні сучасні комп'ютерні засоби взаємодії з іншими особами (електронну пошту, Internet, телеконференції тощо для організації інформаційно-аналітичної роботи) як суб'єкта управління;

4) ціннісно-рефлексивна складова:

– базовий рівень : розуміння необхідності використання комп'ютерних технологій у своїй управлінській діяльності; розуміння необхідності застосування сучасних інформаційних технологій в інформаційно-аналітичній діяльності як суб'єкта управління;

– професійний рівень: цілеспрямоване використання комп'ютерних технологій у пошуку специфічної освітньої інформації як суб'єкта

управління; розуміння ролі сучасних інформаційних технологій в інформаційно-аналітичній діяльності та їх застосування у своїй управлінській діяльності;

– вищий рівень: успішне використання комп'ютерних технологій у пошуку специфічної інформації як суб'єкта управління; розуміння ролі сучасних інформаційних технологій в управлінській діяльності навчальних закладів ПТО та їх творче застосування у своїй управлінській діяльності.

Різні види методик, у тому числі й методики роботи з друкованими посібниками, відео-, аудіоматеріалами по управлінню ПТНЗ сприяють реалізації комп'ютерної грамотності у функціональній діяльності керівника, а саме:

– зробити анотацію (конспект, слайди);
– обговорити приклади, ключові висновки з колегами;
– запропонувати ідеї вдосконалення роботи ПТНЗ на нараді, засіданні тощо;

– оцінити свою роботу (роботу педагогічних працівників, навчально-виробничих майстерень тощо) на відповідність концепції автора;

– Підготувати: міні-тренінг тривалістю 1,5 години для учнів (колеги); виступ перед колегами, наприклад, на регіональному рівні; план дій, наприклад, запровадження ідеї книги у свою професійно-педагогічну та управлінську діяльність; план індивідуального розвитку.

Таким чином, вищевикладені організаційно-педагогічні умови варто застосовувати креативно, із врахуванням набутої професійної освіти, наявності фахового та управлінського досвіду як керівника ПТНЗ, а також конкретно і предметно, тобто знати реальні об'єктивні критерії оцінювання рівнів розвиненості ІК.

Оцінювання розвиненості інформаційної культури керівників ПТНЗ.

Проблема оцінювання розвиненості інформаційної культури керівників ПТНЗ не була предметом наукових пошуків і дисертаційних

досліджень вітчизняних учених. Основу оцінювання складають, як правило, критерії, під якими розуміють основу для визначення чи класифікації чогось [115, с.7]. У нашому дослідженні до уваги беруться критерії оцінювання рівнів розвиненості інформаційної культури керівників ПТНЗ. Оскільки поняття «інформаційна культура керівників ПТНЗ» не відображено в науковій літературі і мало використовується в педагогічній термінології, то пошук цих критеріїв будемо проводити шляхом операціоналізації.

Операціоналізація (від лат. *operatio* – дія, – англ. *operationalization*; нім. *Operationalisierung*) – специфічна наукова процедура встановлення зв'язку концептуального апарата дослідження з його методичним інструментарієм за допомогою створення системи емпіричних показників, що характеризують досліджуваний об'єкт [115, с.7]. Ми вважаємо, що за допомогою критеріїв отримаємо можливість із задовільною ймовірністю визначити рівень розвиненості інформаційної культури керівників ПТНЗ. Чіткі критерії її оцінювання також дадуть можливість запроваджувати поняття «феномен інформаційної культури керівника ПТНЗ» не лише науковцям, але й керівникам-практикам, оскільки важливо навчитися оцінювати рівень власної ІК та розробляти індивідуальну програму її розвитку впродовж життя.

Проаналізувавши науково-педагогічну літературу, ми дійшли висновку, що рівень інформаційної культури зручно оцінювати шляхом використання таксономії Блума. Таксономія (від грец. *táxis* – розміщення, стрій, порядок і *pómos* – закон) – теорія класифікації і систематизації областей зі складноорганізованою діяльністю (такою діяльністю ми вважаємо розвиток інформаційної культури керівників ПТНЗ). Вона була розроблена ще в кінці 1950 р. групою американських психологів і педагогів під керівництвом Бенджаміна Блума [131].

Таксономія Блума – це класифікація за шістьма рівнями, категоріями мислення. Категорії мисленнєвих умінь розглядаються як уміння різного рівня складності: від найпростішого – до найскладнішого. Одним з основних

завдань у діяльності керівника є вміння застосовувати отримані знання для вирішення проблем інформаційно-аналітичного характеру. За таксономією Блума, виділяємо шість категорій оцінювання рівнів розвиненості ІК керівника: знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінювання, а також додаємо – самооцінювання та саморефлексію.

Знання – це перша з категорій мети в системі розвитку ІК, оскільки запам'ятовування є тільки частиною більш складних інтелектуальних процесів співвідношення, оцінювання, реорганізації, яким відповідають високі категорії навчальної мети. Категорія «знання» означає запам'ятовування і відтворення вивченого матеріалу. Мова йде про різні види ІАД керівника: від конкретних фактів – до цілісної теорії інформації. Загальна риса цієї категорії – пригадування відповідних відомостей. «Знання» проявляються у ситуаціях, навчанні, якщо керівник знає:

- вживані інформаційні терміни;
- конкретні факти;
- методи і процедури обробки інформації;
- основні інформаційні поняття;
- правила і принципи роботи з інформацією тощо.

Розуміння – наступна категорія, яка необхідна для оцінювання рівнів розвиненості ІК, і відтворюється вона у трьох типах поведінки:

- трансляції (перехід від конкретного до абстрактного, використання інших термінів, символів, переклад іншою мовою, переказ своїми словами);
- інтерпретації (реорганізація ідей у свідомості керівника, виокремлення значущих ідей, з'ясування їх внутрішніх зв'язків, узагальнення, систематизація, пояснення, короткий виклад);
- перенесенні знань (оцінювання і прогнозування, що ґрунтуються на розумінні напрямів, тенденцій, правил тощо).

На цьому рівні розвиненості ІК передбачається сформованість у керівника умінь по використанню знань у практичній управлінській діяльності, що перевершують за своїм рівнем просте запам'ятовування

інформації. Розуміння проявляється, якщо керівник ПТНЗ:

- розуміє факти, правила і прийоми;
- інтерпретує матеріал із різних інформаційних джерел;
- інтерпретує схеми, графіки, діаграми своєї ІАД;
- перетворює словесний матеріал у статистичний результат;
- користуючись знаннями з теорії ймовірності, описує майбутні результати, а також і ймовірні наслідки, що випливають з наявних даних тощо.

Якщо інформаційна культура керівника ПТНЗ на рівні «розуміння» забезпечує використання понять, правил і принципів на рівні «застосування», коли він буде застосовувати їх правильно в ситуації, подібній до апробованої, на рівні «розуміння», то рівень його інформаційної культури відповідає наступній категорії – «застосування».

Застосування – це здатність керівника використовувати на практиці знання в ІАД не лише в типових, але й у нетипових умовах. Керівник на цьому рівні ІК демонструє адекватне розуміння виконуваних ним завдань, застосування правил, методів, понять, законів, принципів і теорій. Відповідні результати роботи з інформацією вимагають більш високого рівня володіння матеріалом, ніж розуміння.

Основними показниками цього рівня ІК є дотримання умов, якщо керівник: використовує поняття і принципи в нових ситуаціях; застосовує закони теорії в конкретних практичних ситуаціях; демонструє правильне застосування методу або процедури тощо.

Якщо «розуміння», на нашу думку, – це рівень культури керівника, який орієнтується на «схоплювання» навчального матеріалу і «занурення» в нього, то «застосування» – це встановлення зв'язків інформаційно-аналітичного матеріалу із відповідними узагальненнями і принципами управлінської діяльності.

Категорія «аналіз» означає виокремлення частин матеріалу, визначення їх взаємозв'язків і принципів організації, визначення припущень, висновків,

концепцій. Це здатність розбирати матеріал на складові так, щоб проглядалася його структура. Сюди відноситься визначення частин цілого, виявлення взаємозв'язків між ними, усвідомлення принципів організації цілого. Керівник з високим рівнем аналітичної культури характеризується результатами роботи з інформацією вищої якості, ніж рівень, який допускає розуміння і застосування, оскільки вимагає усвідомлення як змісту ІАД, так і її внутрішньої структури.

Основними показниками цього рівня ІК є дотримання умов, якщо керівник ПТНЗ: враховує приховані (неявні) припущення; визначає помилки та прорахунки в логіці міркувань; аналізує відмінності між фактами і наслідками; критично оцінює значимість даних тощо.

Синтез навчального матеріалу означає наявність таких умінь: комбінувати елементи наукової інформації так, щоб отримати нову, якіснішу інформацію; отримувати матеріал з різних джерел для розроблення більш зрозумілої моделі чи структури, у порівнянні з попередньою моделлю чи структурою. Розуміння, застосування знань і аналіз інформаційного матеріалу є необхідною умовою виконання синтезу, але завдання цієї категорії не вимагають оригінальності та унікальності роботи.

За таксономією Блума, ми виділяємо такі підкатегорії синтезу:

- керівник прагне у своєму виступі, доповіді та інших матеріалах передати деякі ідеї і власний досвід іншим суб'єктам ПТНЗ з метою інформування їх;

- керівник розробляє план передбачуваних дій;

- керівник формує і перевіряє гіпотези, розглядає можливі варіанти їх доведення, визначає найбільш раціональні підходи доведення.

Основними показниками цього рівня ІК керівника ПТНЗ є дотримання умов, якщо він:

- може створювати блогосферу керівника ПТНЗ, формувати в ній коло учасників проекту з педагогічних працівників навчального закладу, регіону тощо;

- пропонує план проведення експерименту, проекту тощо;
- використовує знання з різних областей, щоб скласти план реалізації тієї чи іншої управлінської проблеми, певного проекту тощо.

Оцінювання як категорія таксономії означає вміння оцінювати значення того чи іншого матеріалу (тверджень, дослідницьких даних), ґрунтується на чітких критеріях, адекватному розумінні та аналізі явищ, що принципово відрізняє її від суб'єктивних думок. Критерії можуть бути як внутрішніми (структурними, логічними), так і зовнішніми (відповідність наміченій меті), можуть визначатися керівником ПТНЗ або ж задаватися йому ззовні (наприклад, науковцями Інституту ПТО НАПН України, методистами НМЦ області тощо). Дана категорія припускає досягнення керівником результатів попередніх категорій плюс здійснення оцінних суджень і процедур на основі чітко визначених критеріїв. «Самооцінювання» відповідає найвищій (шостій) позиції в ієрархії рівнів розвиненості ІК керівника ПТНЗ. Основні показники його: самооцінювання логіки побудови інформаційно-аналітичного матеріалу у вигляді електронного чи письмового тексту; самооцінювання відповідності висновків отриманим даним; самооцінювання значимості того чи іншого результату діяльності, виходячи із внутрішніх критеріїв тощо.

Принципова особливість таксономічного підходу визначає основну мету розвитку ІК як забезпечення основи, на якій базується оцінка, шляхом оволодіння знаннями на рівні всіх категорій таксономії навчальних спрямувань. Самооцінювання, будучи вищою категорією таксономії навчальної мети щодо розвитку ІК керівника, використовуючи всі інші категорії, не обов'язково стає останнім етапом процесу, а може також визначати початкову, формувальну стадію отримання нових знань, нового розуміння або застосування, аналізу або синтезу, оскільки саморефлексія стає новим етапом розвитку власної інформаційної культури.

Одним з головних принципів таксономії є те, що вона може бути ефективним інструментом керівника ПТНЗ як при розвитку власної ІК, так і при самооцінці рівня її розвиненості за компонентами. Це дає нам підстави

стверджувати, що першим, визначеним нами критерієм оцінювання розвиненості інформаційної культури, є продуктивність професійної діяльності керівника ПТНЗ. Під час розгляду результатів управлінської діяльності керівників ПТНЗ робимо припущення, що ІК проявляється як результат ефективності отримання і забезпечення її успішності.

Успішність управлінської діяльності керівника ПТНЗ, враховуючи думки В. Кричевського [64, с. 78], передбачає наявність:

- сформованої мотиваційної стратегії розвитку ПТНЗ;
- духовного, етичного середовища, обстановки взаєморозуміння і здорової психологічної атмосфери трудового, педагогічного та учнівського колективів;
- демократичних і гуманістичних традицій, позитивних тенденцій функціонування ПТНЗ для розвитку творчої особистості, формування конкурентоздатності майбутніх кваліфікованих робітників у ринкових умовах функціонування духовного та матеріального виробництва;
- авторитету керівника та вмілої організації ним своєї управлінської діяльності і діяльності всього колективу.

Аналізуючи процес управлінської діяльності з точки зору визначення критеріїв оцінювання рівнів розвиненості ІК керівника, окреслимо два підходи. *Перший* базується на *аналізі управлінської діяльності в контексті функцій керування*, тобто необхідно дослідити актуалізацію ІК у процесі створення системи інформаційного забезпечення внутрішньозакладним управлінням. Даний вибір зумовлений такими міркуваннями: для створення інформаційної моделі ПТНЗ на даний момент чи на перспективу, і визначення організаційно-педагогічних умов професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, керівнику необхідно ретельно проаналізувати інформацію про керований об'єкт – ПТНЗ і системно оцінити його стан – якість професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Процес прийняття рішення організовується через систему різнобічних безпосередніх та опосередкованих методів впливу на

педагогічний колектив, учнів, батьків, соціальних партнерів – на основі зворотного зв'язку (контролю та коригування ходу виконання розпоряджень, рішень тощо) (рис. 3.7).

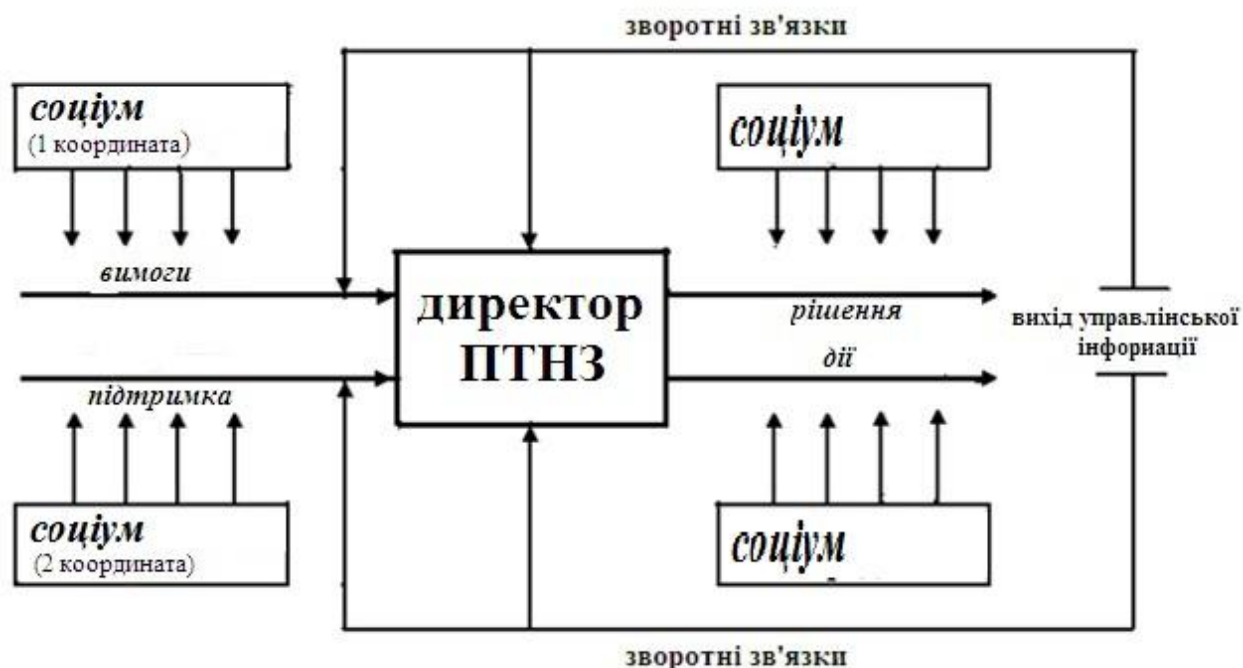

Рис. 3.7. Модель організації зворотного зв'язку в управлінській діяльності керівником ПТНЗ

Комунікативна модель прийняття рішень керівником ПТНЗ, за концепцією канадського вченого Д. Істона [91, с.192], дає змогу розглядати систему «керівник ПТНЗ» як відносно відособлену, стійку, цілісну структуру, кібернетичний «чорний ящик», занурений в соціум, що взаємодіє з ним за допомогою своїх «входів» і «виходів».

При такому підході ключовим аспектом дослідження стає проблема адаптації або, за термінологією Істона, «виживання» керівника як у стабільному, так і в мінливому соціумі.

На вхід «чорного ящика» з навколишнього середовища – соціуму (педагогічний та учнівський колективи, адміністрація та фахівці з підприємств і установ (де проходять практику учні), батьки, родичі, громадськість, місцеві органи влади, соціальні партнери, нормативні та

директивні документи тощо) надходить інформація двох видів – вимоги (бувають як конструктивні, так і деструктивні) і підтримка (може трансформуватися у власний різновид «із негативним знаком», тобто протест). І вимоги, і підтримка виникають і формулюються не тільки в навколишньому середовищі – суспільстві, а й усередині колективу ПТНЗ.

Проте, незалежно від місця свого походження, вони мають враховуватися при виробленні «вихідної» інформації – зобов'язуючих управлінських рішень, які так чи інакше чинять вплив на середовище ПТНЗ. Якщо прийняті рішення і наступні дії задовольняють очікування або вимоги більшості колективу ПТНЗ, то це породжує або збільшує підтримку на «вході», і в колективі посилюються стабілізаційні процеси. Навпаки, «непопулярні» рішення і невважені дії призводять до дестабілізації через формулювання більш радикальних «вхідних» вимог, а також до зміни знака другої вхідної координати, тобто до трансформації підтримки – в протест, що, у своєму крайньому варіанті, здатний перерости у відторгнення педагогічними працівниками управлінських рішень керівника, викликати, за термінологією Д. Істона, «стрес» навчального закладу і навіть призвести до організаційних рішень щодо керівника. Для забезпечення здорової робочої обстановки у соціумі керівнику необхідно зворотніми, стабілізуючими діями усунути стрес і його причини.

Таким чином, чим точніша й об'єктивніша інформація, якою володіє керівник, чим краще вона віддзеркалює мету, дійсний стан і взаємозв'язки об'єкта керування, тим ґрунтовніше буде поставлене завдання і дієві засоби, спрямовані на її досягнення. Оскільки керівник ПТНЗ у своїй управлінській діяльності ґрунтується на інформації про стан об'єкта – про ПТНЗ і в процесі ІАД створює нову управлінську інформацію з метою переходу керованого об'єкта з фактичного стану в бажаний, то інформація є і предметом, і продуктом управлінської діяльності.

Кінцевий продукт управлінського процесу носить також інформаційний характер. У функціональних підрозділах управлінської

підсистеми ПТНЗ кінцевий продукт має форму фінансової документації, навчально-методичної та експериментальної розробки, психолого-педагогічної програми розвитку ПТНЗ, освітньо-кваліфікаційних характеристик, освітньо-професійних програм, навчальних планів, концепції служби супроводу учнів тощо.

Центром змістової сторони формування інформаційної системи є виявлення реальних потреб в інформації і найбільш повне їх задоволення, а також вивчення вже сформованих. Наразі ця робота особливо важлива, оскільки користувачами інформації все активніше стають всі учасники навчального процесу – від керівника до учня. Виходячи з даних міркувань, ми виділяємо один з основних критеріїв розвиненості інформаційної культури – це *здатність керівника визначати структуру системи інформаційного забезпечення життєдіяльності ПТНЗ*, адекватного внутрішньо-управлінському контролю.

Ця здатність визначається, на нашу думку, такими інформаційно-аналітичними потребами керівника ПТНЗ:

- здобувати інформацію з різних джерел: від періодичних видань до засобів електронних комунікацій;
- подавати інформацію у зрозумілому вигляді та ефективно її використовувати в управлінській діяльності;
- працювати з різною інформацією: аналізувати – синтезувати;
- знання особливостей функціонування інформаційних потоків у галузі управління освітою взагалі та ПТО зокрема;
- використання технічних пристроїв (від телефону до персонального комп'ютера, смартфона, комп'ютерних мереж тощо) в управлінській діяльності та в роботі з інформацією;
- використання в управлінській діяльності сучасних інформаційних технологій, основними компонентами яких є численні програмні продукти;
- обирати раціональні варіанти виконання управлінських завдань шляхом введення математичних методів та інтелектуальних систем обробки

даних про хід і результати життєдіяльності та функціонування ПТНЗ;

- вивільнення персоналу від традиційного збору інформації за рахунок алгоритмізації та автоматизації їхньої професійної діяльності;

- забезпечення достовірності та доступності інформації для суб'єктів ПТНЗ, а також для зовнішніх користувачів;

- заміни паперових носіїв даних на оптичні чи мережеві, що забезпечує більш раціональне опрацювання інформації на комп'ютерах і знижує об'єми паперового документообігу в ПТНЗ;

- удосконалення структури пошуку інформації і системи документообігу в ПТНЗ;

- зменшення часу на збір, обробку і передачу різноманітної інформації про хід навчально-виробничого процесу в ПТНЗ;

- забезпечення інформаційних потреб суб'єктів внутрішнього управління ПТНЗ тощо.

Зазначені потреби інформаційно-аналітичної діяльності складають зміст інформаційних компетенцій керівників ПТНЗ (рис. 3.8), а саме: доступ, оцінювання й використання інформації, що відповідає міжнародним стандартам, рекомендованих країнам, учасникам міжнародної організації ІФЛА [122, с. 13].

Перший блок – доступ до отримання інформації: керівник ПТНЗ усвідомлює потребу в інформації, необхідну для управління; визначає необхідність інформації та ініціює її пошук; ідентифікує й оцінює потенційні джерела інформації; розробляє стратегію пошуку, знаходить вибрані джерела інформації; цілеспрямовано й раціонально відбирає та отримує інформацію.

Другий блок – оцінювання інформації: керівник ПТНЗ аналізує, вивчає та систематизує необхідну кількість інформації для управління; відбирає й синтезує інформацію, узагальнює її та інтерпретує; оцінює її точність і релевантність; систематизує й категоризує інформацію, групує й організовує її, визначає цінність, корисність і практичну значущість.

Третій блок – використання інформації: керівник ПТНЗ творчо використовує систематизовану та узагальнену інформацію; знаходить нові шляхи передачі, представлення і використання інформації в управлінській діяльності, застосовує отриману інформацію для синтезу нової, більш

Рис. 3.8. Інформаційні компетенції керівника ПТНЗ

якісної, адаптованої до умов педагогічного середовища ПТНЗ; представляє синтезований інформаційний продукт педагогічному та учнівському колективам; усвідомлює етичні правила використання інформації в управлінській діяльності; зберігає легальність її використання та передає іншим суб'єктам ПТНЗ із дотриманням вимог законів про інтелектуальну власність.

В основі **другого підходу** лежить виявлення ознак ІК на основі аналізу управлінської діяльності крізь призму різнотипових і різнорівневих ставлень керівника, їх побудови й узгодження [64, с. 36]. При цьому нас цікавить ставлення керівника до: суб'єктів різних сфер функціонування ПТНЗ учнів; педагогів і майстрів як основних колективних суб'єктів навчально-виробничого процесу; управлінської діяльності та до самого себе як до суб'єкта цієї діяльності; інформації, з якою він працює.

З'ясуємо детальніше, як проявляються такі ставлення в керівника з

розвиненою ІК. Щодо стосунків з іншими людьми (учнями, педагогами, майстрами тощо), то ми допускаємо, що в керівника таке ставлення відповідає партнерському підходу в спілкуванні, на відміну від так званого маніпулятивного підходу [103, с. 28–35]. Керівник ПТНЗ при спілкуванні з конкретною особою (колегою-педагогом, майстром, учнем, батьками учнів тощо) сприймає її як цілісний, багатосторонній, різнорівневий, полівекторний та унікальний суб'єкт, який безперервно вдосконалюється, а не як засіб для розв'язання конкретного практичного управлінського чи педагогічного завдання.

У зв'язку з цим *реалізація партнерського спілкування* є, на наше переконання, наступним критерієм оцінювання розвиненості ІК керівника ПТНЗ. Враховуючи те, що цей критерій недоступний для безпосереднього спостереження, необхідно дослідити дотримання керівниками ПТНЗ блок-схеми партнерства (рис. 3.9) [12, с. 118–119]:

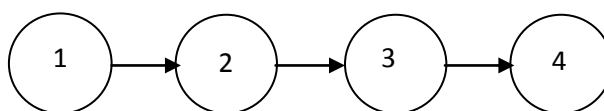

Рис. 3.9. Блок-схема партнерства

Початковим етапом дослідження партнерського спілкування керівників ПТНЗ є вивчення 1-го блоку блок-схеми партнерського спілкування (рис. 3.10).

На другому етапі дослідження партнерського спілкування керівників ПТНЗ потрібно ознайомитися з діагностикою рівня розвиненості педагогічних працівників навчальних закладів (рис. 3.11).

Наступним етапом визначення партнерського спілкування керівників ПТНЗ є *співставлення стилю керівників (P1, P2, P3, P4) із рівнем компетентності, відданості справі, виконавчою дисципліною педагогічних працівників ПТНЗ* (рис. 2.12). Ми погоджуємося з класифікацією основних стилів керівництва, запропонованою Каннетом Бланшаром [12, с. 57]: **C1** (командний: багато вказівок і мало підтримки), **C2** (наставницький:

багато вказівок і багато підтримки), С3 (підтримуючий: багато підтримки і мало вказівок), С4 (делегуючий: мало підтримки і мало вказівок).

Показником реалізації партнерського спілкування є вибір стилю управління (рис. 3.13).

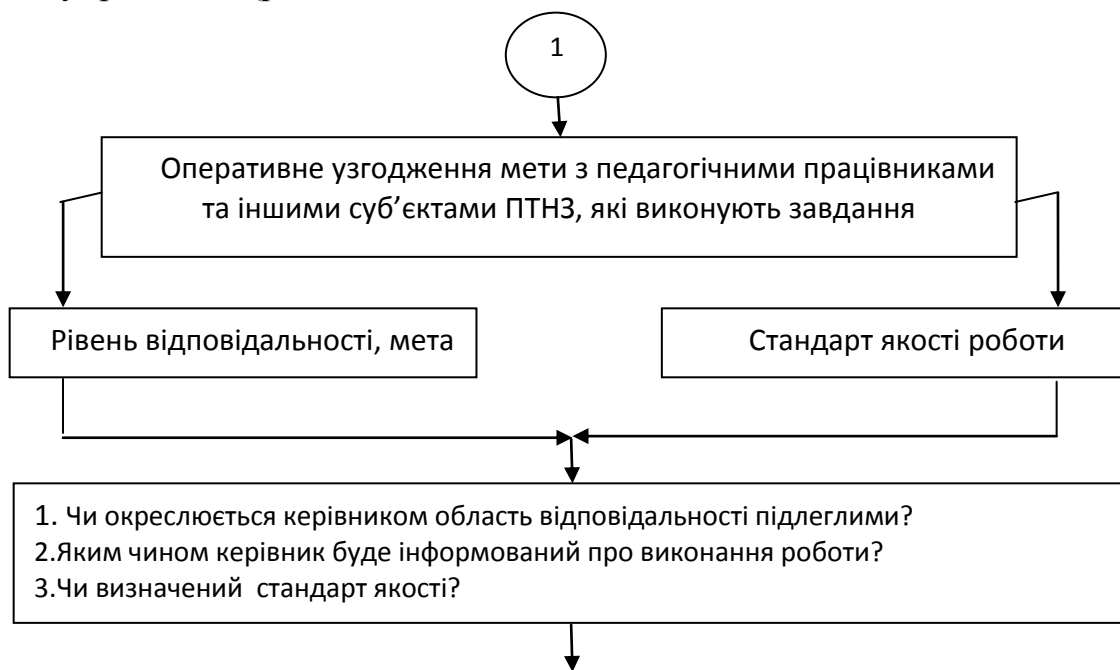

Рис. 3.10 Перший відсік блок-схеми партнерства

Доцільно виокремимо ще один критерій ІК, в якому сконцентровані професійно важливі управлінські якості керівника ПТНЗ: здатність проявляти творчу активність та управлінські здатності – стиль керівництва. Стилем називають спосіб здійснення чогось, що відрізняється сукупністю своєрідних прийомів [111, с. 752].

У літературі описано різні підходи до типології стилів керівництва [65, с.142; 66, с.280; 72, с.144; 88, с. 306; 124, с.72–77], серед них виділяються найбільш значимі для побудови типологій:

- 1) відповідно до мети (за характером мети управлінської діяльності):
 - діловий і бюрократичний стилі;
- 2) за характером контактності:
 - відповідно до міри використання формальних і неформальних способів впливу на групу чи на особистість: директивний («формальний»),

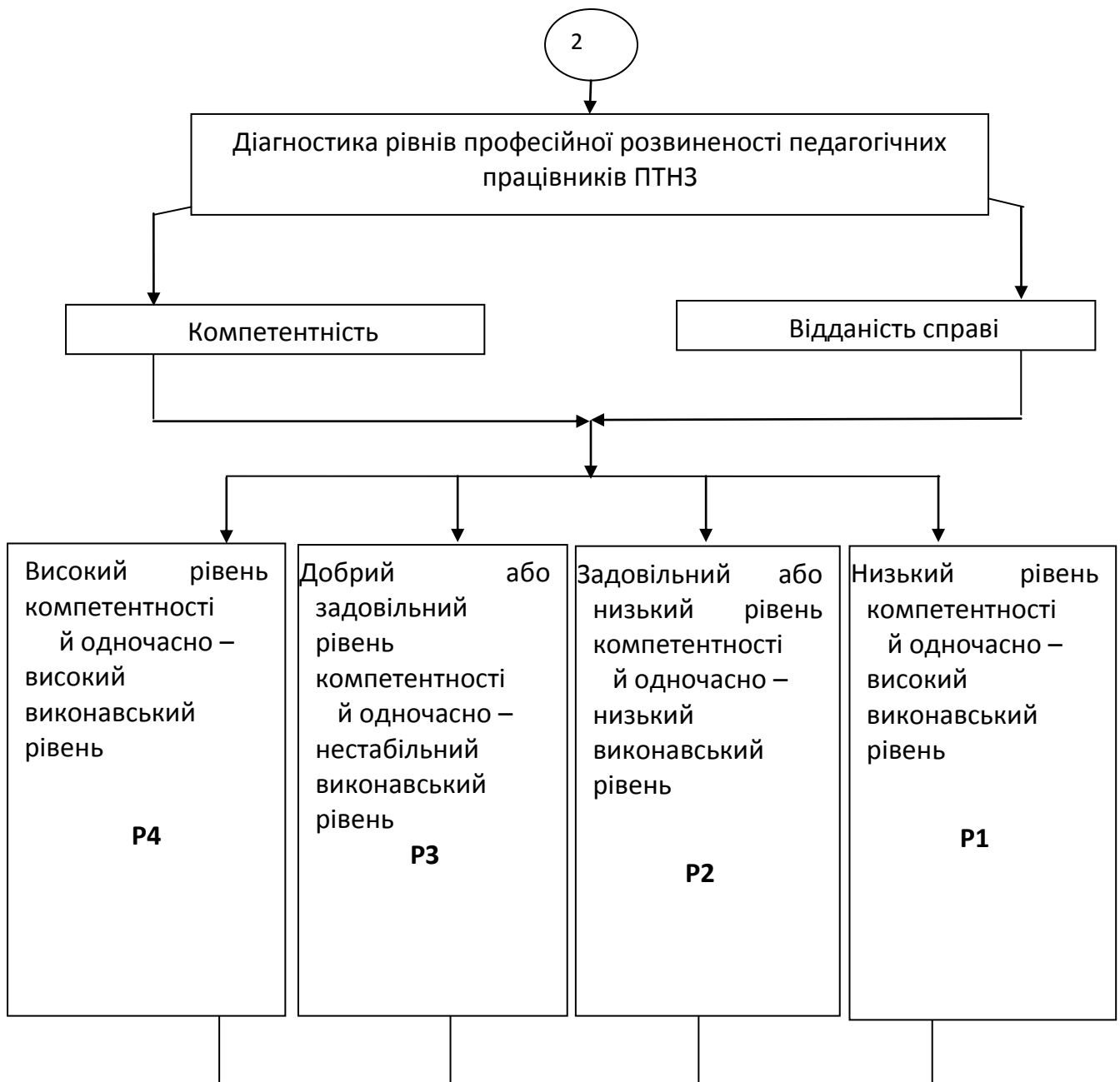

Рис. 32.11. Діагностика керівником рівнів професійної розвиненості педагогічних працівників ПТНЗ.

товариський («авторитетний»), поступливий («своя людина») стилі;

– відповідно до переваги впливу на особу окремо, яким чином використовується групова форма впливу на певний процес, за мірою прояву одноосібності і колегіальності: автократичний (авторитарний), демократичний і пасивний (ліберальний) стилі.

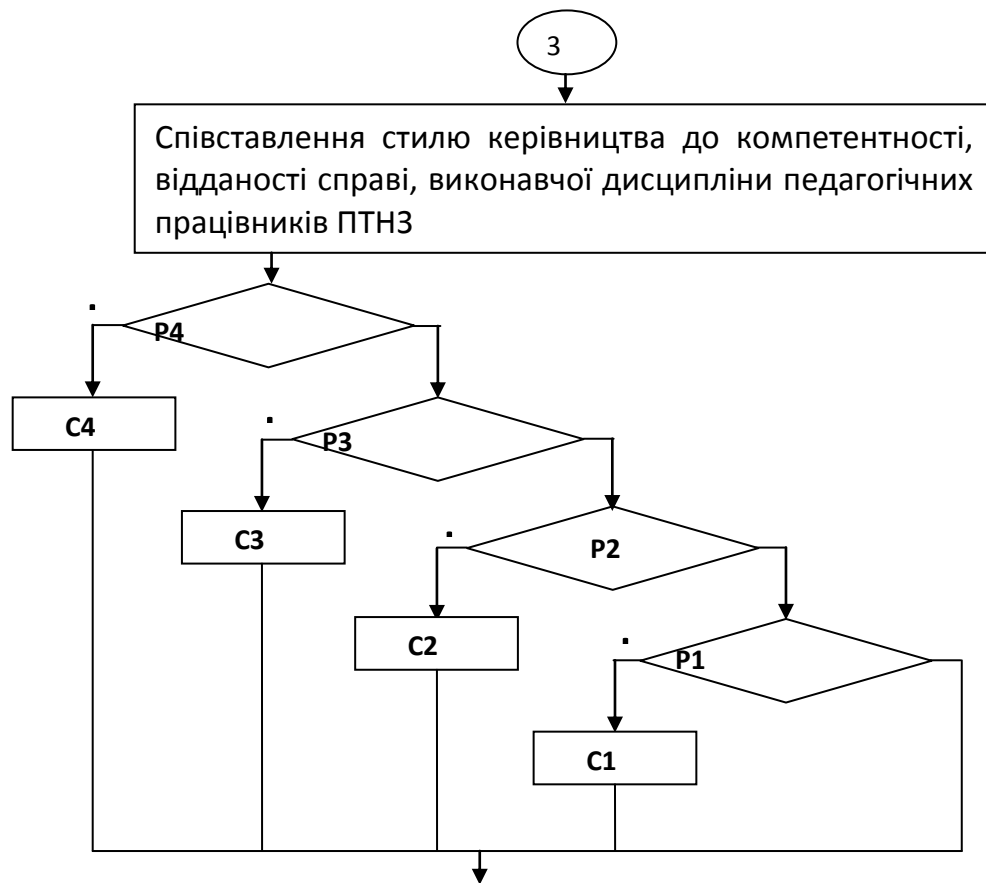

Рис. 3.12. Відповідність стилю керівництва рівню сформованості/розвиненості компетентності, відданості справі, виконавчої дисципліни педагогічних працівників ПТНЗ

Таким чином, ми формуємо наступний критерій оцінювання ІК – *відповідність стилю управління конкретній управлінській ситуації*, або іншими словами, володіння керівником стилем управління «за ситуацією».

Окремими показниками цього стилю є прояви трьохвимірного управлінського мислення керівника ПТНЗ у конкретній управлінській ситуації.

Крім названих критеріїв, ми вважаємо важливими проявами ІК і ті, що є характерними для особистості керівника. Мається на увазі, щонайперше, загальна культура фахівця, в тому числі – культура поведінки, оскільки керівник із розвинутою ІК дотримується *принципів професійної етики*. Це проявляється в шанобливому, уважному ставленні до людей у будь-якій управлінській ситуації; дотримання норм і правил ділового спілкування,

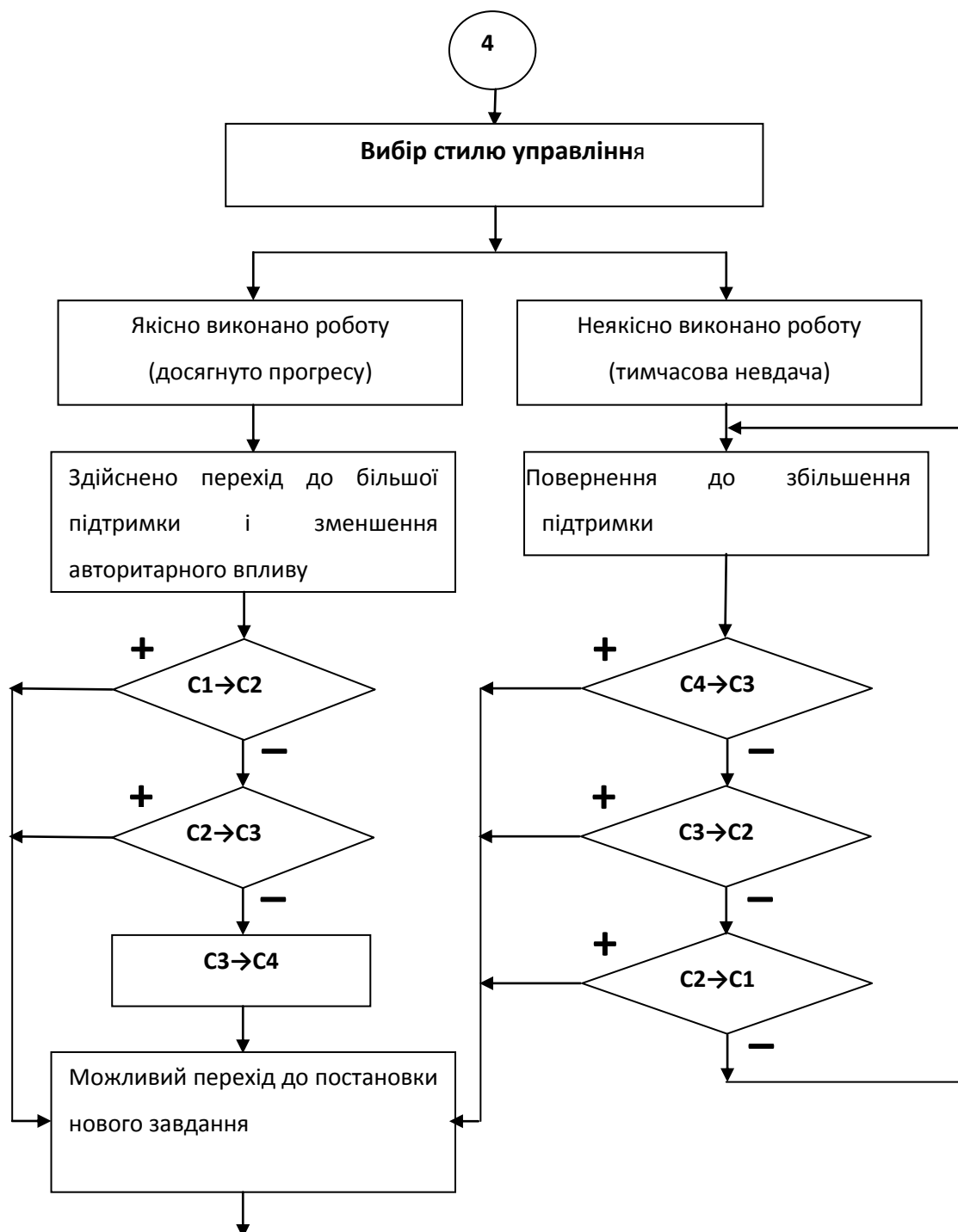

Рис. 3.13. Алгоритм вибору стилю управління «за ситуацією»

а також – у мові, мовленні, манерах поведінки, одязі, діловому діалозі тощо.

Необхідність дотримання принципів професійної етики в управлінській діяльності вимагає від керівника ПТНЗ:

1. Осмислення мотивів і мотивації своєї управлінської діяльності на посаді керівника ПТНЗ: необхідність; зацікавленість; прагнення та ціннісні орієнтації; соціальне призначення.

2. Оцінювання власних суб'єктивних проявів як керівника та партнера

по спільній діяльності ПТНЗ: професійно-педагогічних та управлінських знань, умінь, навичок і здатностей; професійно важливих управлінських якостей; порівняння результатів самооцінки з об'єктивними вимогами до професії керівника ПТНЗ з боку суспільства.

3. Регулювання своєї професійної й управлінської діяльності в ПТНЗ:

– постановки ієрархії цілей управлінської діяльності і визначення способів, методів, технологій і засобів їх досягнення із врахуванням як внутрішніх, так і зовнішніх умов управління ПТНЗ у сучасному соціумі;

– розробка програми управлінської діяльності та її корекція у процесі управління ПТНЗ, а також об'єктивне оцінювання його результатів і своєчасне коригування.

Успіх професійної й управлінської діяльності керівника ПТНЗ залежить від рівня усвідомлення ним своєї професійної ролі, офіційного статусу (прав та обов'язків), реалізації основних управлінських функцій, глибини розуміння мети і завдань, специфіки управління ПТНЗ як освітньою установою, особистої відповідальності за результати його успішного функціонування.

Для визначення деяких параметрів рівня інформаційної культури керівників ПТНЗ скористаємося таксономією Блума у критеріях оцінювання:

–продуктивність професійної інформаційно-аналітичної діяльності.

Знання: джерел інформації (друковані й недруковані); суті інформаційно-аналітичної діяльності; показників продуктивної професійної ІАД; стратегії пошуку інформації: забезпечення відповідності між інформаційними потребами і джерелами інформації; методик, співвідносних власним інформаційним потребам; пошуку інформації та її збереження: прийоми і засоби пошуку інформації.

Розуміння: процесу аналізу мети управління і формулювання задач інформаційно-аналітичної діяльності; процесу адаптивного управління збором інформації в інтересах виконання управлінських завдань в умовах нестабільної (мінливої) ситуації; процесу аналізу та оцінювання отриманої

інформації у контексті задач управління, уточнення суті спостережуваних процесів; процесу побудови моделі предметної області дослідження, об'єкта дослідження і середовища його функціонування, перевірки адекватності моделі і її корекція; процесу планування і перевірки реальних або модельованих експериментів; процесу синтезу нового знання (інтерпретація результатів, прогнозування тощо) необхідного для виконання задач управління; процесу передачі результатів інформаційно-аналітичної діяльності (нового знання) до суб'єкта управління.

Застосування: визначати шляхи можливого отримання різнобічної службової інформації; визначати джерела управлінської інформації у відповідності до поставленого управлінського завдання.

Аналіз здатностей: окреслювати управлінську проблему; виокремити проблему, відповідно до поставленого управлінського завдання; відділяти важливу управлінську інформацію від несуттєвої; правдивості, логічності висловлювань, аргументів, висновків тощо; визначати часові і причинно-наслідкові взаємозв'язки між подіями, фактами, даними тощо; визначати наявність чи відсутність суб'єктивної оцінки; надійності джерела службової інформації за критеріями, співвідносними типу джерела; визначати недостатність інформації; отримання повної інформації: шляхом постановки уточнюючих запитів, співставлення інформації з різних джерел тощо; резюмувати.

Синтез: здійснення компресії інформації; перекодування інформації і виведення та презентація її в іншій формі; фіксація результатів переробки інформації.

Оцінювання здатностей: до визначення надійності та достовірності інформації; до інтерпретації на основі власного досвіду, ґрунтуючись на вже сформованих цінностях, прецедентах, світогляді, набутих знаннях; висловлювання оцінних суджень.

Самооцінювання та саморефлексія:

– здатність до здійснення рефлексії над власним процесом міркувань;

– здатність до аналізу отриманих результатів з метою:

- а) підтвердження обґрунтованості і надійності зроблених висновків;
- б) виявлення неточностей і невідповідностей із наступною корекцією;
- в) постановки нової мети;

– здатність визначати та розвивати структуру системи інформаційного забезпечення життєдіяльності ПТНЗ.

Знання: управління соціальними системами в ПТНЗ, їх підсистемами і елементами; сучасні інформаційні технології, що використовуються з метою вдосконалення управлінської діяльності і підвищення її ефективності; технології офісної автоматизації: текстові редактори, електронна пошта, факсимільний зв'язок, автоматизовані робочі місця і технологічні можливості проведення телеконференцій тощо.

Розуміння: управління системами, підсистемами та елементами професійно-технічного навчального закладу.

Застосування: вироблення інформації у вигляді рішень, досліджень; узагальнення практичного досвіду педагогів, методичних об'єднань тощо; збір, відбір, оцінка інформації, необхідної для управління; аналітико-синтетична переробка інформації (бібліографічний опис, класифікація, предметизація, анотування, реферування, переклад, кодування); збереження і пошук інформації; тиражування й поширення інформації, передача її споживачу; контроль за ефективністю використання інформації.

Аналіз: змісту інформаційних потоків, спрямованих концентрувати увагу на нагальних проблемах управлінської праці для активної й ефективної діяльності; оптимальності інформаційних потоків із необхідними відомостями про керований об'єкт; точності інформації, що характеризує міру деталізації інформації, її наближення до реального стану керованого об'єкта; своєчасності та оперативності інформації.

Синтез: використання сучасних інформаційних технологій – експертних систем, функціонування яких забезпечується базами знань навчального

закладу та генератором висновків на основі бази прецедентів ПТНЗ.

Оцінювання: різних варіантів і можливостей використання технології або комплексу технологій, з точки зору мети і завдань ПТНЗ; системи знань, з точки зору надійності, реальності виконання, ефективності;

– стиль управління "За ситуацією".

Знання: ситуативне управління за теорією Херсі і Бланшара [12, с.70].

Розуміння: процесу ситуативного управління системами та підсистемами професійно-технічного навчального закладу.

Застосування: навичок діагностування навчально-виховного процесу, компетентності та виконавчої дисципліни членів педагогічного колективу ПТНЗ; ситуативне керівництво і миттєве управління.

Аналіз: відповідності $P^* \rightarrow C^*$ стилю керівництва рівню розвиненості членів педагогічного колективу: $P1 \rightarrow C1$ ($P1$ – компетентність низька, а рівень відданості справі високий; $C1$ – командний: порядок, організація, навчання, контроль); $P2 \rightarrow C2$ ($P2$ – компетентність: від задовільної до низької – відданість справі низька; $C2$ – наставницький: розпорядження і сприяння); $P3 \rightarrow C3$ ($P3$ – компетентність від задовільної до високої – відданість змінна; $C3$ – підтримуючий: вислуховування і сприяння); $P4 \rightarrow C4$ ($P4$ – компетентність висока – відданість висока; $C4$ – делегувальний: передається вся відповідальність за прийняття поточних рішень).

Синтез та оцінювання. Оцінка якості переходу стилю управління від статичного до динамічного, ситуативного:

– постановка мети спрямовує інформаційно-аналітичну діяльність керівника для визначення рівнів компетентності педагогів та їх відданості справі;

– використання подяк, заохочень, що сприяють підвищенню компетентності педагогів і сприяють поступовій зміні стилю керівництва, від командного до недирективного, та зростанню підтримки (наставницькому і підтримувальному стилям), а пізніше – й до делегування;

– зауваження і критика зупиняють неефективну, малорезультативну

роботу педагогів і дають змогу керівнику повернутись від делегування до більшої підтримки або директивного стилю управління.

Самооцінювання та саморефлексія. Індивідуально-ситуативний стиль управління відображає індивідуальність, властиву кожному керівникові у процесі вирішення складної управлінської проблеми, а відтак – він максимально адаптований до таких проблем.

Концепція самооцінки ефективності відноситься до уміння людей усвідомлювати свої здібності та здатності формувати поведінку за ситуацією:

– керівники з високою самооцінкою (самоефективністю) докладають багато зусиль для виконання складних завдань. Висока самооцінка, пов'язана з очікуванням успіху, веде до позитивного результату і сприяє зростанню самоповаги. Такі керівники мисленнєво моделюють вдалий сценарій для поведінки з позитивними орієнтирами й осмислено репетирують успішні вирішення потенційних проблем;

– чинники, що впливають на низьку ефективність – негативні орієнтири (особистісні якості) керівника. Низька самооцінка, пов'язана з очікуванням невдачі, знижує самоповагу. Песимізм керівника і його невпевненість в успіху ослаблює мотивацію у формуванні успішної управлінської поведінки. Інші характеристики рівня інформаційної культури визначаються за подібним алгоритмом.

Таким чином, керівники з високим рівнем інформаційної культури здатні відкривати перспективу, простір, мотивацію до успішної управлінської діяльності в професійно-технічному навчальному закладі.

ВИСНОВКИ

Основні стратегічні цілі розвитку професійної освіти спрямовуються на створення національної інформаційної інфраструктури та її інтеграції до світової спільноти. В умовах розвитку поліінформаційного суспільства важливого значення набуває проблема розвитку відкритої професійної освіти, що ґрунтується на впровадженні сучасних інформаційних методик й технологій навчання. Відкрита професійна освіта пов'язана, у першу чергу, з побудовою освітніх форм мережевого простору, застосуванням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, опануванням відповідних вмінь, навичок та інформаційних компетентностей. Відкрита професійна освіта має забезпечувати гнучкий доступ до освітніх послуг з врахуванням географічних, соціальних та часових обмежень конкретних суб'єктів навчання, коли кожний може вчитися у зручний для нього час та у зручному місці.

На основі аналізу основних засад розвитку відкритої професійної освіти можливо визначити основні завданнями, що стоять на сучасному етапі, а саме: створення системи інформаційних професійних знань та їх використання й обмін при наданні освітніх послуг за допомогою використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій; можливості вільного доступу до системи інформаційних професійних знань зі забезпечення гарантій самореалізації особистості в інформаційному суспільстві; повномасштабне входження України до глобального освітнього інформаційного простору. Виконання поставлених завдання можливо при умові забезпечення реалізації основних принципів інформаційних відносин, які гарантують право на освітню інформацію, відкритість, доступність інформації та свободу її обміну, об'єктивність, вірогідність, повноту, точність, законність її одержання, використання, поширення та зберігання. Використання інформаційних ресурсів у системі відкритої професійної освіти уможливорює розширення доступності інформації, істотне підвищення якості на ринку освітніх послуг у професійній освіті та підвищення конкурентоспроможності випускників за рахунок інформатизації всіх форм освітньої діяльності.

Розвиток єдиного інформаційного освітнього простору у системі професійної освіти є пріоритетним напрямом сьогодення. Аналізу прикладних завдання системи професійної освіти в інформаційному просторі свідчить про необхідність активного використання інформаційних магістралей з метою запровадження нових технологій професійного навчання учнівської молоді та

налагодження системи педагогічної взаємодії у ній. Застосування сучасних засобів інформаційних й комп'ютерних технологій для розв'язування різноманітних професійних завдань з використання інформаційних ресурсів, наявних сервісів локальних і глобальних мереж окреслено як найбільш актуальний напрям удосконалення та розвитку системи професійної освіти.

Конкуренція стає глобальною і жорстокою, особливо у технологічно розвинутих регіонах із низькою ціною праці і високими вимогами до керівників і методистів професійно-технічних навчальних закладів. У цій ситуації керівникам і методистам ПТНЗ необхідно використовувати ефективні інструменти для планування розвитку власної інформаційної культури як функціонального аргументу розвитку навчального закладу.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив з'ясувати різне бачення науковців на процес формування інформаційної культури. Це зумовлено дефініціями самого поняття культура, яка характеризується результатами конкретної діяльності; засобами спілкування; характерними особливостями свідомості (моральними, естетичними); здібностями, які реалізуються у професійній діяльності (знання, уміння, навички).

Оволодіння інформаційною культурою – це шлях входження в інформаційне суспільство. На сучасному етапі інформаційна культура є показником професійної культури, але з часом стане важливим чинником розвитку кожної особистості. Особистість з розвинутою інформаційною культурою характеризується як фахівець, що володіє цілим комплексом знань і умінь. Зокрема, це володіння тезаурусом, що включає такі поняття, як інформаційні ресурси, інформаційний світогляд, інформаційне середовище, інформаційна поведінка. Інформаційна культура характеризується через вміння грамотно формулювати інформаційні потреби й запити, ефективно та оперативно здійснювати самостійний пошук інформації, раціонально зберігати і оперативно опрацьовувати великі потоки інформації. Знання норм і правил інформаційної етики, вміння вести інформаційно-комунікаційний діалог – це важливі показники розвитку інформаційної культури. В аспекті інформаційної діяльності, виділяються такі типи інформаційної культури: функціональна інформаційна культура – використання інформації для управління і впливу; інформаційна культура взаємодії – обмін інформацією з метою вдосконалення процесів і зростання ефективності; інформаційна культура досліджень – використання інформації для прогнозування майбутніх змін у внутрішньому і зовнішньому середовищі; інформаційна культура відкритості – відкритість для розуміння або радикальних змін.

Під інформаційною культурою керівника ПТНЗ розуміється системна професійна властивість фахівця-управлінця, яка проявляється у процесі

практичної професійної управлінської діяльності і характеризує специфіку професійно-управлінської свідомості, самосвідомості й поведінки, що визначає стиль інформаційної взаємодії у процесі управління та професійній діяльності.

Розвиток інформаційної культури керівників ПТНЗ здійснюється з урахуванням особистісно-орієнтованого, діяльнісно-розвивального, системного, андрагогічного, компетентнісного підходів і реалізується у цілісній розвивально-методичній системі, що передбачає розвиток інформаційної культури удосконаленням інформаційно-аналітичної діяльності, застосуванням відповідних форм і методів, впровадженням технологій розвитку інформаційної культури з діагностуванням її рівнів для підвищення ефективності управлінської діяльності. Провідною ідеєю розвитку інформаційної культури керівників ПТНЗ є творче використання положень філософських, культурологічних, психолого-педагогічних концепцій розвитку особистості, формування її інформаційної компетентності, взаємозв'язку пізнання і творчості, гуманізації, гуманітаризації, єдності теорії і практики.

Для формування системної професійної властивості фахівця-управлінця необхідно створення технологічної дорожньої карти розвитку інформаційної культури керівників ПТНЗ, що визначає критичні системні вимоги до процесу розвитку, технологічні альтернативи і етапи реалізації.

Створення технологічної дорожньої карти – це розвитку інформаційної культури керівників навчальних закладів, шляхом створення потрібної технології підвищення її рівня у міжкурсовий період. Структура дорожньої карти ґрунтується на циклі Демінга і містить чотири стадії: формування мети і завдань підвищення рівня інформаційної культури керівника професійно-технічного навчального закладу, що відображає одиниці вимірювання корисності; розробка системи вимірювання підвищення рівня інформаційної культури; генерування ідей для позитивних змін; тестування-впровадження змін у систему відносно мети і завдань.

У пошуках підходів до розвитку рівнів інформаційної культури керівників ПТНЗ важливо враховувати як зовнішні зміни, зумовлені новими можливостями інформаційно-освітнього середовища, так і внутрішні, пов'язані з необхідними змінами управлінської діяльності самого керівника ПТНЗ. Наприклад, зміни в управлінську діяльність можуть вноситися за допомоги створення гомеостазного інформаційного середовища професійно-технічного навчального закладу, що створено засобами комунікативної лінгвістики, зі залучення до діяльності в цьому середовищі педагогів, учнів ПТНЗ і їхніх батьків. Оволодіння законами комунікативної лінгвістики та

постійний аналіз комунікативних ситуацій – важлива умова підвищення інформаційної культури керівників ПТНЗ. Для розвитку інформаційної культури керівників ПТНЗ застосовуються спеціальні інформаційно-комунікаційні методи, технології і засоби, зокрема: воркшоп; інтернет-форуми; інтернет-конференції; телекомунікаційні конкурси проектів керівників ПТНЗ; науково-практичні семінари, майстер-класи по створенню блогів та їх використанню для побудови блогосфери, організація web quest віртуальних проектів тощо.

Функціонування системи методичної роботи у професійно-технічних навчальних закладах має відбуватися у режимі постійного оновлення і розвитку. За такого підходу пріоритетними напрямками методичної роботи є наповнення, супроводження та обслуговування інформаційних методичних сайтів, моніторинг рівня інформаційно-професійної компетентності педагогічних працівників, надання інформаційної допомоги педагогам у створенні індивідуальних сайтів, інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу, підвищення комп'ютерно-технічної грамотності педагогічних працівників. Використання інформаційних технологій у методичній роботі професійно-технічних навчальних закладів створює умови для інтеграції педагогів у загальнонаціональний й міжнародний освітній простір, що уможлиблює онлайн-інформування про результати наукових досліджень у галузі педагогіки, психології, теорії викладання конкретних навчальних предметів.

Реалізація професійних функцій методистів ПТНЗ у сучасному інформаційному просторі вимагає сформованості відповідної інформаційної культури, що є важливою складовою професійних відносин і характеризує рівень їх професіоналізму. На рівень професіоналізму сучасних методистів впливає активне професійне спілкування, що характеризує їх інформаційно-комунікативну культуру. Інформаційно-комунікативна культура методистів ПТНЗ відзначається вільною орієнтацією в інформаційному професійному середовищі, уміннями використовувати інформаційні ресурси, навичками спілкування у віртуальному середовищі. Основними компонентами інформаційно-комунікативної культури методистів ПТНЗ є: інформаційні комунікативні установи, знання про особливості професійного спілкування, комунікативні риси та комунікативні уміння, що забезпечують результативність професійного спілкування в інформаційному середовищі.

Професійна комунікація є показником розвитку інформаційної культура методистів ПТНЗ. Професійну комунікацію методистів ПТНЗ розглядають в аспекті дієвого управління методичним процесом. А отже, для розвитку інформаційної культури методистів ПТНЗ доцільним є опанування

уваної моделі комунікації, яка має свою структуру, свої правила і навіть традиції у віртуальному просторі інформаційного спілкування.

Модель відкритої комунікативної дії уможливує налагодження системи професійного та ділового спілкування у віртуальному середовищі, набуття комунікаційного досвіду, сприяє виробленню особистісного стилю (іміджу) методиста та забезпечує результативність віртуального спілкування. Модель відкритої комунікативної дії професійного спілкування методистів ПТНЗ ґрунтується на цілісній системі елементів, що охоплює професійну культуру фахівців, їх світоглядну культуру та елементи загальноприйнятих етичних вимог й правил етикету в інформаційному просторі.

Інформаційна культура як складова професійної культури методистів характеризує відповідний рівень інформаційної компетентності фахівців, що пов'язано з формуванням особистісних цінностей, установок, ідеалів, потреб, мотивів, які забезпечують індивідуальний професійний розвиток. Такий розвиток відбувається за рахунок розвитку таких компонентів інформаційної культури як культура сприймання інформації; культура використання інформації; культура організації подання інформації; культура спілкування в інформаційному середовищі.

В інформаційній культурі методистів ПТНЗ можна виділити два структурні рівні: змістовний і функціональний. Змістовний рівень відноситься до сфери культури і виявляється в інформаційно-культурному полі свідомості, що стосується найбільш значимих ідей, які циркулюючих у професійній освіті, включаючи також і передові професійні знання. Функціональний рівень інформаційної культури пов'язаний з спрямованістю фахівця і включає формування умінь, зокрема: уміння отримувати потрібну інформацію, знаходити оптимальні шляхи отримання джерел інформації; уміння аналізувати джерела, відбирати потрібне; уміння раціонально використати отриману інформацію, формулювати свої інформаційні потреби і адекватно визначати інформаційні можливості.

Розвиток інформаційної культури методистів ПТНЗ забезпечується завдяки гнучкості, динамічності і варіативності різноманітних організаційних форм, насамперед це: підвищення кваліфікації – система заходів з розширення наукового і інформаційного світогляду методистів ПТНЗ, вдосконалення їхньої інформаційної діяльності, підвищення рівня інформаційної компетентності; інформаційна підготовка – одержання знань з вивчення сучасних комп'ютерних програм; стажування – набуття методистами досвіду в оволодінні та застосуванні новітніх інформаційних технологій, сучасних методичних матеріалів.

Цільове інформаційне курсове підвищення кваліфікації може здійснюватись у стаціонарній, дистанційній формах навчання. Програми цільової інформаційної підготовки методистів ПТНЗ мають розроблятися на основі модульного підходу відповідно до індивідуально-професійних потреб методистів і створювати цілісну систему розвитку їх інформаційної культури. В основу такої програми покладається базовий компонент, який забезпечує формування інформаційної компетентності методистів, а інваріантна частина спрямовується на розвиток і якісні зміни їх інформаційної культури. Разом з тим базовий компонент змісту не є статичний, а його обсяг має постійно розвиватися залежно від досягнень науки в інформаційній галузі. При відборі змісту цільової інформаційної курсової підготовки варто виходити з того, що спрямованість на розвиток інформаційної культури методистів має запобігати стихійному розкритті їх можливостей, а вибір методів та форм має сприяти постійному розвитку інформаційної культури. Дистанція між досягнутим рівнем інформаційної культури та продовженням навчання має задати зону найближчого професійного розвитку. Створення зони найближчого професійного зростання дає можливість прискорювати розвиток інформаційної культури і посилювати мотиваційний вплив на методистів, що сприятиме підвищення якості інформаційної підготовки фахівців.

Вагоме значення у розвитку інформаційної культури методистів ПТНЗ займає самоосвіта, що спрямовується на розширення і поглиблення інформаційних знань, оволодіння новими вміннями інформаційної діяльності, підвищення загальнокультурного рівня та узагальнення досвіду практичної методичної діяльності шляхом цілеспрямованої самостійної роботи. Такою формою самостійної роботи є он-лайн стажування, що визначається участю методистів ПТНЗ у методичних проектах, що ґрунтуються на комплексному використанні різноманітних засобів з метою найефективнішого вирішення проектних методичних завдань, зокрема: випуск друкованої продукції (журналів, інструктивно-методичних матеріалів); організація відео-конференцій, віртуальних виставок та ін.

Професійні завдання керівників і методистів, в більшості випадків, не піддаються алгоритмізації і часто вимагають нестандартного евристичного рішення, яке включає: дослідження, аналіз, прогнозування, експеримент, контроль, рефлексію і висновок. Кожен новий крок стає джерелом нової інформації, яка з часом перетворюється на знання, а потім трансформується у досвід. Запропоновані авторські методики розвитку інформаційної культури керівників і методистів розширюють пошуки інноваційних форм управління і

методів реалізації методичної роботи у професійно-технічних навчальних закладах, що сприятиме ефективному обміну досвідом управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдєєва І. М., Мельников І. М. Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академгрупи: навчальний посібник / І.М. Авдєєва, І.М. Мельников. – К.: ВД «Професіонал», 2007. – 304 с.
2. Алборова С. З. Компьютерные деловые игры как средство развития информационной культуры : [текст] / С. З. Алборова, А. М. Атаян // XI Междунар. конференция-выставка "Информационные технологии в образовании" ("ИТО-2001"). Секция : 1. Цели, содержание и методика преподавания информатики и ВТ.– 2008. – С. 34.
3. Амбарова П. А. Профессиональная культура в условиях трансформации общества: автореф. дис... канд. социол. наук: 22.00.06 /Амбарова Полина Анатольевна// – Екатеринбург: Уральский госуниверситет, 2002. – 22 с.
4. Антонова С.Г. Информационная культура личности: Вопросы формирования // Высшее образование. – 1994, – № 1, С. 82 – 89.
5. Антонова С.Г. Інформатизація та інформаційна культура особистості / С.Г. Антонова / / Інформаційна культура особистості: минуле, сучасне, майбутнє. Міжнародна наукова конференція. Краснодар - Новоросійськ – 11–16 вересня. – 1996. – С. 50 – 51.
6. Антонова С. Г. Информатизация и информационная культура личности : [текст] / С. Г. Антонова // Информационная культура личности: прошлое, настоящее, будущее: Международная научная конференция (11–16 сентября 1996). – Краснодар – Новороссийск, 1996. – С. 50 – 51.
7. Антонова С. Г. Информационная культура личности. Вопросы формирования : [текст] / С. Г. Антонова, С. О. Худовердова // Высшее образование в России. – 1994. – №1. – С. 82 – 87.
8. Ашеро́в А. Т. Наукові та методичні основи формування інформаційної культури студентів технічних університетів : [текст] / А. Ашеро́в,

- Т. Богданова. – Х. : УІПА, 2010. – 407 с.– (Серія «Інженерна педагогіка»).
9. Бабанський Ю. К. Проблеми підвищення ефективності педагогічних досліджень (Дидактичний аспект) : [текст] / Ю. К. Бабанський. – М. : Педагогіка, 1982. – С. 192.
 10. Баловсяк Н. В. Інформаційна компетентність фахівця : [текст] / Н. В. Баловсяк // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2004. – № 5. – С. 21 – 28.
 11. Биков В.Ю. Моніторинг рівня навчальних досягнень з використанням Інтернет-технологій / В.Ю. Биков, Ю.М. Богачков, Ю.О. Жук / АПН України; Інститут інформаційних технологій і засобів навчання. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 127 с.
 12. Бланшар Кеннет. Одноминутній менеджер и ситуативное руководство : [текст] / Кеннет Бланшар, Патриция Зигарми, Дреа Зигарми, пер. с англ. П. А. Самсонов. – Минск : ООО «Попурри», 2002. – 144 с.
 13. Блюменау Д. И. К уточнению исходных понятий теории информационных потребностей : [текст] // Науч. и техн. информ. Сер. 2.– 1986. – №2. –С. 7 – 12.
 14. Боно Э. Параллельное мышление / Э. Боно ; пер. с англ. П. Л. Самсонов. — Мн. : «Попурри», 2007. — 320 с.
 15. Бугай Н.І. Роль методичної служби навчального закладу в технологізації оформлення педагогічного досвіду / методичні рекомендації для методичних служб ПТНЗ України / Н.І. Бугай. – Вип. 1. - К. : НМЦ ПТО М О Н України, 2006. – С. 28 – 39.
 16. Бутенко Н.О. Комунікативна майстерність викладача: навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2005. – 336с.
 17. Веб2.0 // Википедия: свободная энциклопедия. – Электронный ресурс. – Режим доступа http://ru.wikipedia.org/wiki/Web_2.0.
 18. Веліховська А.Б. Використання мережевих технологій у професійній діяльності методистів закладів післядипломної педагогічної освіти//Перспективи впровадження інформаційних і комунікаційних

технологій у навчально-вихований процес. Матеріали науково-практичної конференції /під ред. Томчук М.І, Білик О.О./ – Вінниця: Вінницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, 20.11 – 04.12.2009. – 244с.

19. Взаємодія ринку праці та професійно-технічної освіти. Механізми створення Державних стандартів професійно-технічної освіти з конкретних професій: зб. матеріалів підготовлених у рамках реалізації укр.-нім. проекту «Підтримка реформи професійно-технічної освіти в Україні». – К., 2006. – 276 с.
20. Волканова В.В. Словник методиста : Методичний посібник / В.В. Волканова. – К., 2008. – 192 с.
21. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: навчальний посібник. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 256с.
22. Вохришева, М.Г. Формування науки об інформаційній культурі / М.Г. Вохришева // Методология и организация информационно-культурологических исследований: сб. ст. – М.: Магнітогорськ, 1997. – Вип. 6. – С. 48 – 63.
23. Вохрышева М.Г. Информационная культура в системе культурологического образования специалиста // Проблемы информационной культуры: сб. статей. – М.: 1994. – С. 117 – 124.
24. Вохрышева М. Г. Формирование науки об информационной культуре // Проблемы информационной культуры: Сб. ст. / Науч. ред. : Ю.С. Зубов, В.А. Фокеев. – М. : Магнітогорск, 1997. – Вып. 6. Методология и организация информационно – культурологических исследований. – С. 57.
25. Гармаш Е. Б. Формирование педагогической культуры будущего учителя: автореф. дис. на соискателя науч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика и история педагогики» / Е. Б. Гармаш. – К., 1990. – 16 с.
26. Гейтс Билл. Бизнес со скоростью мысли [текст] / Билл Гейтс. Изд. 2-е,

исправленное- М. : ЭКСМО-Пресс, 2001. — 480 с.

27. Гендина Н. И. Информационная культура, творчество и креативность выпускника высшей школы в контексте проблем развития человеческого капитала информационного общества (ч. 2) : [электронный ресурс] / Н. И. Гендина. Режим доступа : <http://emag.iis.ru/arc/infosoc/emag.nsf/BPA/a1811d9b47e6ce8ec3257594003025fa>.
28. Головань М. С. Інформатична компетентність / Головань М. С. // Проблеми інженерно-педагогічної освіти: Збірник наукових праць – 2007. – № 16. – С.314-324.
29. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям [текст] / С. У. Гончаренко. – Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2009. – 278 с.
30. Гречихин А. А. Информационная культура: Опыт типологического определения : [текст] / А. А. Гречихин // Проблемы информационной культуры: сб. ст. / Под. ред. Ю. С. Зубова, И. М. Андреевой. – М. : Изд-во Моск. гос. ун-та культуры, 1994. – С. 12-38.
31. Гуменний О. Д. Реалізація комунікаційно-кібернетичного гомеостазу директором ПТНЗ : [текст] / О. Д. Гуменний // Вісник Луганського ун-ту ім. Т. Шевченка. – ДЗ «ЛНУ ім. Т. Шевченка». – Луганськ, 2012. – № 21. – С. 49-57.
32. Гуменний О. Д. Розвиток інформаційної культури керівників ПТНЗ засобами Public Relations : [текст] / О. Д. Гуменний // Вісник Луганського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – 2012. – №22 (257). – С.144–152.
33. Джонсон Д. Методы обучения. Обучение в сотрудничестве : [текст] / Д. Джонсон, Р. Джонсон, Э. Джонсон-Холубек; пер. с англ. З. С. Замчук. – СПб. : Экономическая школа, 2001. – 256 с.
34. Дьяченко С. А. Формирование информационной культуры преподавателя вуза [Текст] / С. А. Дьяченко. – Орел: изд-во ОРАГС, 2006. – 182 с.
35. Горлова И.И. Формирование информационной культуры личности как непрерывный процесс в системе «Школа-училище-вуз» // Информационная культура специалиста: Гуманитарные проблемы: Межвуз. научн. конф.

- Краснодар-Новоросийск, 23-25 сент. 1993 г.: Тезисы докл. – Краснодар, 1993. – С.388 – 390.
- 36.Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспект): монографія / В. М. Гриньова. – Х.: Основа, 1998. – 300 с.
37. Гуревич Р.С. Формування інформаційної культури майбутнього фахівця // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень: Зб. наук. праць / За ред. І.А. Зязюна, Н.Г. Ничкало. – К., 2003. – С. 354 – 360.
38. Єрмола А.М. Технологія організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами: науково-методичний посібник / А.М. Єрмола, О.М. Василенко. – Харків : Курсор, 2006. – 312 с.
39. Жалдак М. І. Інформаційна культура / Жалдак М. І. // Енциклопедія освіти [текст]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 362–363.
40. Жалдак М. І. Основи інформатики як одна з вагомих складових систем навчальних предметів загальноосвітньої школи : [текст] / М. І. Жалдак, Н. В. Морзе, Ю. С. Рамський // Сучасні інформаційні технології в навчальному процесі. – Київ : КПУ ім. М. П. Драгоманова, 1997. – С.3–21.
- 41.Загвязинский В. И. Методология и методы психолого-педагогического исследования : учеб. Посибие для студ. высш. пед. завед. / В. И. Загвязинский, Р. Атаханов. – М. : Академия, 2007. – 208 с.
- 42.Зайцева О. Б. Формирование информационной компетентности учителей будущих средствами инновационных технологий : [текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / О. Б. Зайцева. – Брянск, 2002. – 19 с.
- 43.Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки. Матеріали виїзного засідання Комітету Верховної Ради з питань науки і освіти та Консультативної ради з питань інформатизації при Верховній Раді України. – К. : СофтПтес, 2007. – С. 37 – 52.

44. Збірка інформаційно-аналітичних матеріалів (за підсумками роботи українсько-канадського проекту «Децентралізація управління професійним навчанням в Україні»). – К.: АртЕк, 2009 – 256 с.
45. Зеер Э. Ф. Психология профессионального развития: учеб. пособие / Э. Ф. Зеер. – М.: Академия, 2006. – 240 с.
46. Зиновьева Н. Б. Информационная культура личности: Введение в курс: Учеб. пособие для вузов культуры и искусства / Под ред. И.И. Горловой; Краснодар. гос. акад. культуры. – Краснодар : Краснодар. гос. акад. культуры, 1996. – 136 с.
47. Ильин Е.П. Психология общения и межличностных отношений. – СПб.: Питер, 2009. – 576с.
48. Информационные технологии в сфере образования : [текст] / В. П. Кулагин, В. В. Найханов, Г. А. Краснова та ін. – М. : Янус-К, 2004. – 248 с.
49. Калініна Л. М. Система інформаційного забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом : автореф. дис. ...д-ра пед. наук : 13. 00. 06 / Л. М. Калініна. – К., 2008. – 41 с.
50. Канаев Д.Б. Принципы создания и применения электронного инструментария в управлении педагогическим процессом: дис.... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 / Дмитрий Борисович Канаев. – Самара, 2000. – 188 с.
51. Каракозов С. Д. Информационная культура в контексте общей теории культуры личности / Каракозов С.Д. // Педагогическая информатика. – 2000. – № 2. – С. 41-55.
52. Коготков С.Д. Формирование информационных потребностей [Текст]/ С. Д. Коготков // Науч. и техн. информ. Сер. 2: Информационные процессы и системы – 1986. – №2. – С. 1-7.
53. Колін К.К. Фундаментальні основи інформатики: соціальна інформатика: Навчальний посібник для вузів / К.К. Колін. – М.: Академічний Проект: Єкатеринбург: Ділова книга, 2000. – 350 с.

54. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики : [текст] / Під. заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – 112 с.
55. Компетентность информационная // Федеральный Государственный Образовательный стандарт : [электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://standart.edu.ru/catalog.aspx?CatalogId=791>. – Название с экрана.
56. Концепція реалізації державної політики у сфері інформування та налагодження комунікації з громадськістю з актуальних питань європейської інтеграції України на період до 2017 року : [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/168-2013-p>.
57. Концепція [текст] // Новий тлумачний словник української мови : у 3-х т. – Т.1 / Уклад. В. Яременко, О. Сліпушко. – К. : АКОНІТ, 2003. – 926 с.
58. Концепція Державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти на 2011–2015 роки [електронний ресурс] : схвалено розпорядженням Каб. Міністрів України від 27 серп. 2010 р. №1723-р. – Електрон. дані . – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1723-2010-%F0>. Назва з екрана.
59. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні : [електронний ресурс] : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 20 груд. 2000 р. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html/> – Назва з екрана.
60. Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні : [електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/higher/topic/pdosv/knc>. – Назва з екрана.
61. Концепція розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні / [керівник автор. кол. Н. Г. Ничкало] // Освіта. – 2004. – 7 – 14 лип. (№31). – С. 6 – 7; Проф.-техн. Освіта. – 2004. – №3. – С. 2 – 5.
62. Конюшенко, С.М. Формування інформаційної культури педагога в системі неперервної професійної освіти / С.М. Конюшенко. – К.: Вид-во КДУ, 2004. – 248 с.

63. Краевский В. В. Методология педагогической наук : пособие для науч. Работ., учителей, студ. / В. В. Краевский. – М. : Школьная книга, 2001. – 248 с.
64. Кричевский В. Ю. Профессиональная деятельность директора общеобразовательной школы как объект междисциплинарного исследования: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / В. Ю. Кричевский. – СПб. , 1993. – С. 36-78.
65. Кудрашева Л. Д. Системно-психологическая оценка кадров руководителей и управленческих систем : [текст] / Л. Д. Кудрашева. – Кишинев : Штиинца, 1983. – 142 с.
66. Лазендак К. Стиль работы и образ жизни руководителя: Анализ проблемы, рекомендации : [текст] / К. Лазендак; сокр.пер. с нем. – М. : Экономика, 1985. – 280 с.
67. Ландшеер В. Концепция "минимальной компетентности" // Перспективы: вопросы образования. – 1988. – №1. – С.27-34.
68. Мазур Н. Зміст професійної культури викладача вищої школи / Н. Мазур // Рідна школа. – 2007. – № 4. – С. 12 – 14.
69. Макаров А. М. Світло українського барокко : [текст] / Анатолій Миколайович Макаров. – К. : «Мистецтво», 1994. – 188 с.
70. Малиновський В. Я. Державне управління: Навчальний посібник : [електронний ресурс] / В. Я. Малиновський. – Вид. 2-ге, доп. та перероб. – К. : Атіка, 2003. – 576 с. Режим доступу: <http://radnuk.info/pidrychnuku/derj-ypr/492-malinovski/9667-312---.html>.
71. Маркарян, Е.С. Теорія культури та сучасна наука (логіко-методологічний аналіз) / Е.С. Маркарян. – Л.: Думка, 1983. – 285 с.
72. Медведева Е. А. Основы информационной культуры : [текст] / Е. А. Медведева // Социологические исследования. – 1994. – №11. – С. 59 – 67.
73. Медведева Є. А. Визначення поняття інформації у точних і природничих науках : [текст] / Є. А. Медведева // Вісн. Харк. держ. акад.

- культури: зб. наук. пр. / ХДАК; Відп. ред. Н. М. Кушнарєнко. – Х. : ХДАК, 2001. – Вип. 7. – С. 100 – 108.
74. Методична служба – школі. Інформаційно-методичні матеріали на допомогу працівникам освіти. Випуск 2 / [Укл. Ю.В. Буган, Г.Г. Свінних, В.І. Урусський] – Тернопіль : Астон, 2003. – 296 с.
75. Методы добычи данных при построении локальной метрики в системах вывода по прецедентам. Режим доступа: http://citforum.ru/consulting/BI/data_mining/2.shtml#1 (16.02.2014).
76. Мозолін, В.П. Про деякі проблеми телекомунікаційного навчання / В.П. Мозолін // Інформатика та освіта. – 2000. – № 2. – С. 89 – 90
77. Морзе Н. В. Інформатична компетентність учнів може бути вищою від компетентності тих, хто їх навчає? [текст] / Н. В. Морзе, О. В. Барна, В. П. Вембер [та ін.] // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2010. – № 8. – С. 3 – 8.
78. Морзе Н. В. Основи інформаційно-комунікаційних технологій : [текст] / Наталія Вікторівна Морзе. – К. : ВНУ, 2007. – 350 с.
79. Муштавинская И. В. Технология развития критического мышления: научно-методическое осмысление [текст] / И. В. Муштавинская // Методист. – 2002. – № 2. – С. 30 – 35.
80. Набока Л. Професіографічні характеристики особистості методиста // Управління освітою. 2010. – № 3. – С. 10 – 12.
81. Найн А. Я. Современный словарь-справочник молодого исследователя : [текст] / А. Я. Найн, З. М. Уметбаев. – Челябин., Магн. : УГУФК, МАГУ, 2007. – 116 с.
82. Насирова Н. Х. Проектирование подготовки студентов гуманитарных факультетов классического университета по информатике : [текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. / Н. Х. Насырова. – Казань, 2000. – 17 с.
83. Ниссинен Й. Время руководителя: эффективность использования : [текст] / Й. Ниссинен, Э. Воутилайнен; сокр. пер. с фин. – М. : Экономика, 1995. – 192 с.

84. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія : [текст] / Нелля Григорівна Ничкало // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: наук.-метод. журн. – 2001. – Вип. 1. – С.9 – 22.
85. Нэсбитт Дж., Эбурдин П. Что нас ждет в 90-е годы. Мегатенденции. Год 2000 : [текст] / Дж. Нэсбитт, П. Эбурдин. – М. : Республика, 1992. – 416 с
86. О'Рейли Т. Что такое Веб 2.0 // Компьютерра Online: электрон. журн. – електрон. ресурс. – Режим доступа <http://www.computerra.ru/think/234100>.
87. Олійник В.В. Наукові основи управлінням підвищення кваліфікації педагогічних працівників профтехосвіти : монографія / В.В. Олійник. – К.: Міленіум, 2003. – 594 с.
88. Омаров А. М. Руководитель: размышления о силе управления : [текст] / А. М. Омаров. – 2-е изд., доп. – М. : Политиздат, 1987. – 366 с.
89. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія професійної комунікації: навчальний посібник. – Чернівці: Книги-XXI, 2010. – 528с.
90. Організація науково-методичної роботи у професійно-технічному навчальному закладі (методичні рекомендації) / Упорядник Л.М.Павлова. – К. : ПТІЗО МОН України, 2009. – 50 с.
91. Основи політології : [навч. посіб.] / Щедрова Г. П., Барановський Ф. В., Новакова О. та ін. – Луганськ : вид-во СНУ ім. В.Даля, 2005. – 170 с.
92. Павлютенков Є.М. Організація методичної роботи / Є.М. Павлютенков, В.В. Крижко. – Х. : Вид. група «основа», 2005. – 80 с.
93. Патаркин Е.Д. Социальные сервисы в помощь учителю/ Е.Д. Патаркин – М.: Интуит.ру, 2006. – 64 с.
94. Петухова Л. Є. Актуальні питання формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів : [текст] / Л. Є. Петухова, О. В. Співаковський // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2011. – № 1. – С. 7 – 11.

95. Петухова Л. Є. Теоретичні основи підготовки вчителів початкових класів в умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища : монографія / Л. Є. Петухова. – Херсон : Айлант, 2007. – 200 с.
96. Планування методичної роботи / Упоряд. М. Голубенко. – К. : Шк.світ, 2008. – 128 с.
97. Пометун О.І. Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки // Вісник програм шкільних обмінів . – 2005. – № 23. – С. 18.
98. Понятийный словарь : [электронный ресурс] // Центр информационных ресурсов системы регионального образования / Режим доступа: <http://iso.minsk.edu.by/main.aspx?guid=4561>. – Название с экрана.
99. Прецедент : [текст] // Новий словник української мови : у 3-х т. –/ [уклад. : Василь Яременко, Оксана Сліпушко]. – 2-т. – К. : Аконіт, 2003. С. 873, [с. 873].
100. Приказ Минздравсоцразвития РФ от 14.08.2009 N 593 "Об утверждении Единого квалификационного справочника должностей руководителей, специалистов и служащих, раздел "Квалификационные характеристики должностей работников образования" : [электронный ресурс] / Режим доступа: <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=90920>. – Название с экрана.
101. Професійний розвиток педагогічних працівників: практична андрагогіка: Науково-методичний посібник / [За заг. ред. В.І. Пуцова, Л.Я. Набоки]. – К., 2007. – 228 с.
102. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Дж. Равен. – М.: Когито-Центр, 2002. — 396 с.
103. Радионова Н. Ф. Взаимодействие педагогов и старших школьников : [учеб. пособие] / Н. Ф. Радионова; научн. ред. З. И. Васильева. – Л. : ЛГПИ, 1989. – 84 с.

104. Радкевич В. О. Розвиток методологічної культури педагогів професійно-технічних навчальних закладів / текст режим доступа: [archive.nbuv.gov.ua /portal/soc_gum/profos/2010_1/3/2010_3_07.pdf](http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/profos/2010_1/3/2010_3_07.pdf).
105. Розвиток : [текст] // Новий тлумачний словник української мови / [укладачі: В. Яременко, О. Сліпушко]. – 3-т. – К.: Аконіт, 2003. – С. 148, [с. 844].
106. Романова. Г. М. Підготовка викладачів вищих економічних навчальних закладів до проектування навчальних технологій : монографія / Г. М. Романова. – К. : КНЕУ, 2009. – 252 с.
107. Савенкова Л. О. Професійне спілкування майбутніх викладачів як об'єкт психолого-педагогічного управління: Монографія / Л. О. Савенкова – К.: КНЕУ, 2005. – 212 с.
108. Семенюк Е.П. Інформаційна культура суспільства і прогрес інформатики // НТІ. Сер.1. – 1994. – № 1.
109. Семенюк Э. П. Информатика: достижения, перспективы, возможности : [текст] / Э. П. Семенюк; отв.ред. А. Д. Урсул. – М. : Наука, 1988. – 176 с.
110. Слостенин В. А. Педагогика: учебное пособие для высших учебных заведений / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шмяхов; под ред. В. А. Слостенина. – М.: Издательский центр “Академия”, 2002. – 576 с.
111. Современный словарь иностранных слов: Ок. 20000 слов.– СПб. : Дуэт, 1994. – 752 с.
112. Спирін О. М. Інформаційно-комунікаційні та інформатичні компетентності як компонент системи професійно-спеціалізованих компетентностей учителя інформатики : [електронний ресурс] / О. М. Спирін // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2009. – № 5 (13). – Режим доступа: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>. – Назва з екрану.
113. Сукиасян Э. Р. Организация знаний в структуре информационной культуры личности : [текст] / Э. Р. Сукиасян // Школьная библиотека. – 2006. – № 1. – С. 7-12.

114. Теоретические основы содержания общего среднего образования : [текст] / Под ред. В. В. Краевского, И. Я. Лернера. – М. : Педагогика, 1983. – 352 с.
115. Глумачний словник української мови: в 3 т. [укладачі В. Яременко, О. Сліпушко]. – К. : Аконіт, 2003. – Т. 2. – 7 с.
116. Тодорова Є. Інформаційна культура студентів [Текст] / Є. Тодорова О. Толупаєва // Новий колегіум. – 2007. – № 2. – С. 60 – 65.
117. Управление по результатам : [текст] / Э. Санталайнен, Э. Воутилайнен, П. Поренне, Й. Ниссинен; ред. Я. А. Лейманн. –М. : Прогресс, 1993. – 320 с.
118. Федорова Т. С. Теория информационных потребностей и практика их удовлетворения в сфере исследований культуры : [текст] / Т. С. Федорова // Информация и научные исследования культуры Сб. науч. тр. / АН СССР, НИИ культуры. – Москва, 1988. – С. 52 – 65.
119. Філіппова Л. Наукові дослідження в області інформаційної культури / Л. Л. Філіппова // Тези V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції ДП "Інститут педагогічних інформаційних технологій". – 2007. – С. 60 – 65.
120. Фопель К. Психологические принципы обучения взрослых. Проведение воркшопов: семинаров, мастер-классов : [текст] / К. Фопель; пер. с нем. М. Поляков. – М. : Генезис, 2010. – 360 с.
121. Хангельдиева И. Г. О понятии "информационная культура" // Информационная культура личности: / Информационная культура личности: прошлое, настоящее, будущее : тез. докл. Междунар. науч. конф., Краснодар -Новороссийск, 23-25 сент. 1993 г. – Краснодар : Изд-во Краснодар. гос. акад. культуры, 1993. – С. 2-8.
122. Хесус Лау. Руководство по информационной грамотности для образования на протяжении всей жизни : [электронный ресурс] / Лау Хесус; пер. с англ. – М. : МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2007. – 45 с. – Режим доступа : <http://www.ifap.ru/library/book101.pdf>. – Название с экрана.

123. Хуторской А. В. Предметное и общепредметное в образовательных стандартах : [текст] / А. В. Хуторской, В. В. Краевский // Педагогика. – 2003. – № 3. – С.3 – 10.
124. Шепель В. М. Управленческая гуманитарология : [текст] / В. М. Шепель // Высшее образование в России. – 1994. – №1.– С. 72 – 77.
125. Электронная библиотека социологического факультета МГУ им. М. В. Ломоносова : [электронный ресурс] / Социология организаций. Фролов С. С. / Гл. 7 : Коммуникации в организациях. – Режим доступа : <http://lib.socio.msu.ru/l/library?e=d-000-00---001ucheb--00-0-0-0prompt-10---4-----0-0l--1-ru-50---20-home---00031-001-1-0windowsZz-1251-10&a=d&cl=CL1&d=HASHcdf4306508eba614349d40.8.2/>. – Название с экрана.
126. Яблонко В. Я. Психолого-педагогічні основи формування особистості: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 220с.
127. Ягупов В. В. Інформаційно-аналітична компетентність керівників професійно-технічних навчальних закладів: поняття, зміст і структура : [електронний ресурс] / В. В. Ягупов // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка. – 2012. – №2. – Режим доступу:http://www.ipto.kiev.ua/files/pdf/naukoviy_visnik/naukoviy_visnik_3/articles/Yagupov.pdf. – Назва з екрану.
128. Ягупов В. В. Іформаційно-аналітична компетентність керівників професійно-технічних навчальних закладів як суб'єктів управління : [електронний ресурс] / В. В. Ягупов. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum%20/profos/2012_3/1/2012_1_10.pdf. – Назва з екрану (Дата перегляду 02.12.2014 р.).
129. Ямчук К. Т. Об оптимизации использования информационных ресурсов : [текст]/ К. Т. Ямчук // МФИ-98. Секция «Книговедения и информатизация»: тезисы докладов. – М. , 1998. – С. 37.

130. Яруллин И. Ф. Информационная культура педагога как необходимый компонент современного образования [Текст] / И. Ф. Яруллин // Высшее образование сегодня. – 2009. – № 4. – С. 68 – 71.
131. Anderson L. W. A taxonomy for learning, teaching, and assessing : [Electronic resources] / L. W. Anderson, D. R. Krathwohl . – New York : Longman, 2001. – Access mode : <http://www.celt.iastate.edu/teaching-resources/effective-practice/revised-blooms-taxonomy/>.
132. Brian Lehaney. Beyond Knowledge Management [text] / Brian Lehaney, Steve Clarke, Elayne Coakes, Gillian Jack. – GI Global, 2003. – p. 272.
133. Crowl T.K., Kaminsky S., Podell D.M. Educational Psychology. Windows on Teaching. – Brown & Bench mark publishers, 1997. – 416 p.
134. Garnett Fred. Heutagogy, Emergent, Ambient [электронный ресурс] / Fred Garnett. Режим доступа : URL: <http://heutagogicarchive.wordpress.com/> 2010/11/18/heutagogy-the-craft-of-teaching / (дата перегляду – 15.04.2014.).
135. Knowles, M. (1970) The Modern Practice of Adult Education: Andragogy versus Pedagogy, Associated Press, New York.
136. Kwasnica R. Wprowadzenie do myslenia o wspomaganium nauczycieli w rozwoju./ w: / Studia Pedagogiczne, LXS. «Z zagadnien pedeutologii i ksztalcenia nauczycieli» / Kwasnica R. ; pod. red. H. Kwiatkowskiej, T. Lewowickiego. – Warszawa, PAN, 1995. – S. 9–43.
137. Tuning Educational Structures in Europe [Электронный режим]. – Режим доступа:// <http://www/let.rug.nl/TuningProjekt/index.htm>;– tuning.unideusto.org/tuningeu. – Назва з екрана.

Елементи для формування та розвитку персонального інформаційного простору

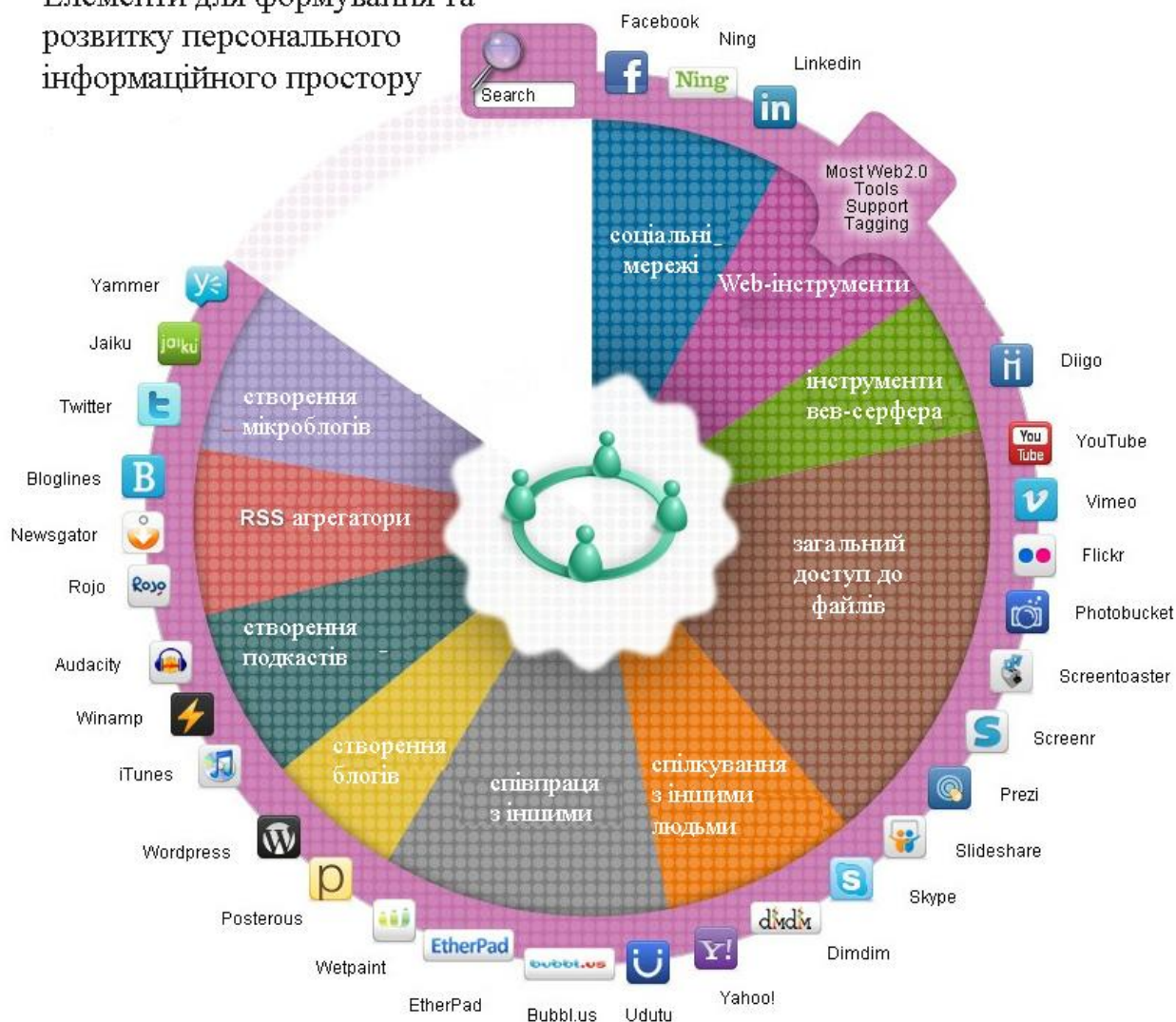
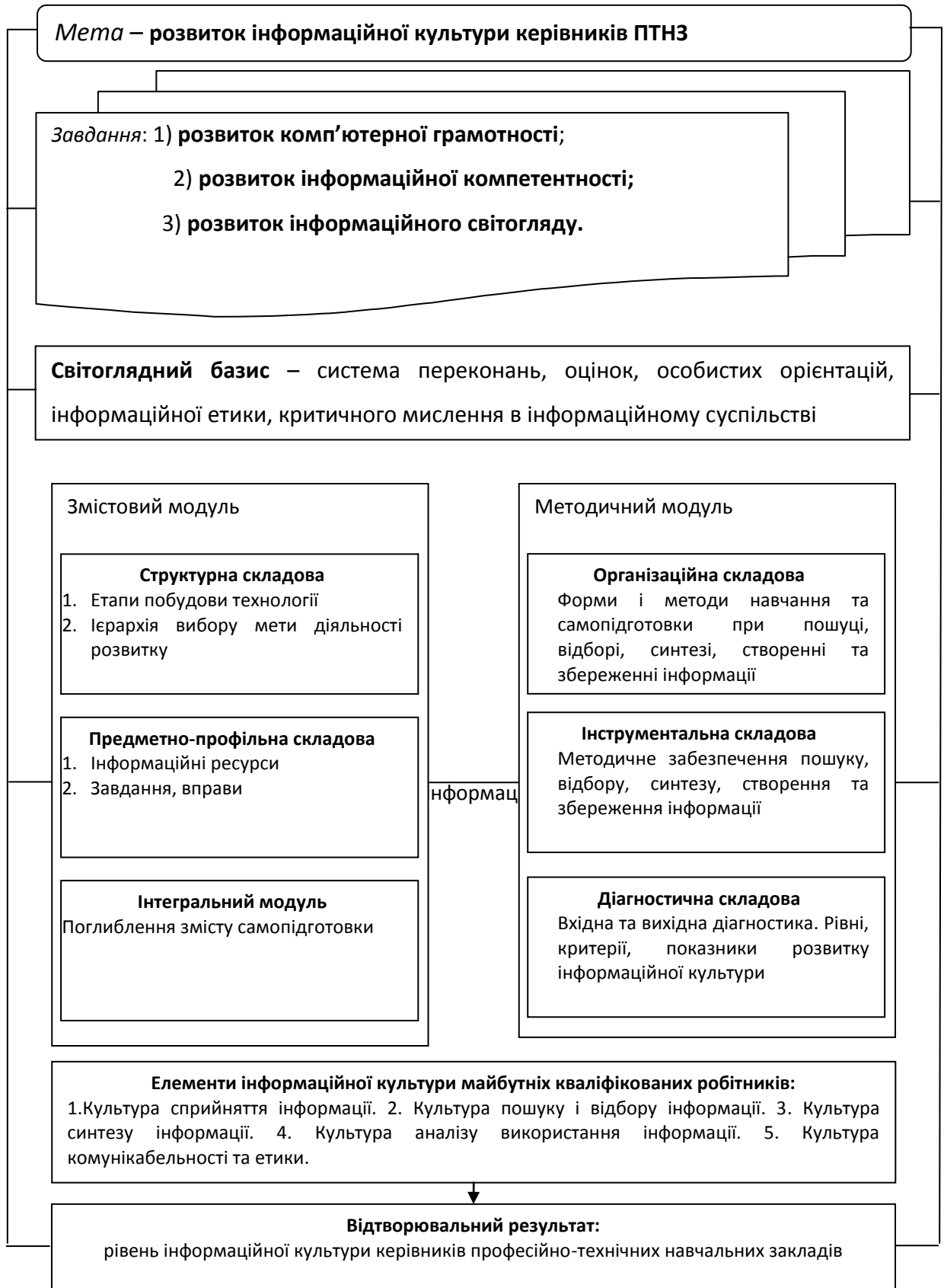

Рис.1. Інструментарій для формування та розвитку інформаційного простору керівників ПТНЗ

Анкета 1

Діагностика рівня інформаційної культури керівників професійно-технічних навчальних закладів

Шановний колего! Запрошуємо Вас взяти участь в експерименті з теми дослідження «Розвиток інформаційної культури керівників професійно-технічних навчальних закладів у міжкурсовий період»

Просимо вказати відомості про себе

П.І.Б. або логін Вашого облікового запису у пошуковій системі Google

Стаж роботи на посаді _____ років

Назва навчального закладу (повна) _____

E-mail _____

1. Визначте етапи інформаційно-аналітичної діяльності керівників ПТНЗ за їх характеристиками.

Етапи інформаційно-аналітичної діяльності керівників ПТНЗ ¹		Характеристика етапу	
А	Мотиваційно-цільовий	1	Самоконтроль і самооцінювання отриманих результатів аналізу та синтезу інформації
Б	Організаційно-виконавчий	2	Передбачає якісно-сміслову перетворення здобутої інформації, отримання нових знань, впровадження отриманої інформації в практику управлінської діяльності
В	Результативно-продуктивний	3	Здійснюється системний пошук засобами виявлення окремих даних, фактів, що містяться в різних джерелах
Г	Рефлексивний	4	Спрямовується на виявлення нових прогностичних тенденцій та ідей в професійній педагогіці та практиці, вивчення стану функціонування об'єкту, прогнозування розвитку інформаційних процесів

Встановіть відповідність між етапами інформаційно-аналітичної діяльності керівника ПТНЗ та їх характеристиками (напр.):

Код відповіді:

А	1

:

А	
Б	
В	
Г	

2. Поставте знак «+» біля

варіанту, на Ваш погляд,

правильної відповіді:

1. Теорія ухвалення рішення, що забезпечує спосіб оцінки цінності отриманої інформації за єдиною шкалою, називається:
 - оптимізацією;
 - теорією корисності;
 - теорією надійності;
 - теорією ймовірності.
2. Теорія ухвалення рішення, що припускає отримання рефлексійної інформації регульованих параметрів, які приводять до екстремального значення параметра, що оптимізується, називається:
 - оптимізацією;
 - теорією корисності;
 - теорією надійності;
 - теорією ймовірності.
3. Теорія ухвалення оптимізованого рішення на основі інформації регульованих параметрів, які приводять до екстремального значення параметра, називається:
 - оптимізацією;
 - теорією корисності;
 - теорією надійності;
 - теорією ймовірності.
4. Теорія ухвалення рішення для характеристики події шляхом оцінки інформаційного потоку із певним рівнем інформаційного числового «шуму» значень, називається:
 - оптимізацією;
 - теорією корисності;
 - теорією надійності;
 - теорією ймовірності.
5. У результаті інформаційно-аналітичної діяльності керівнику необхідно вибрати форму управлінського рішення. До основних форм не належить:
 - розпорядження;
 - закон;
 - звіт;
 - нарада.
6. Рефлексією керівника на інформацію про подію, обставини, правила в навчальному закладі є рішення, – це:
 - інструкція;
 - договір;
 - протокол;

звіт.

3. Доповніть висловлювання.

1. Функціональна неграмотність – це нездатність людини виконувати свої професійні функції, не дивлячись на отриману професійну освіту. Основними причинами виникнення функціональної неграмотності є:

2. Інформаційний простір ПТНЗ – це

3. Які, на Вашу думку, шляхи формування інформаційного простору ПТНЗ?

Анкета 2

Діагностика рівня інформаційної культури керівників ПТНЗ

Шановний респонденте! Вам пропонується відповісти на декілька запитань, які стосуються проблеми визначення рівня інформаційної культури керівника ПТНЗ. Просимо дати щирі відповіді та акуратно заповнити анкету. Будемо вдячні Вам за активну допомогу. Сподіваємось, що анонімність опитування забезпечить об'єктивність Ваших відповідей.

Інструкція щодо заповнення анкети

Будь ласка, прочитайте уважно кожне запитання анкети та варіанти відповідей до нього.

Підкресліть вибраний варіант відповіді.

1. **Стать:** чол.; жін.
2. **Вік:** 1) 23 – 28 років; 2) 29 – 40; 3) 41 – 50; 4) 51 і більше.
3. **Освіта:** 1) вища педагогічна; 2) вища інженерна.
4. **Стаж роботи на керівній посаді :** 1) до року; 2) 1 – 5 років; 3) 6 – 10 років; 4) 11 – 20 років; 5) 21 і більше.
 - 4.1. Загальний стаж _____, педагогічний стаж _____

№ п/п	Зміст запитань	Відповіді		
		Так	Ні	не знаю
5.	Працюючи з інформацією Ви умієте:			
	1 здійснювати пошук необхідної інформації			
	2 працювати з відібраною інформацією			
	3 структурувати інформацію			
	4 систематизувати інформацію			
	5 узагальнювати інформацію			
	6 подавати її у вигляді, зрозумілому іншим			
7 перетворювати інформацію для створення якісно нової				
6.	Умієте спілкуватися з іншими людьми сучасними інформаційними засобами			
7.	Самостійно ведете індивідуальні інформаційно-пошукові системи			

8. Встановіть відповідність між отриманою інформацією та складовою теорії ухвалення рішення.

Теорія ухвалення рішення		Отримана інформація	
A	Теорія оптимізації	1	Інформація, що потребує оцінювання

Б	Теорія корисності	2	Рефлексійна інформація регульованих параметрів, що підлягають оптимізації
В	Теорія надійності	3	Інформаційний потік неповної або спотвореної інформації потребує оцінювання
Г	Теорія ймовірності	4	Інформація спрямовується на виявлення нових прогностичних тенденцій та ідей в методичній роботі освітнього закладу та вивчення ефективності цієї роботи

Код відповіді:

А	Б	В	Г

9. Виберіть правильну відповідь.

7. У процесі інформаційно-аналітичної діяльності керівнику необхідно вибрати форму управлінського рішення. До основних форм не належить:

- 1) вказівка; 2) закон; 3) звіт; 4) нарада.

8. Рефлексією керівника на інформацію на подію, обставини, правила в навчальному закладі є рішення, – це:

- 1) інструкція; 2) договір; 3) протокол; 4) звіт.

10. Пропонується таблиця «Ранжування Вашої діяльності в інформаційному просторі», у вільні клітини якої просимо поставити ранг (цифри від 1 до 3). При цьому врахувати, що ранг «1» відповідає найвищому рівню інформаційної культури керівника ПТНЗ. Підвищені цифри означають відповідні нижчі рівні інформаційної культури.

Примітка: ранги можуть повторюватись.

№ п/п	Компетенції керівника в інформаційній області	Уміння керівника	Ранги
1	Виконавча	Точно і правильно створює інформаційний продукт або здійснює над ним задану дію за відомою схемою, алгоритмом	
2	Технологічна	Продумує, планує схему творення інформаційного продукту чи операції над ним	
3	Експертна	Дає обґрунтоване якісне оцінювання інформаційного продукту, вказує на його переваги та недоліки	
4	Аналітико-синтезуюча	На основі аналізу готового інформаційного продукту та інструкції виконання може змінювати код самого продукту або інструкції до нього	

11. Проранжуйте основні причини функціональної неграмотності керівника (цифри від 1 до 7), при цьому врахуйте, що ранг «1» відповідає найбільш вагомій причині.

Примітка: ранги не можуть повторюватись.

№ п/п	Причини виникнення функціональної неграмотності	Ранги
1	Ріст соціальної динаміки	
2	Інформаційний бум	
3	Інформатизація	
4	«Хмарні» технології	
5	Репродуктивне, нетворче, алгоритмізоване мислення	
6	Низький рівень загальної (в тому числі інформаційної) культури	
7	Пасивна стратегія поведінки	
8	інше	

12. Які, на Ваш погляд, можливі шляхи формування персонального інформаційного простору керівника ПТНЗ?

Дякуємо Вам за роботу з анкетною. Бажаємо успіхів у професійній діяльності!

ПОЛОЖЕННЯ**про «Воркшоп розвитку інформаційної культури керівника ПТНЗ»**

(у міжкурсний період)

Мета курсу – удосконалення інформаційної компетентності керівника професійно-технічного навчального закладу на основі кращих сучасних тренінгових технологій.

Завдання курсу:

- підвищити рівень інформаційної культури керівника за допомогою вдосконалення його компетентності у питаннях доступу, оцінки, організації, передачі та використанні інформації, що відповідає міжнародним стандартам.
- знизити рівень функціональної неграмотності керівника професійно-технічного навчального закладу під час використання «хмарних» технологій, побудови блогосфери керівника, формування інформаційного простору професійно-технічного навчального закладу тощо.

Основні цілі курсу:

- навчити керівника визначати структуру системи інформаційного забезпечення життєдіяльності ПТНЗ;
- розвинути уміння: знаходити, оцінювати, організовувати, використовувати та передавати інформацію;
- формувати: поняття, завдання, структуру та способи реалізації інформаційного простору керівника та інформаційного простору професійно-технічного навчального закладу.

Основні цілі слухачів:

- засвоєння інформаційного компетентнісного підходу, використання інформаційно-комунікативних технологій у забезпеченні ефективності управлінської діяльності керівника професійно-технічного навчального закладу;

- відпрацювання практичних навичок і умінь щодо реалізації технологій удосконалення рівня інформаційної компетентності.

Реалізація програми здійснюється шляхом: організації системи відкритих методичних міроприємств; міжкурсової навчально-методичної діяльності у рамках дворівневої моделі, тренінгів інформаційного спрямування, стажування, а також у процесі самостійної роботи слухачів. Відкриті методичні міроприємства, дворівнева модель підготовки, тренінги забезпечують достатній рівень інформаційної компетентності керівників ПТНЗ з урахуванням удосконалення у слухачів навичок використання інформаційно-комунікативних технологій, досвіду щодо формування інформаційного простору керівника та інформаційного простору ПТНЗ. У процесі самостійної роботи виконуються завдання, сукупність яких дозволяє виконати, практично застосувати набуті на тренінгах та семінарах знання і підвищити рівень інформаційної культури керівника професійно-технічного навчального закладу.

Контроль якості рівня інформаційної культури здійснюється через виконання кожним слухачем обов'язкових завдань, сукупність яких формує залікову роботу з теми «Проект розвитку інформаційної компетентності керівника професійно-технічного навчального закладу», що захищається публічно у вигляді «хмарної» презентації на 2-му рівні підготовки.

Навчально-методичний комплекс курсу включає: навчальну програму (Додаток Б) і дидактичний матеріал для організації навчання у Воркшопі розвитку інформаційної культури керівника ПТНЗ.

**ПРОГРАМА РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ
КЕРІВНИКА ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО
ЗАКЛАДУ**

Модуль 1. Інформаційна культура керівника ПТНЗ як основа ефективності його управлінської діяльності

1.1 Формування інформаційної культури особистості: суть і закономірності.

Предмет, мета і завдання курсу «Воркшоп розвитку інформаційної культури керівника ПТНЗ». Значення курсу для формування інформаційної компетентності керівника освітнього закладу.

Основні поняття: культура, інформація, інформатизація, інформаційний підхід, інформаційна культура. Закономірності розвитку інформаційної культури. Фактори, які визначають роль інформаційної культури у професійній діяльності керівника професійно-технічного навчального закладу.

1.2. Критерії сформованості інформаційної культури керівника професійно-технічного навчального закладу.

Залежність рівня розвитку професійно-технічного навчального закладу від рівня його інформаційної культури.. Критерії, показники та рівні сформованості інформаційної культури керівника ПТНЗ. Ввідне тестування.

1.3. Функціональна неграмотність. Основні поняття, причини виникнення. Шляхи зниження рівня функціональної неграмотності керівника ПТНЗ. Критерії визначення рівня функціональної неграмотності.

1.4. Інформаційні ресурси в освітньому просторі ПТНЗ

Основними завданнями і відповідними їм підсистемами в інформаційній системі професійно-технічного навчального закладу є:

- керування навчальним процесом (розробка навчальних планів, керування навчальним процесом, розподіл навантаження між

викладачами та майстрами, складання робочих графіків, розкладу занять навчального процесу;

- керування інформацією про учнів та співробітників;
- керування фінансово-господарською інформацією (облік рухом матеріальних цінностей і фінансових ресурсів, планування кошторису, розрахунок різних виплат співробітникам і учням, відомості про використання приміщень навчального закладу);
- керування нормативно-довідковою інформацією (класифікаторами довідкової інформації про ПТНЗ);
- керування оперативною і зовнішньою звітністю;
- керування внутрішнім документообігом між підрозділами професійно-технічного навчального закладу;
- керування приймальною компанією (рекламна діяльність, робота з вступниками);
- керування працевлаштуванням випускників.

1.5. Механізми керування освітнім закладом засобами інформаційних ресурсів

Інформаційний простір навчального закладу (основні поняття). «Хмарні» технології, суть, основні поняття, ресурси. Вдосконалення механізмів керування навчальним закладом на основі використання автоматизованих банків науково-методичної інформації, інформаційно-методичних матеріалів, комунікативних мереж. Побудова інформаційного простору керівника ПТНЗ засобами блогів.

Бази даних: «Методична робота», «Соціально-психологічний паспорт ПТНЗ», «Матеріально-технічна база», «Програмно-методичне забезпечення», «Результати засвоєння навчальних програм, рівень підготовки за професіями», «Розклад».

Модуль 2. Інформаційні і телекомунікаційні технології в управлінні ПТНЗ

2.1. Автоматизовані інформаційні ресурси в освіті. Поняття «нова інформаційна технологія». Основні напрямки використання інформаційних технологій в освіті.

2.2. Комп'ютерні телекомунікації в освіті. Основні напрямки використання комп'ютерів в управлінській діяльності. Програмні засоби навчально-методичного супроводу управлінського процесу.

Персональний комп'ютер і система телекомунікацій.
Структурування інформації. База даних. Інформаційна освітня блогосфера навчального закладу. Електронна таблиця Excel. База даних Access. Використання «хмарних» технологій Google для розробки інтерактивних форм. Віртуальний методичний кабінет, віртуальна учительська. Організація методичних webquest засобами блогів.

2.3. Інформаційні технології створення управлінських документів
Використання нових інформаційних технологій створення управлінських документів. Складові Microsoft Office: Word, Excel, Power Point тощо. Набір, редагування, збереження, друк документів.

2.4. Комп'ютерні мережеві технології
Комп'ютерні мережеві технології. Основи побудови локальних комп'ютерних мереж, принципи керування мережами. Програмні та апаратні засоби, практичні навички роботи у мережах. Електронна пошта, факс, копіювальна техніка, INTERNET. Практична робота на персональному комп'ютері.

Модуль 3. Технологія інформаційного забезпечення управлінської діяльності керівника ПТНЗ (матеріали модуля впроваджуються автором на експериментальних майданчиках дисертаційного дослідження)

3.1. Принципи і прийоми конструювання текстів

Функції та види текстів. Вимоги до тексту. Принципи побудови текстів. Логіко-змістова структура текстів. Етапи і технологія підготовки навчальних текстів.

Особливості наукової мови. Види наукових текстів. Етапи и технологія створення наукового документу. Універсальний характер структури наукових текстів: вступ і основна частина, висновок.

Структура вступу. Прийоми конструювання основної частини. Структура висновку. Види бібліографічних посилань. Список літератури: принципи і правила побудови і оформлення.

3.2. Технологія складання нормативних і довідкових матеріалів

Нормативно-правова база управління: суть, призначення, функції. Етапи розробки і технологія підготовки електронної нормативно-правової бази керівника ПТНЗ. Структура, зміст, оформлення розділів, блоків електронної нормативно-правової бази.

Види і напрямки довідкових матеріалів управління сучасним ПТНЗ.

Роль довідкових матеріалів для організації управлінської діяльності. Технологія розробки довідників і нормативних матеріалів управлінської діяльності.

Нормативно-правовий комплекс (НПК) керівника професійно-технічного навчального закладу: мета, призначення.

Використання керівником НПК під час атестації закладу, педагогів, адміністрації.

3.3. Технологія розробки і оформлення навчально-методичного комплексу

Навчально-методичний комплекс (НМК) керівника ПТНЗ: мета, призначення.

Схематична структура навчально-методичного комплексу.

Характеристика і технологія розробки навчально-програмних матеріалів.

Навчальна програма як нормативний документ. Вимоги до навчальних програм. Види навчальних програм, їх особливості.

Етапи розробки і технологія підготовки навчальної програми. Структура навчальної програми.

Зміст основних блоків навчальної програми. Оформлення і захист навчальних програм.

Характеристика і технологія розробки навчально-методичних матеріалів.

Етапи розробки і технологія підготовки методичних рекомендацій і розробок.

Структура, зміст і оформлення методичних рекомендацій та розробок.

Види і призначення навчально-довідкових матеріалів у сучасному ПТНЗ.

Технологія розробки навчально-довідкових матеріалів.

Характеристика навчально-теоретичних, навчально-практичних, навчально-демонстраційних, навчально-бібліографічних матеріалів.

3.4. Технологія розробки програми розвитку ПТНЗ

Програма розвитку ПТНЗ як інструмент управління.

Розробка стратегії змін і плану її реалізації. Етапи розробки програми розвитку. Особливості програми розвитку навчального закладу. Структура, зміст і оформлення програми розвитку навчального закладу.

Технологія створення програми розвитку.

SWOT-аналіз діяльності професійно-технічного навчального закладу.

Побудова дерева проблем і дерева перспектив. Поняття «концепція».

Особливості концептуального проекту. План дій ПТНЗ в умовах переходу до режиму розвитку (Гант-графік).

3.5. Інформаційний сервіс керівника ПТНЗ.

Персональний інформаційний фонд – інформаційний тезаурус. Оперативна і стратегічна інформація. Вимоги до інформації на різних етапах підготовки, прийняття і реалізації управлінського рішення.

Планове впровадження інформаційно-управлінської системи в управління професійно-технічним навчальним закладом. Взаємозв'язок завдань системи управління освітнього простору і завдань інформаційно-управлінського простору ПТНЗ. Організація робочого місця керівника ПТНЗ. Практична робота на базі ПТНЗ міста, в якому обладнання робочого місця керівника відповідає сучасним вимогам і дозволяє ефективно керувати навчальним закладом.

Модуль 4. Аналітико-синтезуюча робота з інформацією керівника ПТНЗ

4.1. Суть аналітико-синтезуючої переробки інформації

Поняття аналітико-синтезуючої переробки інформації. Вторинний документ як результат аналітико-синтезуючої переробки інформації. Формальні текстові ознаки як прояв високої міри стандартизації наукових текстів. Формальні текстові ознаки: маркери, індикатори, конектори.

4.2. Раціональні прийоми інтелектуальної роботи з текстом документу.

- Первинні документи як складова інформаційних ресурсів ПТНЗ. Визначення поняття «документ». Характеристика окремих типів і видів документів. Документи на новітніх носіях інформації. Персональний комп'ютер як основа нових інформаційних технологій.
- Первинні документи як об'єкти аналітико-синтетичної обробки. Поняття про структуру і конструктивні особливості навчальної, методичної, наукової, довідкової літератури та електронних підручників. Орієнтація в структурі електронного підручника.
- Вторинні документи як результат аналітико-синтетичної переробки інформації. Основні види аналітико-синтетичної переробки інформації.
- Формалізований метод підготовки вторинних документів. Об'єкти і мета формалізованого згортання інформації. Підготовка анотацій, рецензій, відгуків на книгу. Подібність і відмінність анотації та реферату як вторинних документів.
- Основні етапи і технологія роботи над доповіддю, рефератом по заданій темі. Пошук і відбір літератури. Аналіз документів. Оформлення аналітико-синтетичної переробки інформації у вигляді виписок, конспекту тощо. Правила оформлення реферату, списку літератури.